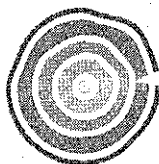

ROMÂNIA
JUDEȚUL HARGHITA
CONSILIUL JUDEȚEAN

Anexa nr. 1 Hotărârea nr. /2023
al Consiliului Județean Harghita

Strategia pentru incluziunea socială a romilor din județul Harghita: 2023-2027

TRANSYLVANIA INQUIRY
Qualitative and quantitative research

Transylvania Inquiry srl.
Cluj Napoca, str. Romulus Vuia 155
Autori: Kiss Tamás – Sólyom Andrea
26.04.2023.

Cuprins

1. Preambul și viziune	5
1.1. Relația cu strategia națională pentru romi	5
1.2. Principiile Comisiei Europene privind incluziunea romilor	8
1.3. Starea inițială, viziunea strategică și domeniile de acțiune	13
1.3.1. Starea inițială.....	15
1.3.2. Viziunea strategică.....	17
1.3.3. Direcții instituționale.....	20
1.3.4. Domenii de acțiune.....	22
2. Specificații regionale	24
2.1. Populația de romi din județul Harghita	24
2.2. Distribuție teritorială, segregare rezidențială	26
3. Descrierea situației actuale	29
3.1. Locuirea	29
3.1.1. Excluziunea spațială și stigmatizarea.....	32
3.1.2. Locuire informală.....	34
3.2. Infrastructura	39
3.3. Educația	45
3.3.1. Numărul și ponderea elevilor romi.....	46
3.3.2. Segregarea școlară.....	47
3.4. Ocuparea forței de muncă	53
3.5. Sănătate	58
3.5.1. Accesul la servicii medicale.....	58
3.5.2. Rețeaua de medieri sanitari și asistenți comunitari.....	63
3.6. Diferențe culturale	64
3.7. Discriminarea	70
3.8. Capacitarea acțiunii romilor	72
4. Definierea problemelor și formularea obiectivelor strategice	77
4.1. Locuirea	77
4.1.1. Segregarea rezidențială: ameliorarea așezărilor, desființarea așezărilor, destigmatizarea.....	78
4.1.2. Așezări informale: înregistrare, cadastru, locuințe sigure.....	85
4.1.3. Evacuări, demolări.....	88

4.1.4.	Locuințe sociale.....	91
4.1.5.	Riscuri pentru sănătate și siguranță.....	94
4.2.	Infrastructură.....	95
4.2.1.	Îmbunătățirea condițiilor de locuire.....	96
4.2.2.	Depășirea stigmatului teritorial.....	97
4.3.	Educație.....	98
4.3.1.	Reducerea abandonului școlar timpuriu.....	99
4.3.2.	Încurajarea continuării studiilor.....	103
4.3.3.	Desegregarea școlară.....	104
4.3.4.	Dezvoltarea unităților educaționale pentru romi.....	105
4.3.5.	Creșterea integrării timpurii în educația formală.....	107
4.3.6.	Alfabetizarea adulților.....	107
4.4.	Ocuparea forței de muncă.....	109
4.5.	Sănătate.....	111
4.5.1.	Facilitarea accesului la serviciile de sănătate.....	112
4.5.2.	Îmbunătățirea stării de sănătate.....	115
4.6.	Recunoașterea culturală.....	116
4.6.1.	Abordarea multiculturală.....	120
4.6.2.	Abordarea interculturală.....	122
4.6.3.	Politicile memoriei.....	123
4.7.	Combaterea discriminării.....	125
4.8.	Capacitatea de acțiune a romilor.....	127
5.	Implementare, monitorizare, evaluare.....	130
6.	Sursele de finanțare și implicații bugetare.....	133
6.1.	Locuire.....	133
6.2.	Infrastructură.....	133
6.3.	Educație.....	134
6.4.	Ocupare.....	135
6.5.	Sănătate.....	135
6.6.	Recunoaștere culturală.....	136
6.7.	Combaterea discriminării.....	136
6.8.	Capacitatea de acțiune.....	136
7.	Planul de acțiune.....	137

7.1.	Planul de acțiune privind investițiile în locuințe	137
7.2.	Planul de acțiune privind investițiile în infrastructură	139
7.3.	Planul de acțiune privind educația	140
7.4.	Planul de acțiune privind participarea pe piața muncii.....	146
7.5.	Planul de acțiune pentru sănătate.....	147
7.6.	Planul de acțiune privind recunoașterea culturală	150
7.7.	Planul de acțiune pentru combaterea discriminării	153
7.8.	Planul de acțiune privind emanciparea romilor	154
8.	<i>Anexe</i>	156
	Anexa 8.1. Numărul și procentul romilor pe unități administrativ teritoriale	156
	Anexa 8.2. Numărul și procentul romilor pe localități.....	159
	Anexa 8.3. Comunități compacte de romi în județul Harghita.....	167

1. Preambul și viziune

1.1. Relația cu strategia națională pentru romi

Strategia de incluziune socială pentru perioada 2022-2027, elaborată de Agenția Națională pentru Romi (ANR), a fost promulgată prin Hotărârea de Guvern 560/2022.04.28.¹ Prezenta *Strategie pentru incluziunea socială a romilor din județul Harghita* (pe scurt: *Strategia pentru romii din județul Harghita*) a fost elaborată la solicitarea Consiliului Județean, pornind de la Hotărârea menționată. În elaborarea strategiei, am urmat, pe cât posibil, liniile directoare la nivel național, pentru că intenția noastră a fost să contribuim la întărirea sinergiei dintre planificarea la nivel național și cea la nivel județean. Cu toate acestea, pe lângă similitudini, trebuie evidențiate următoarele particularități ale strategiei pentru romii din județul Harghita:

(1) Elaborarea Strategiei pentru romii din județul Harghita a devenit necesară în contextul **sarcinilor de coordonare și monitorizare** asumate de Consiliul Județean, sarcini ce aparțin de **Compartimentul Minoritate Romă** din subordinea **Direcției Generale de Proiecte, Programe și Achiziții Publice**. Strategia pentru romi este formulată ca răspuns la reorganizarea, mărirea efectivului personalului angajat în Compartimentul Minoritate Romă. Strategia națională pentru romi nu atribuie un rol important consiliilor județene în implementarea strategiei. Conform celor stipulate în Strategie, primăriile și consiliile locale sunt cele care au sarcina de a identifica și evalua nevoile comunităților de romi și de a elabora planul de acțiune aferent. În paralel, instituțiile deconcentrate din județ își elaborează propriile planuri de acțiune, care sunt sintetizate de **Birourile Județene pentru Romi (BJR)** din cadrul Prefecturilor. Cu toate

¹ <http://anr.gov.ro/index.php/anr/proiecte-programe/strategie-de-incluziune-2022-2027>.

acestea, pe baza activităților Grupului de lucru privind sărăcia profundă din cadrul Consiliului Județean Harghita și a unui sondaj cuprinzător al romilor din județ, s-a ajuns la concluzia că șansele de îmbunătățire a situației romilor din județ cresc dacă Consiliul Județean Harghita își asumă un rol de coordonare mai substanțial, decât cel prevăzut în strategia națională, în armonizarea acțiunilor la nivel național și local. Această muncă de armonizare și coordonare nu va fi, bineînțeles, realizată doar de către Compartimentul Minoritate Romă, ci în cooperare cu Prefectura și cu Biroul Județean pentru Romi din cadrul acesteia, precum și cu diferitele instituții descentralizate.

(2) Elaborarea **Strategiei s-a bazat pe un studiu sociologic preliminar și pe o consultare privind** strategia. Studiul a inclus o evaluare preliminară a caracteristicilor și nevoilor comunităților de romi din județul Harghita, a atitudinilor instituțiilor față de aceștia și a percepțiilor, viziunilor actorilor romi locali.² Consultarea privind strategia s-a axat pe mai multe elemente. În primul rând, au fost efectuate o serie de interviuri față-n față, în care au fost abordate diferite probleme și discutate posibilele direcții de acțiune. Pe de altă parte, au fost completate chestionarele dedicate consultării în toate cele 67 de municipalități din județ. Chestionarele au abordat problemele cu care se confruntă comunitățile de romi care trăiesc în zonele respective. Chestionarele de consultare au furnizat date actualizate privind populația romă din județul Harghita, distribuția spațială a romilor, segregarea rezidențială, condițiile de locuit, infrastructura din zonele rezidențiale ale romilor și situația romilor pe piața muncii. Cu alte cuvinte, spre deosebire de calendarul prezentat în strategia națională, cartografierea comunităților de romi și a nevoilor acestora a fost realizată direct și conform unei metodologii uniforme

² A se vedea Tamás Kiss, Andrea Sólyom (2022), *A kisebbség kisebbsége. A Hargita megyei roma közösségek helyzete és mobilitási stratégiái*. Kutatási jelentés, Hargita Megyei Tanács. (Minoritatea minorității. Situația și strategiile de mobilitate ale comunităților de romi din județul Harghita. Raport de cercetare, Consiliul Județean Harghita.)

la nivel județean, și nu descentralizat de către fiecare primărie în parte, care ar fi urmat să aplice propria ei metodologie nestandardizată. Putem spune că obiectivul Strategiei pentru romii din județul Harghita este eliminarea diferenței monumentale dintre realitatea socială și realitatea administrativă. Primul pas al acestui demers este asigurarea că datele trecute în diferitele anchete și registre administrative descriu starea reală a comunităților de romi din județul Harghita și nu prezintă un soi de ficțiune administrativă.

(3) În definirea și ponderarea priorităților, am ținut cont de **particularitățile locale** și de nevoile specifice identificate atât în privința situației sociale cât și a caracteristicilor culturale existente în sânul comunităților de romi din județ. Cea mai importantă dintre caracteristicile culturale este limba vorbită: aproximativ 93% dintre romii care trăiesc în județ sunt vorbitori nativi de limba maghiară, iar majoritatea dintre ei se declară de etnie maghiară (așa cum reiese din recensământul din 2021). În consecință, incluziunea socială a romilor care trăiesc în județ ar trebui să aibă loc nu numai în cadrul structurilor naționale, ci și în cadrul instituțiilor minorității maghiare.

(4) Un element central al viziunii avansate de strategia națională este dezvoltarea "cetățeniei active" a romilor. Cu toate acestea, direcțiile stabilite în Strategie nu includ **capacitarea romilor**, care conține la rândul ei reprezentarea politică și alte forme de participare la procesul decizional instituțional. În contrast, în strategia pentru romii din județul Harghita facilitarea creșterii capacității romilor este tratat ca un domeniu separat.

1.2. Principiile Comisiei Europene privind incluziunea romilor

La elaborarea Strategiei de incluziune a romilor din județul Harghita – la fel cum s-a întâmplat și în cazul strategiei naționale – au fost luate în considerare cele 10 principii de incluziune a romilor formulate de Comisia Europeană.³ În contextul incluziunii romilor din județul Harghita, aceste principii sunt interpretate după cum urmează:

- (1) Scopul principal al *strategiei pentru romii din județul Harghita este de a dezvolta politici publice nediscriminatorii*, și de a schimba în acest sens atât funcționarea diferitelor instituții cât și alocarea de resurse la nivel local. Însă în demersul nostru, în loc să ne raportăm la o situație fictivă, inexistentă (în care existența politicilor non-discriminatorii sunt ele însele o ficțiune administrativă), ținem cont de realitățile din teren iar pe baza acestora (și nu a unor condiții inexistente, fictive), încercăm să formulăm direcții de acțiune pragmatice, sustenabile din punct de vedere instituțional și politic, care pot îmbunătăți efectiv situația comunităților de romi.
- (2) De aceea, am considerat că este esențial ca *planificarea politicilor publice să fie precedată de un proces minuțios de informare*, de o înțelegere *profundă* a situației comunităților de romi și a strategiilor aplicate de actorii romi. Obiectivele pot fi formulate doar pornind de la cunoașterea realității sociale de fapt.
- (3) Strategia noastră vizează în mod direct și *specific comunitățile/așezările de romi*. Viziunea noastră privind emanciparea romilor nu este încadrată în niciun alt discurs general (de ex. sărăcie, grupuri dezavantajate, vulnerabile). Este

³ Európai Bizottság: *A romák társadalmi befogadásának 10 közös alapelve: vademecum*, Kiadóhivatal, 2010 (Comisia Europeană: *Cele 10 principii de bază comune pentru incluziunea socială a romilor: vademecum*, Oficiul pentru Publicații, 2010)
<https://data.europa.eu/doi/10.2767/28335>

important să observăm că nu toți membri populației rome trăiesc în sărăcie profundă (se poate chiar argumenta că majoritatea romilor din județul Harghita nu trăiește în sărăcie profundă) și că nu toți romii sunt "dezavantajați din punct de vedere social". Cu toate acestea, fiecare rom este afectat de stereotipurile majorității (inclusiv de cel care percepe romii ca trăind în sărăcie profundă sau în condiții sociale dezavantajate) și de rasismul anti-rom. În acest context, s-a considerat necesară formularea unei strategii specifice pentru romi, care să abordeze aspectele legate de participarea socială egală și accesul egal la resurse, precum și problemele referitoare la recunoașterea culturală și simbolică. În același timp, în conformitate cu recomandarea din strategia națională, politicile publice care vizează romii nu ar trebui tratate izolat, ci integrate în politicile de dezvoltare și sectoriale generale (cum ar fi educația, sănătatea, ocuparea forței de muncă etc.).

(4) Strategia pentru romii din județul Harghita adoptă **abordarea integratoare** a strategiei naționale. Prin aceasta înțelegem că, în majoritatea domeniilor (și în consens cu dorința formulată de actorii romi intervievați în cadrul cercetării și consultării), se preferă integrarea în instituțiile comune pe care le au cu majoritatea și participarea egală a romilor în cadrul acestora, mai degrabă decât crearea unor structuri separate pentru romi. Cu toate acestea, având în vedere situația specifică a romilor din județ, domeniile de intervenție ar trebui împărțite în trei grupuri:

- a. În primul grup se află domeniile în care accesul nu este (sau nu ar trebui să fie) determinat de apartenența culturală și lingvistică. Printre aceste domenii se numără locuirea, dezvoltarea infrastructurii, ocuparea forței de

muncă și sănătatea.⁴ Acestea sunt domenii în care este evident că romii ar trebui să aibă acces egal la servicii și resurse prin intermediul instituțiilor comune cu majoritatea.

- b. Al doilea grup include domeniile în care accesul nu poate fi disociat de utilizarea limbii. Aceste domenii sunt, în principal, educația și participarea culturală. În ceea ce privește educația și participarea culturală, politicile privind minoritățile din România urmează o linie pluralistă prin care se susține (și se garantează din punct de vedere legal)⁵ utilizarea limbii materne. O particularitate importantă a romilor din județul Harghita este că limba maternă pentru aproximativ 95% dintre ei este limba maghiară și doar o mică parte dintre ei vorbește limba romani. În consecință, abordarea integrativă în aceste zone înseamnă de fapt participarea egală în instituțiile minorității maghiare și evitarea segregării în cadrul acestora.
- c. Un al treilea grup include domenii în care, în ciuda abordării integratoare dominante, considerăm că este necesar să menținem sau să creăm instituții proprii pentru romi. Instituții proprii (de exemplu, organizații neguvernamentale, de reprezentare a intereselor/advocacy) sunt necesare pentru toate comunitățile de romi, în primul rând în privința întăririi capacității de acțiune, a păstrării identității și a combaterii discriminării. Cu toate acestea, trebuie luat în considerare și faptul că unele dintre comunitățile de romi care trăiesc în județ (de exemplu, gaborii, și într-o măsură mai mică, corturarii) au un set de instituții interne/minoritare

⁴ Desigur, utilizarea limbii joacă un rol important și în accesul la serviciile de sănătate. Cu toate acestea, în România, asistența medicală nu este un domeniu în care statul prefigurează crearea sau finanțarea unor instituții separate pentru minorități, așa cum se întâmplă în cazul educației, culturii sau participării politice. În cadrul strategiei, am pornit de la realitatea instituțională definită de politica față de minorități existentă în România.

⁵ A se vedea, de exemplu, Legea Educației Naționale nr. 1/2011, care garantează minorităților dreptul la educație în limba maternă.

specifice prin care mențin granița dintre romi și non-romi. Astfel de instituții includ preferința pentru endogamie etnică, practici cutumiare sau chiar versiuni modificate ale "legii romilor" (*Romani Criss*). Aceste instituții și aspirațiile grupurilor individuale de romi trebuie luate în considerare și, pe cât posibil, respectate în Strategia pentru incluziunea romilor din județul Harghita.

- (5) Accentul pus pe competențele **interculturale** vine să întărească abordarea integratoare. Asta înseamnă că trebuie furnizate majorității (non-rome) instrumentele necesare pentru crearea unei imagini adecvate despre comunitățile de romi (practicile lor culturale, aspirațiile, procesele sociale care le influențează). Astfel, subliniem faptul că incluziunea romilor nu poate însemna o adaptare unilaterală din partea romilor, ci implică și schimbarea majorității non-rome (în domeniul reprezentărilor culturale, al practicilor instituționale etc.).
- (6) **Setul de instrumente promovate de UE evidențiază** instrumentele juridice și financiare disponibile statelor membre ale UE pentru programele de incluziune a romilor. Pentru Strategia națională pentru romi asta s-a concretizat, în primul rând, în introducerea obiectivului de incluziune a romilor în formularea apelurilor pentru propuneri de proiecte. La nivel județean, trebuie facilitat accesul efectiv al primăriilor din județul Harghita la oportunitățile de finanțare existente la nivel național. În acest scop, primăriile pot fi sprijinite în identificarea și accesarea finanțărilor corespunzătoare.
- (7) **Implicarea autorităților locale și a altor instituții locale** este, evident, un alt element important. În punerea în aplicare a strategiei pentru romi, Consiliul Județean Harghita, prin Compartimentul Minoritate Romă, își poate asuma în principal un rol de coordonare, dar punerea efectivă în aplicare este sarcina și

responsabilitatea instituțiilor locale. În consecință, strategia a fost elaborată pe baza unei consultări cu instituțiile locale.

- (8) **Cooperarea cu sectorul civil se** referă la partenerii sociali și la organizațiile de romi. Cooperarea cu partenerii sociali și organizațiile de asistență joacă un rol semnificativ în munca cu comunitățile de romi, umplând adesea golul lăsat de politicile publice. Acești actori au fost consultați în elaborarea strategiei și vor juca un rol important în punerea în aplicare a acesteia.
- (9) **Implicarea comunităților de romi este**, de asemenea, un obiectiv central. În acest scop, în Strategia națională pentru romi a fost adăugat un capitol specific privind capacitarea comunităților de romi. Actorii romi locali au fost consultați în mai multe rânduri în timpul pregătirii strategiei.
- (10) **Egalitatea de gen** necesită o atenție specială din cauza discriminării intersecționale. Se știe că femeile rome sunt mai expuse riscului de a fi discriminate decât femeile non-rome și bărbații romi: riscul de a fi excluse din sistemul educațional sau de pe piața formală a muncii, precum și riscul de a fi victimă a violenței, traficului și exploatării este mai mare pentru femeile rome decât pentru alții. Merită să adăugăm că problema discriminării intersecționale poate fi abordată și în context lingvistic. Astfel, situația romilor vorbitori de limbă maghiară din România cumulează dezavantajul de a fi rom, cât și cel de a fi maghiar. Dezavantajele cumulate au consecințe materiale palpabile demonstrate de datele care arată că dotările de infrastructură și integrarea pe piața muncii sunt sub media națională în cazul comunităților de romi vorbitori de limbă maghiară.

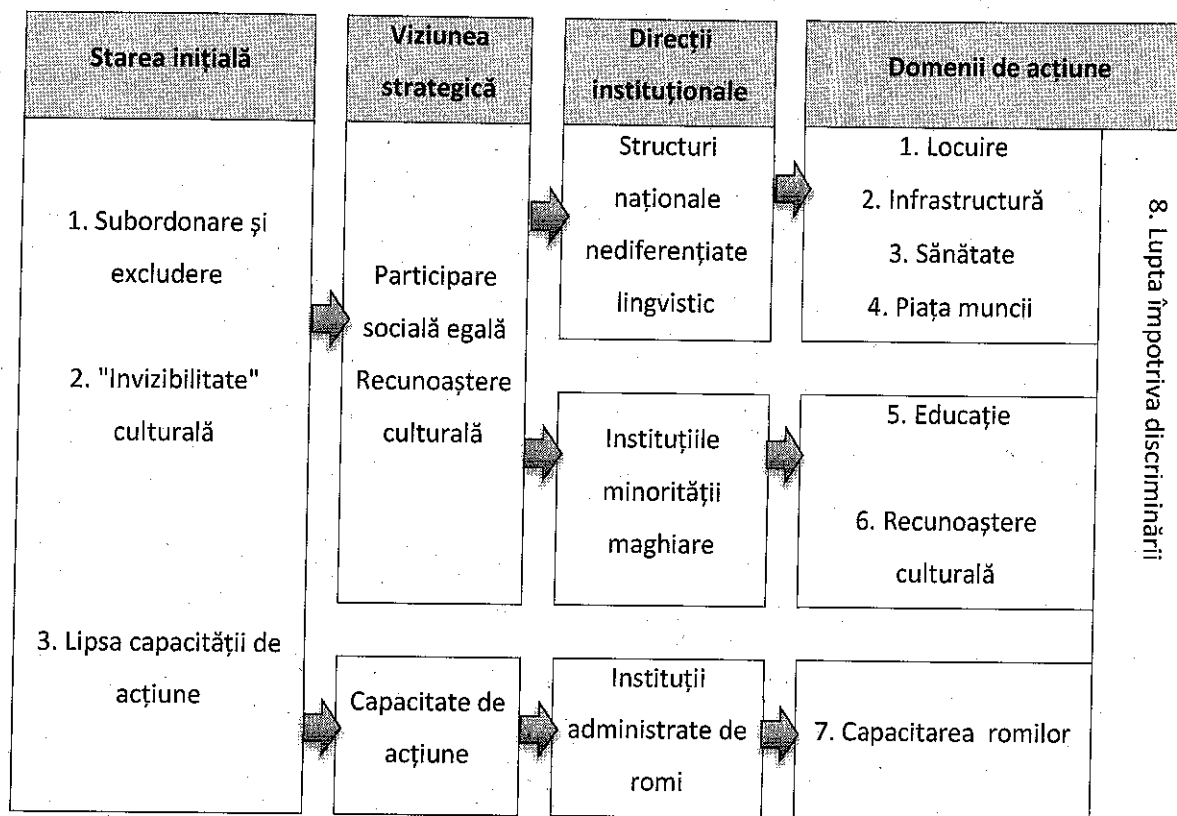
1.3. Starea inițială, viziunea strategică și domeniile de acțiune

Figura 1 sintetizează ideea de bază a strategiei pentru romii din județul Harghita:

- Într-o primă etapă, pe baza cercetării comunităților de romi din județ și a relației romi-romi, definim **starea inițială** de la care pornim și situația pe care dorim să o schimbăm. Situația inițială poate fi definit, pe scurt și formulat în termeni oarecum simpli, prin trei elemente, și anume: (1) excluderea, adică romii sunt privați de posibilitatea de a participa în mod egal la viața societății; (2) invizibilitatea culturală, adică absența moștenirii culturale rome în reprezentările din regiune; (3) lipsa capacității de acțiune a romilor, ceea ce înseamnă că participarea lor la deciziile politice și instituționale care le afectează viața este minimă sau inexistentă.
- În etapa a doua, putem trece la definirea unei **viziuni strategice**, care creionează o imagine contrară situației inițiale și urmărește participarea socială egală a romilor, recunoașterea culturală a romilor și creșterea capacității de acțiune a comunității rome.
- În a treia etapă, identificăm **tipurile de instituții** în care sunt puse în aplicare elementele de mai sus (adică participarea romilor, recunoașterea culturală și capacitarea). Acestea pot fi structuri naționale, structuri nediferențiate din punct de vedere lingvistic, instituții ale minorității maghiare sau instituții conduse de romi.
- În cea de-a patra etapă, sunt identificate domeniile **de acțiune** care, cu excepția capacitării acțiunii romilor, se suprapun cu domeniile de intervenție prevăzute în strategia națională. Fiecare domeniu de acțiune este grupat în funcție de

instituțiile prin care se implementează participarea romilor: structuri naționale, instituții ale minorității maghiare sau instituții administrate de romi.

1. Viziunea și domeniile de acțiune ale Strategiei pentru romii din județul Harghita

1.3.1. Starea inițială

Situația actuală a romilor poate fi descrisă cu ajutorul a trei elemente interconectate. Primul element este **ierarhie strictă de subordonare** în relația dintre romi și non-romi, relație ce prezintă caracteristicile unui sistem de grupuri ierarhizate.⁶ Cea mai importantă caracteristică a unui sistem de grupuri ierarhizate este corelația puternică dintre statutul social și apartenența de grup. Ierarhia univocă a statutului social, care asociază automat romii cu un statut marginal, nu înseamnă, desigur, că nu există romi

⁶ A se vedea Horowitz, Donald (1985): *Ethnic Groups in Conflict*, UCLA Press, Berkley.

înstăriți. Cu toate acestea, se întâmplă frecvent ca majoritatea să privească cu suspiciune și rezerve morale mobilitatea ascendentă a romilor,⁷ ceea ce face ca romii înstăriți să nu se bucure de aceeași recunoaștere a statutului de care se bucură cei care nu sunt de etnie romă și care se află într-o situație similară. Ierarhia de prestigiu rezultată (cu romii în partea inferioară și non-romii în partea superioară a ierarhiei) este destul de clară, în măsura în care este adesea interiorizată de către romii înșiși. Astfel, în timp ce în Transilvania apartenența la grupul etnic al maghiarilor nu este un indicator univoc al statutului și în niciun caz nu este un stigmat social, apartenența la etnia romilor este un stigmat social în ochii majorității, și este asociată cu statutul de marginal.

Într-un sistem de grupuri ierarhice, bazat pe relații de subordonare, atât relațiile interetnice cotidiene, cât și relațiile cu diverse instituții sunt definite de **excluderea** socială a romilor. În viața de zi cu zi, relațiile sociale (relațiile personale) sunt caracterizate de un grad ridicat de excludere și de tabuuri privind contactul cu romii (socializare, alimentație, utilizarea spațiului, căsătorii mixte). În diversele instituții, care sunt, de asemenea, folosite de romi, controlul majoritar este regula. Cu alte cuvinte, romii au foarte puțin control asupra funcționării școlilor, instituțiilor de sănătate și administrațiilor locale. În contextul general al vieții cotidiene împânzită de prejudecăți față de romi, participarea romilor în mod egal la viața socială devine imposibilă.

Următoarea caracteristică este "**invizibilitatea**" **culturală** a romilor, o stare de fapt determinată de monopolizarea de către elitele ne-rome a reprezentărilor culturale, politice, istorice sau chiar statistice ale regiunii. Ca urmare, romii nu sunt incluși (sau

⁷ Adesea, majoritatea atribuie succesul romilor înstăriți legăturilor pe care aceștia le-ar avea cu lumea interlopă și respinge status-simbolurile lor ("palate țigănești", mașini de lux etc.). Se întâmplă frecvent ca formele de exploatare din interiorul comunităților de romi (de exemplu cămătăria) să fie supradimensionate de către majoritate, tratate ca și cum ar fi independente de inegalitățile și exploatarea ce se manifestă în general în societate.

sunt incluși doar sporadic) în datele de recensământ, prezența lor nu este înregistrată în narațiunile istorice și în operele culturale reprezentative despre regiune și nu există monumente publice sau locuri ale memoriei care să amintească de prezența romilor.

În cele din urmă, situația romilor este determinată și de **capacitatea limitată de acțiune politică și instituțională**. Am menționat deja unul dintre elementele care descrie situația de fapt, și anume absența romilor din conducerea instituțiilor publice pe care le folosesc. Un alt element constitutiv al stării de fapt este însușirea de către elitele locale non-rome a reprezentării politice și a procesului decizional politic pe plan local într-o ordine instituțională în care romii nu apar ca un grup organizat politic. În acest context lipsit de organizare politică a propriului grup, romii nu au capacitatea nici de a-și articula nevoile sociale, nici de a-și exercita drepturile minoritare.

1.3.2. Viziunea strategică

Desigur, sistemul de grupuri ierarhice (sau sistemul castelurilor etnice) nu a garantat niciodată romilor egalitatea în ceea ce privește demnitatea umană, dar în trecut a asigurat o anumită **stabilitate** în ceea ce privește coexistența și cooperarea dintre romi și non-romi:

"Relația dintre țigani și țărani maghiari era bazată pe respect. Țiganii veneau toamna și iarna. Ni se adresau cu Stăpână, Stăpân. Veneau la mama mea și îi spuneau: "Stăpână, ai o cană de fasole?". O cană de fasole sau o cană de făină de mălai. Și lucruri de genul ăsta. Ei notau: "Máriskó a luat două căni de făină de

mălai. Înseamnă o zi de lucru. Sau, a luat cartofi, a luat ceapă. Toate acestea erau notate minuțios. Și câte zile de lucru făceau. Pentru că se înțelegea: pentru ce ai primit vii și lucrezi o zi la mine. Și mergeau la săpat, la plantat cartofi, la cules recolta. Și venea fiecare, pentru că știa că dacă nu vine, la toamnă, când urma să vină la poartă să spună: "Stăpâne", Stăpânul îi va spune să închidă poarta și să meargă să-și vadă de treabă. Deci așa arăta coexistența între maghiari și țigani în vremea mea." (Intervievat non-rom).

Este clar că acest sistem de grupuri ierarhice, care oferea o oarecare stabilitate în trecut și ale cărui urme se regăsesc pe alocuri și în prezent, nu se poate menține în continuare. Sistemul se dezintegrează, iar cauzele dezintegrării sunt, pe de o parte, ideologice și, pe de altă parte, sociale și economice. Dintre cauzele de ordin ideologic menționăm aderarea la perspectiva promovată de drepturile omului, principiul non-discriminării și egalității în termenii demnității umane. Strategia pentru romii din județul Harghita se bazează, bineînțeles, pe aceste valori. Mai important însă este faptul că o abordare care intră în conflict cu aceste valori (practica instituțională și socială actuală, ca să spunem așa) nu poate fi susținută în contextul politicii de incluziune a romilor din Uniunea Europeană și din România. Egalitatea în privința demnității umane și a participării în viața socială este exprimată de către actorii romi înșiși, atunci când refuză să accepte "prezumția de inegalitate" în contextul instituțional și politic existent. Astfel, de exemplu, majoritatea romilor interpretează drept discriminare practica larg răspândită a segregării educaționale. Cu alte cuvinte, o formă de educație considerată de la sine înțeleasă în trecut este dificil de menținut în prezent.

Alături de răspândirea perspectivei date de drepturilor omului, trebuie să menționăm și procesele sociale și economice care pune sub semnul întrebării relația de subordonare pe care mulți romi au acceptat-o anterior. Una dintre cele mai semnificative schimbări sociale din perioada care a urmat aderării la UE a fost contracția sectorului agricol informal care a condus și la destrămarea relațiilor de patron-client descris în fragmentul de interviu de mai sus. În aceeași ordine de idei, trebuie să menționăm munca în străinătate, care a cunoscut o creștere explozivă în comunitățile de romi în ultima jumătate de deceniu și care a contribuit în mare măsură la destrămarea relațiilor de cvasi-castă.

Pentru menținerea coeziunii și păcii sociale în situația nou-creată, se impune găsirea unui nou echilibru stabil în coexistența dintre romi și non-romi, echilibru în care romii să fie parte integrantă a societății locale. **Noua stabilitate** nu se poate constitui în prezent pe altceva decât pe **egalitatea romilor în privința participării sociale** și pe o **egalitate substanțială** mult mai mare decât în prezent, unde egalitatea dintre romi și non-romi se manifestă nu doar în sens juridic formal, ci și în accesul la resurse și servicii. Dezvoltarea unui nou echilibru implică, desigur, eliminarea rămășițelor sistemului de grupuri ierarhizate (sistem de caste etnice). Viziunea participării egale în societate presupune, de asemenea, lupta împotriva diferitelor forme de discriminare, reducerea distanțelor sociale, înlăturarea granițelor fizice și mentale.

Pentru a elimina sau a reduce situațiile de vulnerabilizare a romilor, este necesară sensibilizarea majorității și transformarea radicală a atitudinii față de romi.

Politica privind minoritățile din România pune, de asemenea, accentul pe dreptul la identitate, care se reflectă în strategia națională pentru romi în domeniul de acțiune privind păstrarea identității. Strategia pentru romii din județul Harghita abordează această componentă în promovarea **recunoașterii culturale**, care, alături de păstrarea

identității romilor, se concentrează și pe includerea valorilor și produselor culturale ale etniei romilor în **patrimoniul cultural al** regiunii, precum și pe promovarea unei atitudini mai incluzive din partea instituțiilor culturale (și a populației non-rome) față de experiența romilor.

Un alt element important al viziunii noastre strategice este **capacitatea romilor**, care poate fi realizată prin consolidarea ONG-urilor rome, sprijinirea intelectualilor romi și asigurarea reprezentării politice a romilor.

Realizarea viziunii strategice necesită politici publice coordonate și conștient asumate, cu obiective pe termen lung. Este esențial să se creeze o structură instituțională care să ajute la coordonarea activității diferitelor instituții și să permită monitorizarea continuă a proceselor care afectează romii.

1.3.3. Direcții instituționale

După cum s-a menționat deja, strategia pentru romii din județul Harghita (ca și strategia națională) adoptă abordarea integrativă a Comisiei Europene (adică favorizează instituțiile comune cu majoritatea). Cu toate acestea, adoptarea acestui principiu nu poate fi mecanică și necesită o adaptare ulterioară.

Marea majoritate a romilor care trăiesc în județ, aproximativ 95%, sunt vorbitori nativi de maghiară, care, pe lângă faptul că vorbesc maghiara și au o identitate (parțial) maghiară, sunt conectați la **instituțiile minoritare maghiare** în mai multe moduri: își înscriu copiii la școli cu predare în limba maghiară, votează pentru partide maghiare (în principal UDMR) și aparțin de biserici maghiare. Această situație specifică nu poate fi

disociată de politica României privind minoritățile, care, pe de o parte, sprijină în mod explicit (auto)organizarea politică a minorităților și participarea politică a acestora prin intermediul propriilor partide, iar pe de altă parte permite dezvoltarea unui sistem instituțional minoritar puternic la nivel intermediar (mezo), care este, de altfel, sprijinit de stat. În cazul maghiarilor, această politică față de minorități a permis dezvoltarea unui sistem instituțional minoritar puternic, în special în zonele cu majoritate maghiară, cum ar fi județul Harghita. Integrarea socială a romilor vorbitori de limbă maghiară poate fi realizată (cel puțin parțial) și prin intermediul acestui sistem instituțional minoritar.

Situația romilor (indiferent de limba lor maternă) depinde și de **structurile naționale**, de politicile și programele publice. Nu există instituții separate pentru minorități în funcție de limbă în mai multe domenii cum ar fi de exemplu asistența medicală sau politicile de dezvoltare. Mai mult, instituțiile minoritare maghiare (mai ales cele publice) sunt, de fapt, integrate în structurile naționale. Acest lucru este poate cel mai evident în cazul educației, unde școlile maghiare (și instituțiile care predau în limba română) funcționează în cadrul unui sistem extrem de centralizat. Situația este similară și în cazul administrațiilor locale (consilii județene, primării), în care politicienii minoritari maghiari pot juca un rol decisiv, dar care fac totuși parte din structura administrativă națională.

Ținând cont de această dualitate, strategia pentru romii din județul Harghita pornește de la premisa că participarea socială egală a romilor trebuie promovată atât în structurile naționale (în instituții nediferențiate lingvistic), cât și în instituțiile minorității maghiare.⁸ Cu alte cuvinte, trebuie asigurat accesul egal al romilor la diverse programe de dezvoltare, la servicii de sănătate, etc. și în același timp trebuie eliminată și

⁸ Acesta din urmă se aplică desigur doar romilor vorbitori de limbă maghiară (și celor asociați cu instituții maghiare). Unele grupuri de romi, cum ar fi cele care locuiesc în partea de nord a județului sau în Măneuți nu au legături cu instituțiile maghiare.

marginalizarea lor în cadrul instituțiilor minoritare (de limbă maghiară). Totodată, trebuie asigurată participarea la educație desegregată în instituțiile de învățământ în limba maghiară, trebuie promovată egalitatea din punct de vedere social și spiritual în comunitățile bisericești, precum și participarea la viața culturală a maghiarilor.

În cele din urmă, este necesar să menționăm cele două valențe ale capacitării romilor: consolidarea cetățeniei active, pe de o parte, și a acțiunii politice și instituționale a minorităților (adică a acțiunii colective). În timp ce strategia națională pentru romi definește cetățenia activă exclusiv la nivel individual și preconizează promovarea ei prin intermediul unor instituții comune cu majoritatea, politica românească mai amplă privind minoritățile sprijină crearea unor organizații de protecție a minorităților și a altor organizații. Strategia pentru romii din județul Harghita pune în discuție în mod deliberat această contradicție introducând direcția separată (diferită de cetățenia activă) a capacitării acțiunii romilor. Capacitarea minorităților necesită, în general, instituții minoritare, adică structuri în cadrul cărora nu există dominația majorității. Acestea sunt necesare deoarece numai prin intermediul lor membrii grupului subordonat pot elabora pozițiile, opiniile pe care le vor reprezenta într-o fază ulterioară în raport cu instituțiile majoritare. Cu alte cuvinte, pentru consolidarea capacității de acțiune romii au nevoie de instituții minoritare distincte, și anume de ONG-uri, de o anumită formă de reprezentare politică și de intelectuali romi. Strategia noastră abordează și aceste aspecte.

1.3.4. Domenii de acțiune

Domeniile de acțiune au fost definite pe baza strategiei naționale pentru romi, care identifică 7 astfel de domenii, și anume: locuirea, dezvoltarea infrastructurii, accesul la sănătate, ocuparea forței de muncă, educația, recunoașterea culturală și combaterea discriminării. La cele șapte am adăugat un al optulea domeniu de acțiune privind capacitatea romilor. După cum am menționat deja, domeniile de acțiune sunt grupate în mai multe categorii. În patru domenii, locuire, infrastructură, sănătate și ocuparea forței de muncă, participarea egală a romilor în societate ar trebui să fie promovată prin intermediul unor structuri naționale, așa-numite structuri "nediferențiate lingvistic". În domeniul educației și al recunoașterii culturale, sunt necesare schimbări în cadrul instituțiilor minorității maghiare, deoarece incluziunea romilor are loc în cadrul acestora (în cazul romilor care sunt afiliați la instituții de limbă maghiară și ale minorității maghiare). Capacitatea romilor necesită structuri instituționale separate, conduse de romi (organizații de advocacy și organizații ale societății civile). În cele din urmă, combaterea discriminării este o direcție de acțiune care privește toate domeniile și tipurile de instituții enumerate mai sus, adică structurile naționale nediferențiate lingvistic, instituțiile minoritare și instituțiile conduse de romi. Considerăm că trebuie evitată excluderea femeilor din instituțiile conduse de romi, fie ele organizații neguvernamentale sau instituții de reprezentare politică. Totodată, suntem conștienți de faptul că instituțiile romilor sunt dominate de un regim patriarhal, ceea ce poate genera un conflict între autonomia culturală (evident informală) a minorității și dezideratul participării egale în interiorul instituției minoritare. Considerăm că în aceste cazuri, abordate fiecare în parte, trebuie promovat dialogul onest în cadrul comunității romi și în spațiul public mai larg al societății.

2. Specificații regionale

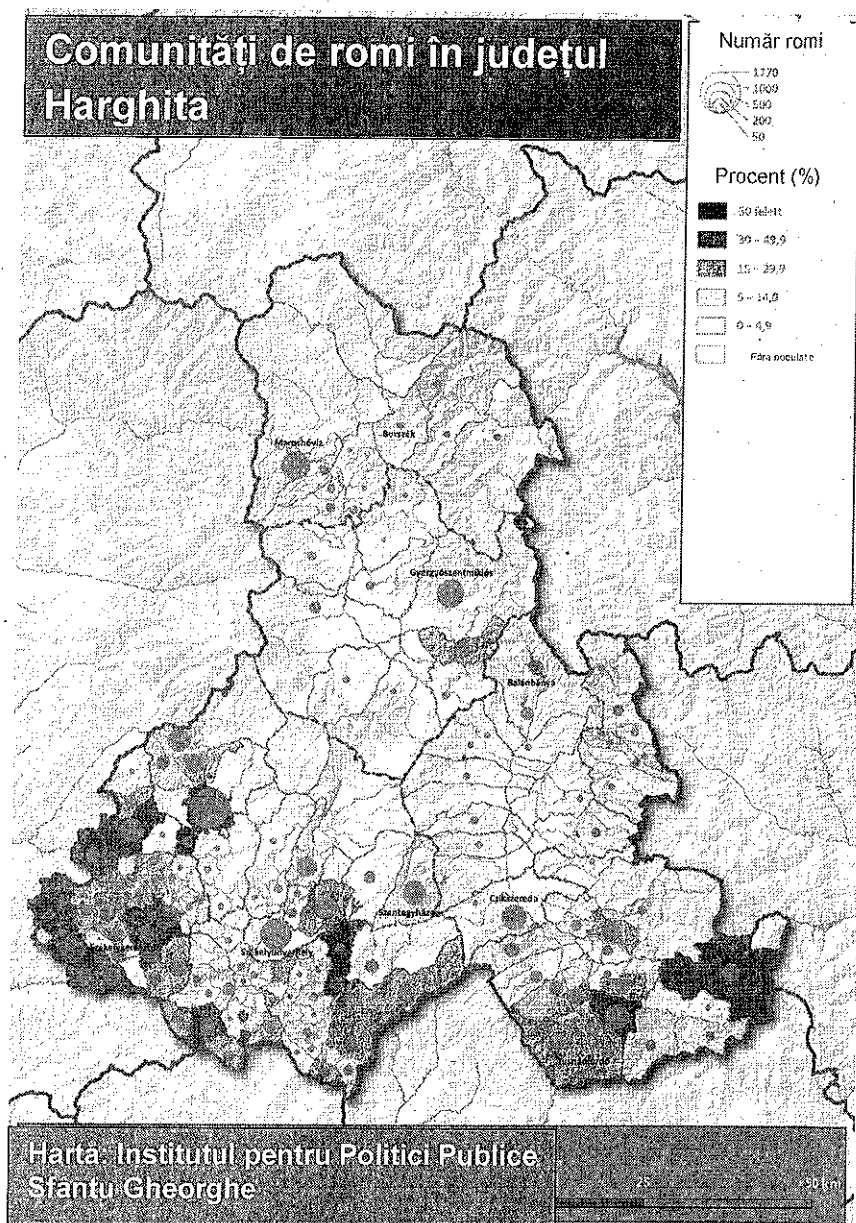
2.1. Populația de romi din județul Harghita

Campaniile oficiale de colectare a datelor pot crea grupuri pe hârtie, dar pot și să le ascundă. Este cazul înregistrării romilor la recensămintele din județul Harghita. Recensământul din 2021 a înregistrat 4.928 de romi în județul Harghita, un număr evident mai mic decât numărul persoanelor considerate de mediul social ca aparținând etniei rome, dar mai mic chiar și decât numărul de persoane care, în diferite contexte, se identifică drept romi. Potrivit analizei Grupului de lucru pentru sărăcia profundă din județul Harghita, problematica subdimensionării populației de romi este complexă, însă cel mai important aspect în această privință este, fără îndoială, controlul elitelor non-rome asupra reprezentărilor oficiale, care se manifestă în consensul privind neînregistrarea romilor (*regime of not counting*). În timp ce pentru elitele maghiare, caracterul maghiar al Ținutului Secuiesc este important din punct de vedere politic, nimeni nu acordă o importanță politică reală prezenței romilor în regiune. Relevanța politică a actorilor romi este infimă, chiar dacă deciziile romilor au consecințe instituționale (alegeri de partid, alegerea școlii) favorabile maghiarilor, în sensul în care ele confirmă, întăresc caracterul maghiar al regiunii.

Potrivit datelor din chestionarele de consultare administrate în februarie 2023, în județ trăiesc 22.262 de romi, de 4,6 ori mai mulți decât numărul celor înregistrați la recensământ. Ei constituie 7,6% din populația județului. Cei mai mulți romi trăiesc în zona Odorheiu, atât ca număr absolut cât și ca pondere. Cei aproape 14,5 mii de romi care locuiesc aici reprezintă 12,8% din totalul populației și 65% din romii care trăiesc în județul Harghita, cele mai importante fiind zonele Cristuru Secuiesc și Ținutul Sării, unde proporția romilor este de 27%, respectiv 24%. Conform datelor noastre, cei 5223 de romi care trăiesc în Ciuc reprezintă 5% din populație. În regiune, romii sunt concentrați

în partea sudică a Depresiunii Ciucului, unde reprezintă 12,3 la sută din totalul populației. Cei 1372 de romi care locuiesc în Gheorgheni reprezintă 2,8% din totalul populației, în timp ce cei 1160 de romi care locuiesc în regiunea Toplița reprezintă 4,6% din populația totală.

2. Numărul și ponderea populației de etnie romă în localitățile din județul Harghita

3. Numărul și ponderea romilor și a romilor vorbitori de limbă maghiară în județul

Harghita

	Număr de romi	%	Număr	% de romi
Județul Harghita	22 252	7,6	20 794	93,4
Ciuc (total)	5223	5,0	4793	91,8
Miercurea Ciuc	669	1,9	669	100
Sudul Depresiunii Ciuc	3419	12,3	3419	100
Nordul Depresiunii Ciuc	1135	2,7	705	62,1
Odorheiu (total)	14 516	12,8	14 265	98,4
Odorheiu Secuiesc	1000	3,2	1000	100
Cristuru Secuiesc	6095	26,8	5863	96,2
Ținutul Sării	3154	24,4	3154	100
Hegyalja	2232	7,8	2232	100
Homorod-Târnava	2035	11,6	2016	100
Gheorgheni	1372	2,8	1336	97,4
Toplița	1160	4,6	400	34,5

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

2.2. Distribuție teritorială, segregare rezidențială

Separarea teritorială și limitările impuse romilor în utilizare spațiului sunt elemente esențiale care structurează relațiile dintre romi și non-romi. Separarea are mai multe componente: (1) concentrarea romilor în așezări marginale, rurale, (2) segregarea teritorială/rezidențială în interiorul localităților și (3) limitările privind utilizarea spațiului de către romi (discriminare manifestată în utilizarea spațiilor publice).

(1) **80,3%** dintre romii care din județul Harghita locuiesc în **mediul rural**, ceea în sine denotă marginalizarea teritorială accentuată a romilor. Situația este în principal o consecință a proceselor de migrație internă selectivă din punct de vedere etnic din

trecut. În județul Harghita, urbanizarea și industrializarea au cunoscut o evoluție accelerată după reorganizarea teritorială din 1968, când zona a devenit o unitate administrativă autonomă cu centrul la Miercurea Ciuc. Dezvoltarea industrială a fost concentrată în principal în capitala județului (construcții de utilaje, fabrică de bere, industria lemnului) și în Odorheiu Secuiesc (prelucrarea metalelor și a lemnului), dar și în Cristuru Secuiesc, Gheorgheni, Vlăhița și Toplița. Odată cu industrializarea, populația rurală a început să se mute în orașe. Populația celor șase centre urbane aproape s-a triplat între 1956 și 1992, de la 53 000 de persoane la 146 000. Această migrație rural-urban a fost structurată de o puternică selecție între romi și non-romi. Loviți de politicile discriminatorii în materie de locuințe și de ocupare a forței de muncă, romii au fost masiv subreprezențați în populația care s-a mutat din mediul rural în cel urban. Una din implicații subreprezentării este următoarea: creșterea ponderii populației de romi în periferiile rurale se datorează, contrar imaginii non-romilor, imobilității mai mari a romilor și nu mutării lor în localitățile cu pricina.

(2) 68% dintre romii din județul Harghita trăiesc în așezări segregate⁹, ceea ce este ușor mai mare decât media din România și Transilvania (unde aproximativ două treimi dintre romi trăiesc în comunități delimitate teritorial). La nivel regional, proporția romilor care locuiesc în așezări segregate este cea mai mare în Miercurea Ciuc și Gheorgheni. În aceste localități 74% respectiv 72% dintre romi trăiesc în comunități segregate, așezări delimitate spațial. În regiunea Odorheiu, 66% dintre romi trăiesc în așezări de acest tip. Aici găsim diferențe semnificative la nivel de subregiune: în timp ce în Microregiunea Hegyalja și Ținutul Sării 90% respectiv 77% dintre romi trăiesc în comunități segregate, proporția scade sub 50% în zona Cristuru. În general, proporția

⁹ Termenul de așezare segregată este unul descriptiv și înțelegem prin el concentrarea teritorială a romilor. Relația dintre concentrarea teritorială și concentrarea teritorială a sărăciei, respectiv stigmatizarea teritorială va fi abordată mai jos, într-o tipologie mai nuanțată a așezărilor de romi.

romilor din comunitățile segregate este mult mai mare în zonele urbane: 78% față de 65% în localitățile rurale.

4. Procentul de romi care locuiesc în așezări segregate

	Număr de romi	În așezare segregată	%
Județul Harghita	22 252	15 160	68,1
Ciuc (total)	5223	3855	73,8
Miercurea Ciuc	669	565	84,5
Sudul Depresiunii Ciuc	3419	2439	71,3
Nordul Depresiunii Ciuc	1135	851	75,0
Odorheiu (total)	14497	9586	66,0
Odorheiu Secuiesc	1000	835	83,5
Cristuru Secuiesc	6095	2962	48,6
Ținutul Sării	3154	2423	76,8
Microregiunea Hegyalja	2232	2012	90,1
Homorod-Târnava	2016	1354	66,2
Gheorgheni	1372	983	72,1
Toplița	1160	736	63,5

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

În Anexa 1 a strategiei noastre găsiți o prezentare detaliată a numărului de romi și a numărului de romi care trăiesc în așezări segregate, pe comune și municipalități.

3. Descrierea situației actuale

3.1. Locuirea

Așa cum am menționat, mai mult de două treimi dintre romii care trăiesc în județ, aproximativ 15 mii de persoane, locuiesc în comunități compacte segregate. Cercetarea noastră a identificat 130 de asemenea comunități în județ. Avem date detaliate despre 129 dintre ele.¹⁰ Din cele 130 de așezări, 38 de așezări au fost înregistrate în Ciuc (22 în Sudul Depresiunii Ciuc), 71 în Odorheiu și 13 în Gheorgheni, iar 8 în regiunea Toplița. Strategia noastră se concentrează pe analiza locuirii și a dezvoltării infrastructurală în aceste așezări.

5. Numărul și mărimea comunităților compacte de romi din județul Harghita

	Total comunități	Micro-comunitate (sub 50 de persoane)	Comunitate mică (50-150 persoane)	Comunitate medie (150-300 persoane)	Comunitate mare (peste 300 de persoane)
Județul Harghita	130	46	53	16	13
Ciuc (total)	38	17	15	3	3
Miercurea Ciuc	4	1	1	2	-
Sudul Depresiunii Ciuc	22	7	12	1	2
Nordul Depresiunii Ciuc	12	9	2	0	1
Odorheiu (total)	71	21	30	11	9
Odorheiu Secuiesc	4	1	2	-	1
Cristuru Secuiesc	26	7	11	7	1
Ținutul Sării	8	-	3	1	4
Hegyalja	15	4	7	2	2
Homorod-Târnava	18	9	7	1	1

¹⁰ Chestionarul de consultare nu a fost completat într-un singur caz, în cel al comunității de romi din Cechești.

Gheorgheni	13	7	3	3	-
Toplița	8	2	5	-	1

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

Merită subliniat faptul că numărul mare de comunități compacte segregate este, într-un fel, înșelător; 46 dintre ele sunt așa-numite "micro-comunități", în care numărul de locuitori este mai mic de 50. Din cauza dimensiunii mici a comunității, așezările nu sunt considerate în mod necesar așezări segregate. Totuși, am considerat că este necesară identificarea și menționarea lor din cauza Legii 151/2019 privind așezările informale, care stabilește limita inferioară de mărime pentru așezările informale la 3 locuințe; astfel micro-comunitățile pot fi incluse în categoria așezărilor informale definită de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației (MDLPA).

Ținând cont și de micro-comunitățile menționate, numărul mediu de persoane care locuiesc în comunități compacte este de 122, mult mai mic decât media din România și Transilvania (vezi ancheta SocioRoMap a Institutului pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale). Numărul de locuitori depășește 300 de persoane în doar 13 cazuri, dar este de remarcat și faptul că aproape 38% dintre romii din comunitățile compacte trăiesc în comunități mai mari. Cele mai mari sunt în Ulieș (710 persoane), Tanorok (590 persoane) și Sokad (470 persoane) din Corund, strada Florilor din Bălan (700 persoane), Budvar (600 persoane) în Odorheiu Secuiesc, Gátmegett (520 persoane) în Zetea, Gödör (500 persoane) în Cozmeni, Puszták (500 de persoane) în Eliseni, Baromtér sau strada țiganilor din Praid (450 de persoane), "Blocul țiganilor" din Vlăhița (370 de persoane), comunitatea de romi din Plăieșii de Sus (360 de persoane), comunitatea din Bácspatak sau strada Târgului din Toplița (349 de persoane) și comunitatea din Patak și strada Zsigmondok din Merești (300 de persoane).

Lista comunităților de romi întocmită în timpul cercetării și consultării, respectiv o serie de caracteristici principale descrise în această lucrare sunt incluse în anexa 2 la strategia noastră.

6. Distribuția romilor care locuiesc în comunități compacte în funcție de mărimea comunității

	Total romi în comunități compacte	Din care (%)			
		Micro-comunități (sub 50 de persoane)	Comunități mici (50-150 persoane)	Comunități medii (150-300 persoane)	Comunități mari (peste 300 de persoane)
Județul Harghita	15 160	9,9	28,6	23,8	37,7
Ciuc (total)	3855	13,6	36,3	17,4	32,7
Miercurea Ciuc	565	3,7	23,4	72,9	0,0
Sudul Depresiunii Ciuc	2439	9,3	44,8	10,7	35,3
Nordul Depresiunii Ciuc	851	32,5	20,4	0,0	47,0
Odorheiu (total)	9586	6,9	25,5	24,8	42,9
Odorheiu Secuiesc	835	4,8	23,4	-	71,9
Cristuru Secuiesc	2962	7,3	29,9	45,9	16,9
Ținutul Sării	2423	-	10,4	10,3	79,2
Hegyalja	2012	4,6	30,8	25,9	38,8
Homorod-Târnava	1354	23,1	36,2	18,3	22,5
Gheorgheni	983	25,7	17,8	56,5	-
Toplița	736	9,5	43,1	-	47,4

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

Trebuie remarcat faptul că, deși cele 130 de așezări enumerate sunt în general considerate a fi locuite de romi, nu toți locuitorii lor sunt romi.¹¹ Prezența persoanelor

¹¹ Construcția socială a etniei romilor este complexă. Problema este analizată în detaliu în cadrul cercetării privind romii din județul Harghita. A se vedea Kiss-Sólyom.

care nu sunt de etnie romă este pronunțată în comunitățile de pe strada Florilor din Bălan, strada Zata din Cristuru Secuiesc și în comunitățile cu populație predominant romă din Corund, dar, de fapt, nici celelalte comunități nu sunt omogene. S-ar putea spune chiar că omogenitatea este creată de excludere și stigmat, ambele venind din partea majorității.

3.1.1. Excluziunea spațială și stigmatizarea

Un bun indicator al excluziunii spațiale și al stigmatizării este măsura în care o anumită zonă locuită de romi este considerată "zonă interzisă", adică o zonă al excluziunii spațiale pe care locuitorii din localitate îl evită pe cât posibil.

7. Stigmatizarea teritorială a comunităților de romi: zone interzise

		Comunități		Romi în comunități compacte		
		Total	Zonă "No go"	Total	Romi în "zonă interzisă"	
					Număr	%
Total județul Harghita		129	43	15141	6994	46,2
Regiune	Ciuc (total)	38	18	3855	2550	66,1
	Miercurea Ciuc	4	4	565	565	100
	Sudul Depresiunii Ciuc	22	12	2439	1868	76,6
	Nordul Depresiunii Ciuc	12	2	851	117	13,7
	Odorhei (total)	71	25	11286	4444	39,4
	Odorheiu Secuiesc	4	2	835	735	88,0
	Cristuru Secuiesc	26	6	2962	1013	34,2
	Tinutul Sării	8	0	2423		
	Hegyalja	15	4	2012	1174	58,3
	Homorod-Târnava	18	3	1335	432	32,4
	Gheorgheni	13	6	983	587	59,7
	Toplita	8	4	736	503	68,3
Mărimea comunității	Micro-comunitate (sub 50 de persoane)	46	7	1503	186	12,4

	Comunitate mică (50-150 de persoane)	53	19	4328	1722	39,8
	Comunitate medie (150-300 de persoane)	16	10	3601	2197	61,0
	Comunitate mare (peste 300 de persoane)	13	7	5709	2889	50,6
Tipul localității	Orăș	22	16	3910	3210	82,1
	Sat	107	27	11231	3784	33,7

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

Conform chestionarului de consultare a strategiei, 43 de comunități, adică o treime din totalul comunităților, sunt considerate "zone interzise." Acestea însumează o populație de aproape 7000 de locuitori, ceea ce reprezintă 46% din populația romă din județul Harghita. Stigmatizarea regională variază în funcție de tipul și mărimea așezării.

- Stigmatizarea este mai accentuată în estul județului, adică în Ciuc (inclusiv Sudul Depresiunii Ciuc și Miercurea Ciuc), Gheorgheni și în jurul orașului Toplița. Aproape două treimi dintre romii care trăiesc aici locuiesc în "zone interzise".
- Micro-comunitățile, care sunt de regulă situate în interiorul localităților, sunt mai puțin susceptibile de a fi tratate ca "zonă interzisă" de non-romi. Din cele 46 de micro-comunități, 7 sunt "zone interzise." Locuitorii lor reprezintă 12% din populația totală a micro-comunităților. Pe de altă parte, majoritatea comunităților de mărime medie, precum și a celor mari intră în categoria zonelor interzise ("no-go zone").
- De notat faptul că din cele 22 așezări de romi din mediul urban 16 sunt "zone interzise", și 82% dintre romii din comunitățile compacte din mediul urban locuiesc în astfel de zone. În schimb, din cele 108 așezări sătești, "doar" 27 sunt zone interzise; o treime dintre romii din comunitățile compacte din rural trăiesc

În asemenea zone. Cu alte cuvinte, stigmatizarea spațială și distanța mentală între romi și non-romi este mai frecventă și mai accentuată în mediul urban decât în mediul rural. Dintre comunitățile de romi din mediul urban, abordate în cercetarea noastră, "Blocul țiganilor" și "Dealul țiganilor" de pe strada Florilor din Bălan și Vlăhița sunt excepții (adică locuitorii non-romi nu le califică drept zone interzise).

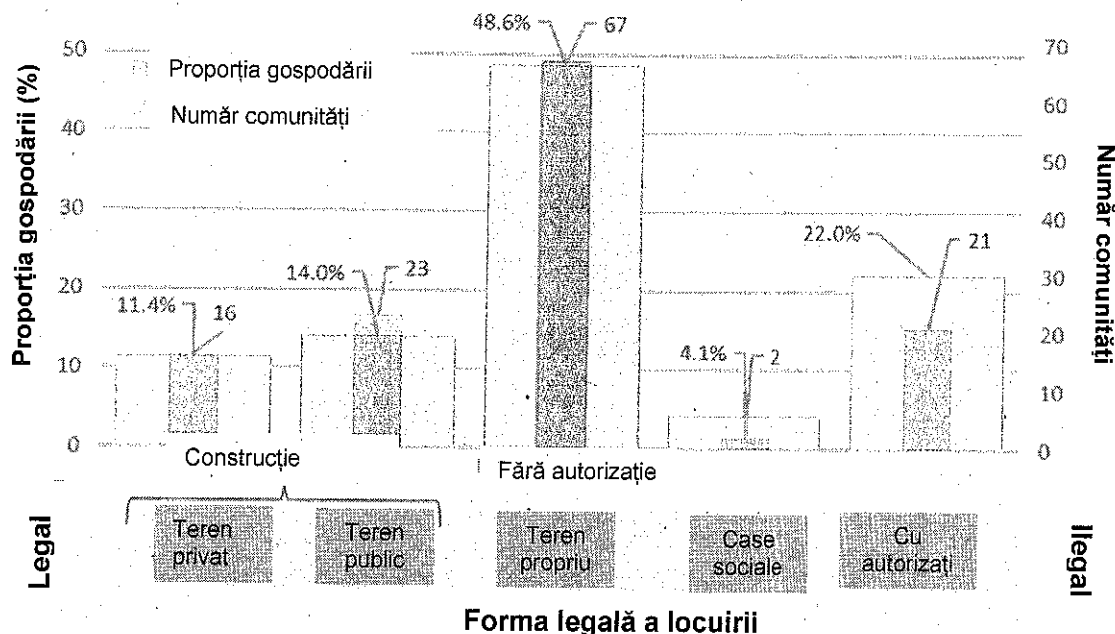
3.1.2. Locuire informală

Situația cadastrală a locuințelor din zonele vizate este o problemă esențială în ceea ce privește situația locuirii, deoarece primul pas al intervențiilor propuse de strategie ar putea fi reglementarea situației cadastrale și legalizarea/formalizarea așezărilor informale.

În timpul consultării privind strategia pentru romii din județul Harghita, am diferențiat 6 forme diferite de locuire din punct de vedere legal. Ele pot fi plasate pe o scară pornind de la locuirea informală/neprotejată până la locuirea formală/protejată. Formele de locuire sunt: (1) ocuparea ilegală, (2) construcții ilegale pe teren privat, (3) construcții ilegale pe teren public, (4) construcții fără autorizație pe teren privat,¹² (5) locuințe sociale, (6) locuințe proprietate personală cu autorizație de construcție. Comunitățile segregate și gospodăriile de romi din județul Harghita sunt distribuite după cum arată figura de mai jos.

¹² Această formă cuprinde alte două categorii: construcții pe terenuri proprii înscrise, respectiv neînscrise în registrul cadastral (de exemplu, achiziționate în baza unei înțelegeri informale).

8. Formele locuirii în așezările de romi

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

- În județ nu există comunități segregate formate prin ocupare ilegală, dar 16 dintre aceste comunități s-au format prin ridicarea unor construcții fără niciun temei legal pe terenuri private și 23 pe terenuri publice. Aproximativ un sfert din totalul gospodăriilor din comunitățile compacte, 934 de gospodării, se încadrează în aceste două categorii. Ponderea așezărilor formate în acest mod este mai mare în Miercurea Ciuc (44%), inclusiv în Sudul Depresiunii Ciuc (51%), Gheorgheni (36%) și în jurul orașului Toplița (45%), dar și în orașe (33%).
- Aproape jumătate dintre persoanele din comunitățile compacte (49%) locuiesc într-o casă construită fără autorizație pe propriul teren. Este forma legală

predominantă de locuire în 67 de comunități. Ponderea construcțiilor neautorizate pe teren propriu este mai mare în Odorhei (56 la sută) și la sate (58 la sută).

- Locuirea legală/formală se referă la locuințele sociale și clădirile rezidențiale construite cu autorizație. Primele reprezintă 4,1% din gospodării, iar cele din urmă 22%. Locuințele sociale reprezintă forma dominantă de locuire în două comunități, Florilor din Bălan și strada Zata din Cristuru Secuiesc. Locuințele sociale se găsesc doar în orașe. Locuirea în deplină legalitate (alături de cea ilegală) este mai frecventă în mediul urban.

9. Situația cadastrală a așezărilor pe regiuni și mediu

	Număr comunități	Forma juridică tipică a locuirii			Număr de gospodării	Din care (%)			
		Construcții ilegale	Construcții fără autorizație	Autorizație de construcție		Construcții ilegale	Construcții fără autorizație	Autorizație de construcție	
Județul Harghita	129	39	67	23	3725	25,4	48,6	26,1	
Regiune	Ciuc (toate)	37	9	15	13	855	43,9	28,4	27,6
	Miercurea Ciuc	4	0	2	2	137	66,4	19,0	14,6
	Sudul Depresiunii Ciuc	21	3	9	9	505	50,5	35,0	14,3
	Nordul Depresiunii Ciuc	12	6	4	2	213	13,6	18,8	67,6
	Odorhei (toate)	71	10	42	19	2456	16,3	56,2	27,5
	Odorhei Secuiesc	4	1	0	3	213	24,4	0,0	75,6
	Cristuru Secuiesc	26	4	13	9	791	27,4	47,0	25,7
	Ținutul Sării	8	2	6	0	590	0,0	72,9	27,1
	Hegyalja	15	2	7	6	527	22,4	51,6	26,0
	Homorod-	18	1	16	1	335	4,2	91,6	4,2

	Târnavă								
	Gheorgheni	13	3	6	4	224	36,2	53,6	9,8
	Toplița	8	1	4	3	190	45,3	34,7	20,5
Tip localitate	Oraș	22	11	6	5	976	33,2	20,9	46,0
	Sat	107	28	62	18	2749	22,5	58,4	19,0

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

Problema cărților de identitate temporare este parte componentă a problemei locuirii informale. Ea este, totuși, aproape exclusiv o problemă în comunitățile urbane. Cincisprezece la sută dintre persoanele cu vârsta de 14 ani și peste care locuiesc în comunitățile de romi au carte de identitate temporară. Dacă acest procent este de numai 0,4% în sate, este de aproape de 55% în orașe.

10. Numărul și proporția deținătorilor de cărți de identitate temporare, pe tipuri de așezări

	Persoane cu carte de identitate temporară	
	Număr	Pondere (%)
Județul Harghita	1303	14,9
Orașe	26	0,4
Sate	1329	54,6

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

Tabelul următor arată numărul și ponderea persoanelor de 14 ani și peste care dețin carte de identitate temporară în comunitățile compacte din orașele județului.

11. Numărul și proporția persoanelor deținătoare de carte de identitate temporară în comunitățile de romi din mediul urban

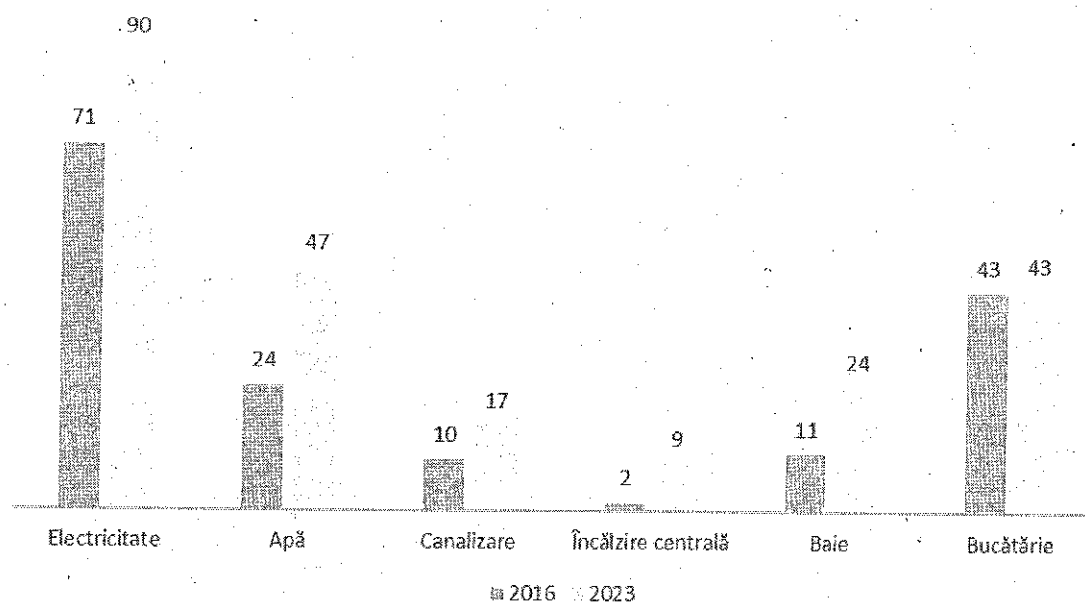
Denumirea instituției	Orașul	Forma juridică a locuinței	Personal temporar	
			Număr	Pondere (%)
Pârâul Baciului	Toplița	Construcții ilegale pe terenuri private	175	100
Somlyó 33	Miercurea Ciuc	Construcții ilegale pe domeniul public	170	100
Fabrica de cărămidă	Gheorgheni	Construcții ilegale pe domeniul public	125	100
Dincolo de apă	Cristuru Secuiesc	Construcții ilegale pe domeniul public	81	100
Budvar	Odorheiu Secuiesc	Autorizație de construcție obișnuită	80	22,2
Strada Primăverii 2	Miercurea Ciuc	Construcții ilegale pe domeniul public	79	100
Strada Carpați	Gheorgheni	Construcții ilegale pe domeniul public	75	100
Strada Termés	Odorheiu Secuiesc	Construcții ilegale pe domeniul public	70	100
Zăpodea	Toplița	Construcții ilegale pe terenuri private	56	100
Strada Primăverii 1	Miercurea Ciuc	Construcții fără autorizație	40	36,4
Fântâna	Odorheiu Secuiesc	Construcții ilegale pe domeniul public	36	100
Strada Corbului	Odorheiu Secuiesc	Construcții ilegale pe domeniul public	28	100
Moara I-IV	Gheorgheni	Construcții ilegale pe domeniul public	27	100
Blocul țiganilor	Sfântul Scaun	Autorizație de construcție obișnuită	25	13,7
Karahegy	Cristuru Secuiesc	Construcții fără autorizație	20	11,4
Florilor	Bălan	Locuințe sociale	15	5,3

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

3.2. Infrastructura

Conform anchetei sociologice SocioRoMap realizat în 2016, dotările infrastructurale ale comunităților de romi din județul Harghita erau mai slabe decât media din Transilvania și România, parțial din cauza situației generale mai puțin favorabile din județ. La acel moment, 71% dintre gospodăriile din comunități era racordată la energie electrică, 24% apă curentă (în interiorul locuinței), 10% canalizare, în timp ce încălzirea centrală (centrală termică proprie sau încălzire urbană) era disponibilă în doar 2% dintre totalul de locuințe. 43% dintre locuințe aveau bucătărie și 11% aveau baie.

12. Dotarea gospodăriilor din comunitățile de romi în 2016 și 2023

Sursa: Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale (SocioRoMap); Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

Conform chestionarelor de consultare completate în februarie 2023, în ultimii 7 ani s-a înregistrat o dezvoltare impresionantă a infrastructurii în comunitățile de romi (în general). Proportia gospodăriilor care dispun de energie electrică a crescut de la 71 la 90%, de apă de la 24 la 47%, de încălzire centrală de la 2 la 9% și de baie de la 11 la 24%. Îmbunătățirea accesului la utilități este impresionantă și de netăgăduit, chiar dacă luăm în considerare faptul că ancheta SocioRoMap a înregistrat mai puține gospodării de romi decât consultarea efectuată pentru elaborarea strategiei.

Alimentarea cu energie electrică este sub medie în regiunile Sudul Depresiunii Ciuc și Toplița, alimentarea cu apă în regiunile Sudul Depresiunii Ciuc și Toplița și în regiunile Miercurea Ciuc și Toplița, canalizarea în regiunile Sudul Depresiunii Ciuc și Gheorgheni și în zona Homorod. Încălzirea centrală este răspândită în regiunea Nordul Depresiunii Ciuc (inclusiv în cartierul străzii Florilor din Bălan) și în satele din regiunea Odorhei, unde este prezentă în aproximativ 10 la sută din gospodăriile romilor. Bucătăria și baia apar mai rar în regiunile Sudul Depresiunii Ciuc și Toplița.

13. Accesul la utilități și dotarea gospodăriilor din comunitățile de romi în 2023, pe regiuni

Regiune	Număr de gospodării	Curent	Contract legal	Apă	Canalizare	Încălzire centrală	Baie	Bucătărie
Județul Harghita	3725	89,5	68,9	47,3	16,6	9,2	24,3	43,4
<i>Ciuc (toate)</i>	<i>855</i>	<i>83,9</i>	<i>51,5</i>	<i>28,1</i>	<i>19,9</i>	<i>13,5</i>	<i>24,0</i>	<i>34,9</i>
<i>Miercurea Ciuc</i>	<i>137</i>	<i>100,0</i>	<i>55,5</i>	<i>19,0</i>	<i>31,4</i>	<i>0,0</i>	<i>24,8</i>	<i>72,3</i>
<i>Sudul Depresiunii Ciuc</i>	<i>505</i>	<i>76,8</i>	<i>34,3</i>	<i>18,0</i>	<i>0,8</i>	<i>0,0</i>	<i>9,5</i>	<i>11,5</i>
<i>Nordul Depresiunii Ciuc</i>	<i>213</i>	<i>90,1</i>	<i>89,7</i>	<i>57,7</i>	<i>57,7</i>	<i>54,0</i>	<i>57,7</i>	<i>66,2</i>
Odorhei (toate)	2456	92,9	78,4	56,9	17,1	9,1	26,2	47,7
<i>Odorheiu</i>	<i>213</i>	<i>95,8</i>	<i>73,2</i>	<i>26,3</i>	<i>26,3</i>	<i>0,0</i>	<i>25,8</i>	<i>19,7</i>

<i>Secuiesc</i>								
<i>Cristuru Secuiesc</i>	791	85,5	77,4	39,1	7,3	10,9	14,8	50,6
<i>Ținutul Sării</i>	590	95,9	75,3	69,7	25,9	10,0	23,7	34,6
<i>Hegyalja</i>	527	97,7	87,7	65,3	29,0	9,3	42,5	57,7
<i>Homorod-Târnava</i>	335	95,5	74,9	82,7	0,0	9,0	31,9	66,3
<i>Gheorgheni</i>	224	88,8	58,5	43,8	2,2	0,0	25,0	58,5
<i>Toplița</i>	190	72,1	36,3	13,7	12,6	1,6	1,6	8,4

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

Dintre localitățile din județ, 8 (6% la sută din comunități) nu sunt racordate la energie electrică, 52 (40 la sută) la apă și 92 (74 la sută) nu au canalizare. În general, acestea sunt servicii interdependente, astfel încât cele mai dezavantajate comunități sunt cele fără electricitate. Acestea sunt, pe lângă comunitatea Dincolo de apă din Betești, Pusta din Porumbenii Mari, Döggert din Gheorgheni, Moara din Gheorgheni, iar în Ciuc comunitățile Garadosalja din Sândominic și Kúthehy din Sântimbru, precum și micro-comunitatea de la imobilul cu numărul 679 din Mădăraș.

14. Numărul de comunități care nu sunt conectate deloc la serviciile publice

	Număr comunități	Neracordate la...		
		Curent	Rețeaua de apă	Canalizare
Județul Harghita	129	8	52	96
Ciuc	37	3	23	31
Odorhei	71	3	20	53
Gheorgheni	13	2	9	12
Toplița	8	0	6	6

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

Pentru accesul la utilități și dotările gospodăriei am construit un indicator sintetic la nivelul comunității, folosind formula de mai jos:

$$\text{Depriv} = \sum (2 * \sim(\text{electricitate}); \sim(\text{contract}); \sim(\text{apă}); \sim(\text{canalizare}); \sim(\text{încălzire}); \sim(\text{baie}); 2 * \sim(\text{bucătărie})) / 9,$$

unde $\sim(\dots)$ este proporția gospodăriilor din comunitate lipsite de acces la utilitatea sau dotarea dată. La adunarea proporțiilor astfel stabilite, am acordat o pondere dublată accesului la curent și dotării cu bucătărie,¹³ și am împărțit suma obținută la 9. Indicatorul poate avea valori cuprinse între 0 și 100, unde 0 indică accesul și dotare completă (în ceea ce privește elementele enumerate), iar 100 indică o deprivare absolută. Indicatorul de deprivare este apoi utilizat pentru categorizarea comunităților. Vorbim de deprivare severă a comunității dacă valoarea indicatorului este peste 66,6, deprivare moderată dacă valoarea se situează între 33,3 și 66, și deprivare scăzută sau lipsa deprivării pentru valori sub 33,3. (vei Anexa 2).

Marea majoritate a comunităților de romi (aproximativ 95 de așezări cu 10756 de locuitori) se încadrează în categoria celor sever sau moderat deprivare, adică sunt caracterizate de acces redus la utilități și de lipsa dotărilor. Totuși, asta nu înseamnă că aceste comunități sunt omogene din acest punct de vedere. În 45 de comunități (5867 persoane) există deprivare dar ea nu este extremă. Aceste așezări sunt stratificate pe plan intern, cu zone mai bine deservite și zone foarte defavorizate. În general, condițiile

¹³ Racordarea la rețeaua de alimentare cu energie electrică este indicatorul cel mai elementar al accesului la utilități, iar prezența bucătăriei este un indicator important pentru dimensiunea și gradul de aglomerație a locuinței. Prin urmare, am acordat pondere dublă acestor elemente.

de trai ale persoanelor care locuiesc în aceste comunități tind să se îmbunătățească. Celălalt grup care suferă de deprivare severă este format din 50 de comunități (4 899 de locuitori). Aceste așezări prezintă, în general, o imagine mai omogenă, fără prezența (sau cu o prezență minimă a) gospodăriilor mai înstărite și, în general, reprezintă o concentrare reală a sărăciei profunde. Diferențele dintre este izbitoare: în Miercurea Ciuc și Gheorgheni, predomină comunitățile de romi sever defavorizate, în timp ce în Odorhei, comunitățile de romi sunt, în general, mai puțin izolate, iar cele ce suferă de deprivare severă sunt mai degrabă o excepție, în special în Ținutul Sării, microregiunea Hegyalja și regiunea Homorod-Târnava. Dintre așezările din Odorhei, cele mai lovite de sărăcie sunt comunitățile Dincolo de apă în Betești, Pusta în Porumbenii Mari, Vágás în Atid. Comunități mai mici de același tip se găsesc în strada Kulso din Petecu, Rókavár din Crăciunel, Chedia Mică și Firtănuș. Există comunități în care se observă îmbunătățirea semnificativă a accesului la utilități și o dezvoltare generală mai accentuată, cum ar fi în localitățile Praid (Baromtér), Zetea (Gát megett), Eliseni (Puszták), Fiaș (Kárahegy), Satu Mare, Șimonești, Rugănești și Vlăhița (Cigánydomb).

15. Distribuția așezărilor și a persoanelor care locuiesc în comunități compacte în funcție de gradul de deprivare

	Total comunități	Număr persoane	Deprivare severă		Deprivare moderată		Deprivare scăzută/nu este deprivată	
			Comunități	Persoane (%)	Comunități	Persoane (%)	Comunități	Persoane (%)
Județul Harghita	129	15 160	50	32,2	45	38,7	34	27,3
<i>Ciuc (toate)</i>	<i>38</i>	<i>3855</i>	<i>22</i>	<i>56,9</i>	<i>10</i>	<i>19,4</i>	<i>5</i>	<i>16,9</i>
Miercurea Ciuc	4	565	2	53,6	2	46,4		0,0
Sudul	22	2439	13	66,0	5	14,8	3	8,5

Depresiuni Ciuc								
Nordul Depresiuni Ciuc	12	851	7	33,1	3	14,6	2	52,3
Odorhei (toate)	71	9586	15	15,4	32	51,9	24	32,7
Odorheiu Secuiesc	4	835	2	23,4	1	71,9	1	4,8
Cristuru Secuiesc	26	2962	8	32,2	13	38,7	5	29,1
Ținutul Sării	8	2423		0,0	7	81,4	1	18,6
Hegyalja	15	2012	3	10,1	3	28,6	9	61,3
Homorod-Târnavă	18	1354	2	9,3	8	50,0	8	40,7
Gheorgheni	13	983	7	61,7	2	10,2	4	28,1
Toplița	8	736	6	82,6	1	6,5	1	10,9
Orașe (toate)	22	3910	10	38,3	4	29,5	8	32,1
Sate (toate)	107	10 990	40	30,1	41	42,9	26	26,3

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

În așezările de romi din Miercurea Ciuc și Gheorgheni, sărăcia extremă este regula. Acesta este cazul și în Gödör din Cozmeni, în așezarea din Plăieșii de Jos, din străzile Căramidăriei și Carpați din Gheorgheni, din strada Garáros din Sândominic și din strada Primăverii din Miercurea Ciuc, în Tușnad, în Tușnadu Nou, Ciucsângeorgiu, în cele două comunități mai mari din Cetățuia, în Nyomás, în Békás și în Felsőtíz. Condițiile materiale sunt mai bune (în urma renovării zonelor) în strada Somlyó din Miercurea Ciuc, în comunitățile Dancsida și strada Dunării din Sâncrăieni, în comunitățile Ifetesek (sau Gară) și Gosztátosok din Sânsimion, în secțiunea Pérás a satului Valea Strâmbă și în comunitatea mai mică de romi din Cetățuie, la numărul 286, care s-a format în urma

unei achiziții de teren. În cazul Toplița, condițiile de trai ale romilor care s-au mutat din alte așezări (în principal din Miercurea Ciuc și Gheorgheni) sunt caracterizate de un nivel ridicat de deprivare.

3.3. Educația

Educația copiilor romi din județul Harghita este definită de faptul că marea majoritate a acestora (aproximativ 90-95%) studiază în sistemul de învățământ în limba maghiară. Excepție fac cei care locuiesc în regiunea Toplița și Săcel. Educația este unul dintre domeniile în care romii sunt evident conectați la instituțiile minorității maghiare. Din perspectiva accesului egal la educație, rata ridicată de abandon școlar și ratele scăzute de succes și de retenție indică cu siguranță o serie de probleme structurale. În timp ce integrarea romilor în sistemul educațional maghiar poate fi considerată un obiectiv normativ, în realitate, nu există, sau există doar într-o măsură mică, condițiile necesare pentru o integrare reală. Sistemul actual nu ia în considerare (sau nu reușește să țină cont de) nevoile educaționale specifice romilor, și nu oferă un cadru pentru exercitarea drepturilor educaționale de bază. Pentru a descrie situația actuală (ratele respective și segregarea educațională), ne-am bazat pe datele anchetei *Barometrul educației* realizată de Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, Erdélystat și Institutului Balványos în 2019, anchetă care s-a axat pe cartografierea școlilor cu predare (și) în limba maghiară. Ancheta oferă o aproximare mai reală a numărului de elevi romi decât baza de date întocmită la nivel de individ de Ministerul Educației. În aceasta din urmă, multe școli rome nici nu apar (ceea ce ridică din nou problema discrepanței dintre realitatea socială și cea administrativă).

3.3.1. Numărul și ponderea elevilor romi

În cadrul învățământului în limba maghiară – pe baza datelor din *Barometrul educației*, fără a include învățământul preșcolar – numărul elevilor romi a fost de 3 443, iar ponderea lor depășește puțin peste zece procente. Din păcate, datele sunt disponibile doar pe tipuri de școli, nu și pe niveluri de educație. Datele arată că ponderea romilor în școala generală (clasele 0-8) este de 14%, în școlile profesionale de aproape 7% și în liceele teoretice de doar 1%. Proporțiile variază în funcție de regiune, și cu ponderea romilor în totalul populației. În regiunea Cristuru, 38% din totalul elevilor și 52% din elevii din școlile generale sunt romi. În regiunea Odorheiu, proporția romilor este de 10%, în școlile generală este de 15%, în Miercurea Ciuc de 6% și 10%, în Gheorgheni de 4% și 5%, iar în Toplița de 4% și 2%. Ponderea romilor în licee este semnificativă doar în regiunea Toplița. Aici este vorba despre clasele primare de la Liceul Teoretic Kemény Zsigmond, unde sunt înscriși copiii romi din comunitățile de limbă maghiară și mixtă din Toplița. În ceea ce privește școlile profesionale, regiunea Cristuru se face remarcată prin ponderea semnificativă a elevilor romi înscriși: 45%. Și în acest caz vorbim de o singură unitate de învățământ, Liceul profesional Zeyk Domokos (în care aproape jumătate dintre elevii înscriși sunt romi). Putem spune că (nu neapărat ca regulă generală), proporția romilor în școlile generale este dublă față de proporția romilor în populație, ceea ce transformă școlile în spații importante de luptă pentru clasificarea etnică.

16. Elevi romi în sistemul de învățământ în limba maghiară din județul Harghita (2019)

	Elevi romi	Județul Harghita	Cristuru Secuiesc	Odorheiu	Ciuc	Gheorgheni	Toplița
Total	Număr	3443	1064	1210	928	217	24
	%	10,1	37,9	9,9	5,7	4,2	3,8
Școală generală	Număr	2906	928	1018	787	168	5
	%	14,2	51,8	14,9	9,7	4,9	2,2
Liceu teoretic	Număr	63	4	36	4	0	19
	%	1,0	0,5	1,2	0,2	0,0	10,7
Școli profesionale	Număr	474	132	156	137	49	0
	%	6,8	45,2	7,3	4,8	3,5	0,0

Sursa: Barometrul educației (Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Erdélystat, Institutul Bálványos)

Ponderea elevilor romi este mult mai mică în zonele urbane datorită ponderii mai mici a romilor în mediul urban și datorită navetei (selective) a elevilor non-romi: 14,6 la sută în Cristuru Secuiesc (cu Filiaș și Betești), 4,9% în Odorheiu Secuiesc, 2,1¹⁴ în Miercurea Ciuc, 5,7% în Gheorgheni, 4,9% în Toplița și 4,9% în Borsec.

Ponderea romilor în școlile din mediul rural este mult mai mare: 16% la nivel județean, 64% în Cristuru, 17% în Odorheiu, 12% în Ciuc (26 în Sudul Depresiunii Ciuc). Ponderea este mai scăzută în comunele din zona Gheorgheni și Toplița (2,6%, respectiv 2,2%).

3.3.2. Segregarea școlară

Pentru analiza segregării școlare, unitățile școlare (adică nu instituțiile cu personalitate juridică, ci clădirile în care se desfășoară efectiv activitatea de educație) au fost grupate

¹⁴ Datele se referă și la Bălan și Băile Tușnad.

în patru categorii. Numim școală segregată unitatea de învățământ în care proporția elevilor romi depășește două treimi din elevii înscriși, școală cu prezență romă însemnată unitatea în care proporția elevilor romi este între o treime și două treimi, iar unitate educațională integrată școala în care proporția elevilor romi este sub o treime. O a patra categorie (care nu este inclusă în tabelul de mai jos privind distribuția elevilor romi) este cea în care nu există practic niciun elev rom.

17. Distribuția elevilor de etnie romă în funcție de tipul unității de învățământ

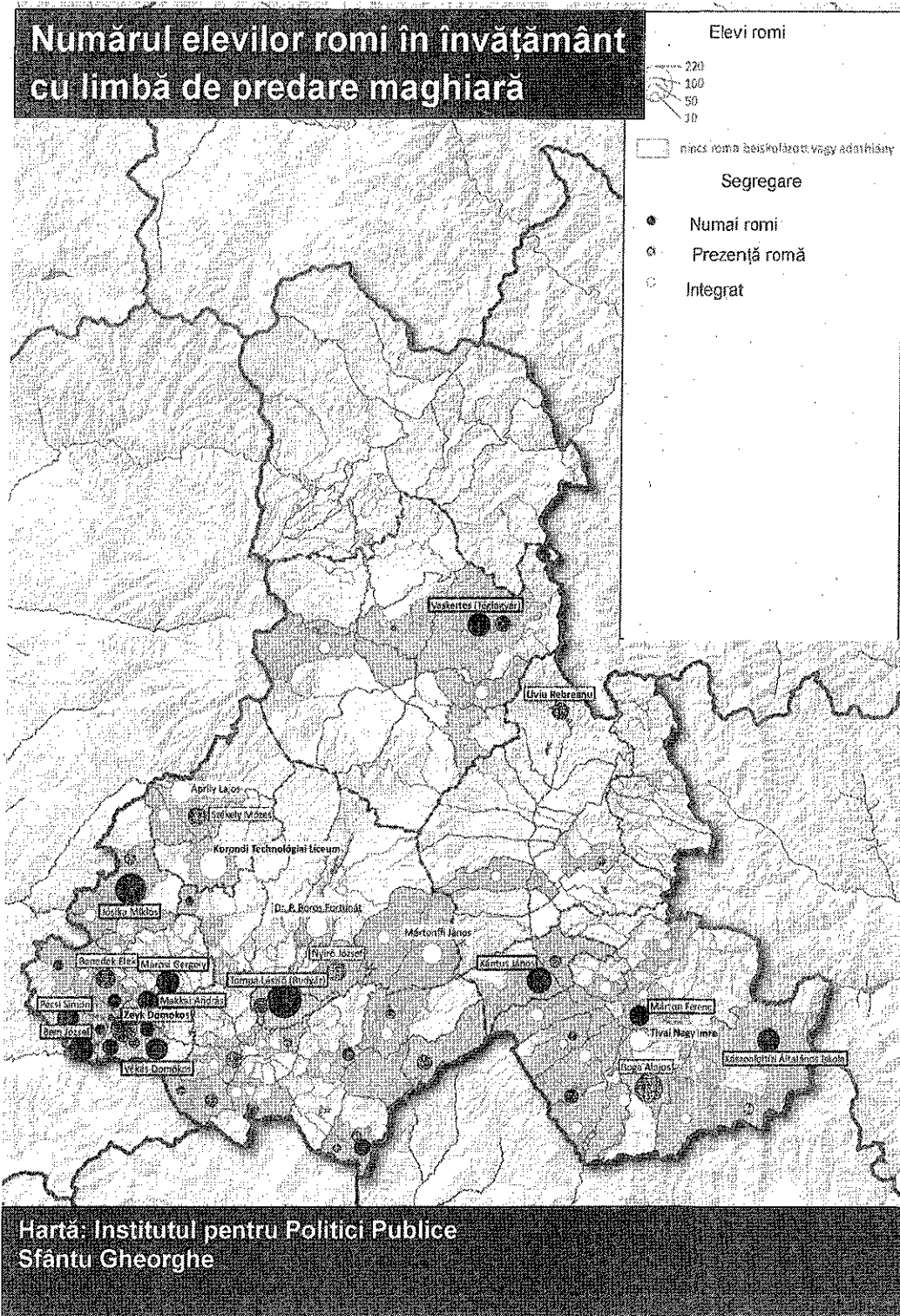
		Județul Harghita	Cristuru Secuiesc	Odorheiu Secuiesc	Ciuc	Gheorgheni	Toplița
Județul Harghita	Număr de elevi romi	3443	1064	1210	928	217	24
	Unitate de învățământ segregată/romă (%)	42	78	25	25	44	0
	Prezență puternică a romilor	20	14	22	27	0	0
	Unitate de educație integrată	38	8	53	48	56	100
Orașe	Număr de elevi romi	922	231	338	145	139	19
	Unitate de învățământ segregată/romă	58	33	65	78	69	0
	Prezență puternică a romilor	15	57	0	0	0	0
	Unitate de educație integrată	27	10	35	22	31	100
Sate	Număr de elevi romi	2521	833	872	733	78	5
	Unitate de învățământ segregată/romă	40	90	9	22	0	0
	Prezență puternică a romilor	20	2	31	28	0	0
	Unitate de educație integrată	41	7	60	51	100	100

Sursa: Barometrul educației (Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, Erdélystat, Institutul Bálványos)

La nivel județean, 42% dintre elevii romi (înscriși în învățământul maghiar) frecventează învățământul segregat pentru romi, 20% frecventează școlile cu o puternică prezență romă și 38% frecventează școlile desegregate. Unitățile de învățământ segregate/romi pot fi împărțite în trei grupuri bine definite: (1) unități de învățământ segregate în mediul urban; (2) unități de învățământ pentru romi din zona Cristuru Secuiesc; (3) unități de învățământ pentru romi dispersate în mediul rural. Spre deosebire de orașe și de regiunea Cristuru Secuiesc, educația segregată nu este caracteristică zonelor rurale din județul. Școlile nesegregate, cu elevi romi înscriși, au fost împărțite în două categorii. În cazul unităților cu o prezență puternică a romilor, proporția romilor este de peste o treime, dar sub două treimi, în timp ce în cazul unităților educaționale integrate proporția este sub o treime.

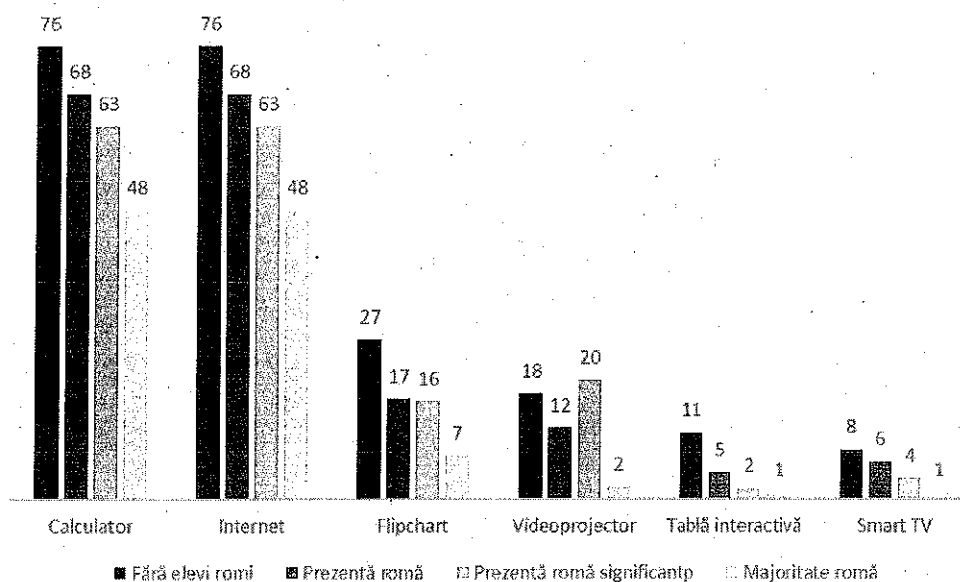
Există motive demografice evidente pentru "prezența puternică a romilor", dar, cu excepția școlii din Bălan, se observă că în aceste locuri a început procesul de migrație educațională (chiar dacă nu la scară largă) a copiilor non-romi. De asemenea, este important de remarcat faptul că, pe lângă motivele demografice, logica dezvoltării instituționale este un factor care influențează procesele de segregare. În multe unități de învățământ dintre cele în care unde am desfășurat muncă de teren, educația integrată este rezultatul unei decizii instituționale asumate.

18. Elevi romi în învățământul maghiar din județul Harghita

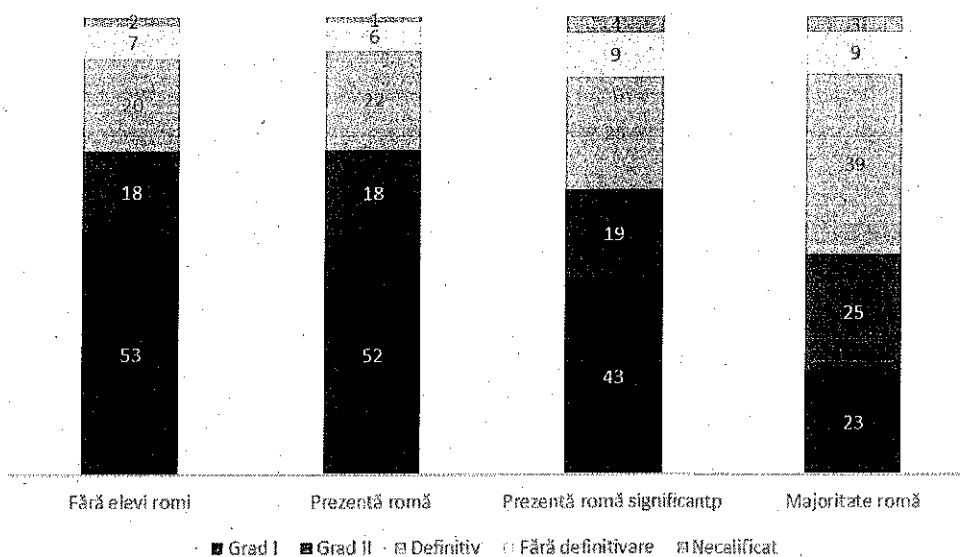
Segregarea poate fi considerată discriminatorie în două cazuri: (1) dacă este împotriva voinței minorității (părinți, reprezentanți ai minorității etc.) de a învăța în locuri sau clase separate și/sau (2) dacă educația oferită elevilor minoritari este de calitate mai slabă decât cea oferită majorității. În cazul romilor din județul Harghita care frecventează învățământul maghiar, problema este că se poate demonstra că ambele condiții sunt îndeplinite. Pe de o parte, învățământul segregat există în general împotriva voinței părinților romi. Pe de altă parte, merită subliniat faptul că, potrivit anchetei Barometrul educației, dotările de infrastructură ale unităților de învățământ pentru romi sunt sub medie. În ceea ce privește facilitățile moderne de predare, școlile fără elevi romi se poziționează cel mai bine, iar unitățile segregate/ cu majoritate romă cel mai prost. Ponderea cadrelor didactice cu gradul I și II este invers proporțională cu ponderea romilor în cadrul unității de învățământ, iar proporția de profesori necalificați și suplinitori este mai mare atât în clasele segregate/romi, cât și în cele cu o pondere mare de romi majoritari.

19. Dotarea sălilor de clasă cu echipamente didactice moderne în funcție de proporția elevilor romi în școlile din județul Harghita (2019; %)

Sursa: Barometrul educației (Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Erdélystat, Institutul Bálványos)

20. Calificarea cadrelor didactice în funcție de proporția elevilor romi în școlile din județul Harghita (2019; %)

Sursa: Barometrul educației (Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Erdélystat, Institutul Bálványos)

Deși este dificil de cuantificat, cercetarea de teren arată cât se poate de clar că există diferențe uriașe între unitățile de învățământ pentru romi și cele pentru non-romi în ceea ce privește calitatea clădirilor, sălile de clasă, locația, dimensiunea, iar argumentul că elevilor romi din unitățile segregate se oferă educație de aceeași calitate ca omologilor lor non-romi nu se poate susține.

Există, de asemenea, diferențe de-a dreptul dramatice în ceea ce privește performanța școlară: în 2019, doar 12 elevi din unitățile de învățământ din județul Harghita frecventate preponderent de elevi de etnie romă au obținut peste media 5 la evaluarea națională de la finalul clasei a VIII-a. Doar 1,7% dintre cei înscriși la examene, 1,3% dintre cei care s-au prezentat și 0,7% dintre cei care au promovat examenele provin din aceste școli, ceea ce sugerează că educația segregată îi ține pe elevii romi în unități separate împotriva voinței părinților lor, și reproduce inegalitățile și statutul subordonat al romilor.

3.4. Ocuparea forței de muncă

Situația și oportunitățile romilor pe piața forței de muncă sunt determinate de trei factori, și anume **integrarea pe piața formală a muncii**, participarea în **sectorul informal (în special în agricultură)** și **munca în străinătate**. Aceștia se adaugă un al patrulea element, utilizarea **resurselor marginale**, de la culesul și vânzarea de fructe de pădure și ciuperci până la colectarea deșeurilor și cerșetorie.

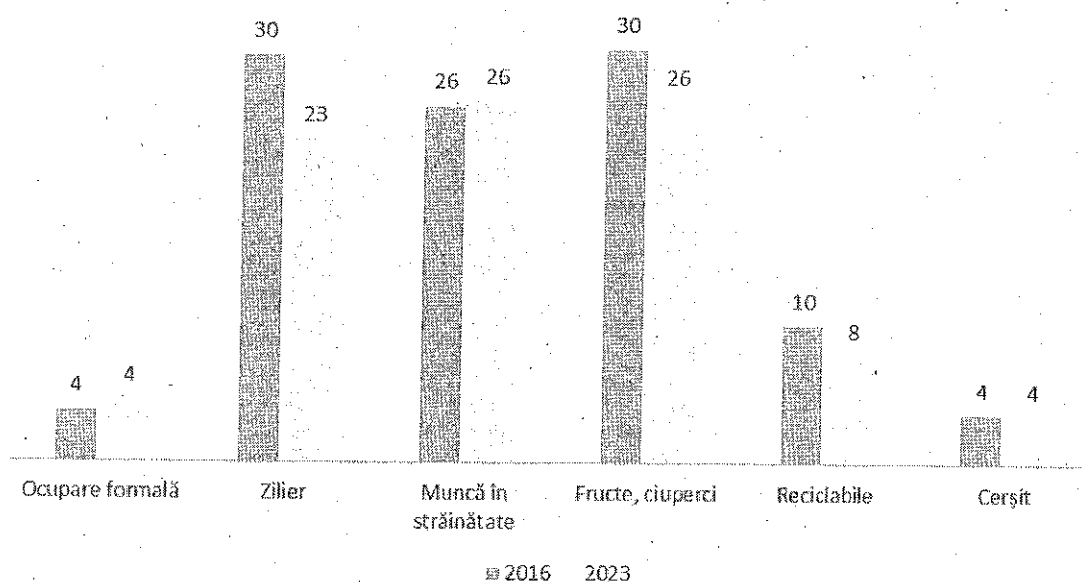
Distincția dintre piața formală și cea informală a muncii este, desigur, relativă și este mai potrivit să le tratăm ca pe niște tipuri ideale între care se află formele reale de ocupare a forței de muncă. Piața formală a muncii (dacă pornim de la definiția legală) este formală,

bazată pe un contract de muncă, controlată de stat și de autorități. Pentru noi, mai important decât controlul statului este faptul că piața formală a muncii înseamnă o șansă mai mare ca relația angajator-angajat să funcționeze efectiv ca un fel de schimb de piață și să nu se transforme într-o relație asimetrică de tip patron-client (desigur, relația angajator-angajat are întotdeauna un asemenea aspect). În plus, este important că piața formală a muncii integrează lucrătorul în sistemul de servicii sociale, oferindu-i astfel un grad mai mare de siguranță. Sectorul informal, pe de altă parte, este mult mai vulnerabil și mai nesigur, deoarece nu oferă o plasă socială (asigurări de sănătate, pensie, ajutor de șomaj) pentru individ. Sectorul agricol informal de mari dimensiuni care există încă în județ nu respectă relațiile de piață bazate pe contract și nu nici nu integrează lucrătorii în sistemul de servicii sociale. Astfel, de exemplu, structurile locale de putere, subordonarea și ierarhiile se fac mai puternic resimțite în munca cu ziua. Pe piața formală a forței de muncă, de exemplu, discriminarea pe bază de etnie sau rasă este interzisă, cel puțin în principiu. În schimb, normele cutumiare locale care guvernează sectorul agricol informal nu numai că nu interzic, dar stipulează adesea că romii, care sunt așa-numiții "lucrători mai slabi", ar trebui/pot fi plătiți mai prost.

Cel de al treilea element al paletelor de oportunități menționate mai sus este ***munca în străinătate***. În județul Harghita, migrația sezonieră, în principal către Ungaria, a început încă din anii 1990 și a oferit populației non-rome posibilitatea de a evada din agricultura la scară mică ("re-ruralizare"). Pentru romi, migrația pentru munca în agricultură și comerțul itinerant către Ungaria au început, de asemenea, în anii 1990, dar până la începutul anilor 2010 romii au fost evident subreprezențați în rândul lucrătorilor străini. După aderarea României la UE, țările de destinație ale migrației forței de muncă din județul Harghita s-au schimbat treptat. Pentru non-romi, reorientarea a avut loc în a doua jumătate a anilor 2000, în timp ce pentru romi doar în ultima jumătate de deceniu. Astăzi, însă, romii sunt suprareprezențați în rândul lucrătorilor străini temporari,

Germania devenind cea mai importantă țară de destinație. Migrația accentuată a romilor a declanșat schimbări semnificative nu numai în infrastructura așezărilor, ci și în relația dintre romi și non-romi.

21. Ponderea gospodăriilor din comunități care beneficiază de venit din diferite surse, 2016 și 2023

Sursa: Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale (SocioRoMap); Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

Figura de mai sus sugerează că situația pe piața muncii a persoanelor care locuiesc în așezările de romi din județul Harghita s-a schimbat semnificativ între colectarea datelor

SocioRoMap în 2016 și consultarea din februarie 2023. Se pot distinge patru procese parțial corelate.

- (1) În ultima jumătate de deceniu, România s-a confruntat cu un deficit sever de forță de muncă din cauza migrației externe ridicate. Impactul asupra situației romilor pe piața forței de muncă la nivel național a fost creșterea numărului și a ponderii persoanelor angajate în sectorul formal, în special în zonele în care s-a reconstruit sectorul industrial și/sau s-a dezvoltat sectorul de servicii. Tendința s-a resimțit mai puțin în județul Harghita. Ponderea gospodăriilor cu venituri din muncă formală a stagnat sau a crescut doar marginal și a rămas sub 5% la nivel județean. Ocuparea formală este peste media județeană în Miercurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc și în regiunea Cristuru Secuiesc, dar nici aici nu atinge nivelul de 10% din gospodării.
- (2) Sectorul agricol informal este mult mai important decât cel formal. Cu toate acestea, datele arată că munca de zilier ca formă de subzistență devine tot mai puțin importantă. În 2016, 29% dintre gospodării au obținut venituri din muncă zilieră. Procentul a scăzut la 23% în 2023. Scăderea se datorează contractiei generale a sectorului agricol informal, care a început după 2000 și s-a accelerat după aderarea României la UE. Sectorul agricol informal a rămas important în regiunea Ciuc.
- (3) Ponderea familiilor cu venituri din muncă în străinătate a crescut foarte mult, de la 26% la 46%, ceea ce face ca munca în străinătate să fie cea mai importantă sursă de venit pentru romii care trăiesc în județ. Potrivit chestionarelor de consultare, 3.753 de persoane, adică 42% dintre romii cu vârsta de peste 14 ani din comunitățile segregate, au lucrat în străinătate în ultimii doi ani. De asemenea, o schimbare semnificativă este faptul că Germania a devenit cea mai importantă țară de destinație pentru lucrătorii invitați la muncă în străinătate,

depășind Ungaria, care rămâne totuși o țară de destinație importantă. Munca în străinătate cu statut de lucrător invitat este mult mai frecventă pentru populația din Odorheiu Secuiesc decât pentru cea din regiunile din estul județului. În Ținutul Sării, 66% dintre gospodăriile de romi, iar în microregiunea Hegyalja, 70% dintre gospodăriile de romi obțin venituri din acest tip de muncă. În Miercurea Ciuc, proporția este de 19%, în Gheorgheni de 17% și în Toplița de 27%.

- (4) Generarea de venituri din resurse marginale a scăzut într-o oarecare măsură. Culesul de ciuperci și fructe a fost sursa de venit pentru 26% din gospodării, iar colectarea deșeurilor pentru 8%. Activitățile de cules au fost înlocuite de migrația pentru muncă și dislocate de înăsprirea regulilor privind gestionarea pădurilor. Venitul din aceste activități este mai importantă în regiunile Miercurea Ciuc, Gheorgheni și Toplița.

22. Numărul și ponderea persoanelor care lucrează în străinătate în populația de 14 ani și peste

	Persoană	%
Județul Harghita	3753	42,0
Ciuc	399	19,1
Miercurea Ciuc	40	10,7
Sudul Depresiunii Ciuc	267	22,8
Nordul Depresiunii Ciuc	92	16,9
Odorheiu	3144	53,6
Odorheiu Secuiesc	208	42,1
Cristuru Secuiesc	751	42,8
Ținutul Sării	1046	79,8
Hegyalja	788	61,5
Homorod-Târnava	351	41,7
Gheorgheni	98	17,6
Toplița	112	27,0

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

23. Sursele de venit ale gospodăriilor de romi din comunitățile segregate

Regiune	Gospodărie	Angajat formal	Zilier	Lucrător invitat	Culegător fructe, ciuperci	Colectare deșeuri	Cerșetorie
Județul Harghita	3725	4,4	23,4	44,9	26,2	7,8	3,5
<i>Cluc</i>	<i>855</i>	<i>3,5</i>	<i>37,6</i>	<i>19,7</i>	<i>36,4</i>	<i>17,3</i>	<i>5,8</i>
<i>Miercurea Ciuc</i>	<i>137</i>	<i>9,6</i>	<i>10,0</i>	<i>15,3</i>	<i>44,1</i>	<i>82,3</i>	<i>17,3</i>
<i>Sudul Depresiunii Ciuc</i>	<i>505</i>	<i>2,7</i>	<i>44,9</i>	<i>23,7</i>	<i>32,6</i>	<i>6,8</i>	<i>5,1</i>
<i>Nordul Depresiunii Ciuc</i>	<i>213</i>	<i>1,4</i>	<i>38,0</i>	<i>13,0</i>	<i>40,3</i>	<i>0,3</i>	<i>0,0</i>
Odorheiu	2456	5,2	18,8	56,2	19,6	1,9	0,7
<i>Odorheiu Secuiesc</i>	<i>213</i>	<i>9,3</i>	<i>12,8</i>	<i>52,5</i>	<i>13,7</i>	<i>17,7</i>	<i>0,0</i>
<i>Cristuru Secuiesc</i>	<i>791</i>	<i>7,7</i>	<i>19,8</i>	<i>45,9</i>	<i>9,6</i>	<i>1,1</i>	<i>2,2</i>
<i>Ținutul Sării</i>	<i>590</i>	<i>2,3</i>	<i>12,7</i>	<i>66,4</i>	<i>22,4</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>Hegyalja</i>	<i>527</i>	<i>4,0</i>	<i>16,9</i>	<i>70,5</i>	<i>33,4</i>	<i>0,2</i>	<i>0,0</i>
<i>Homorod-Târnava</i>	<i>335</i>	<i>3,9</i>	<i>34,0</i>	<i>42,1</i>	<i>20,2</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
Gheorgheni	224	0,3	22,2	24,0	42,5	31,2	18,8
Toplita	190	2,3	19,8	37,8	46,7	13,9	10,5

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

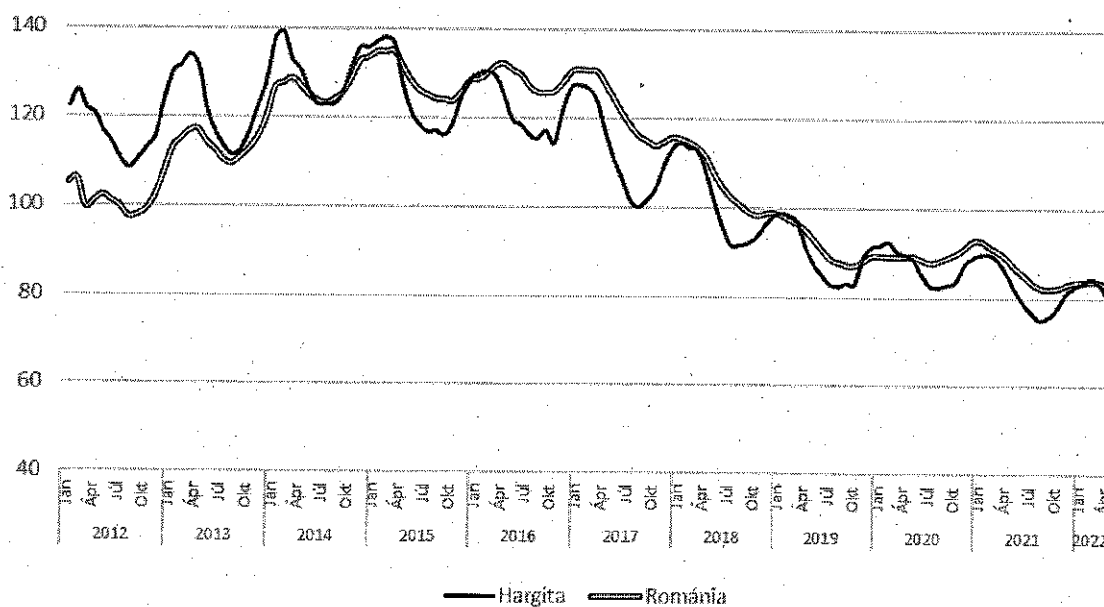
3.5. Sănătate

3.5.1. Accesul la servicii medicale

Cea mai mare problemă în privința accesului la asistență medicală este lipsa asigurării de sănătate universală. Practic, adulții care nu sunt angajați în mod oficial au acces la asigurări de sănătate (și la asistență medicală) doar dacă beneficiază de venit minim garantat. Din această perspectivă, merită tratată și problema venitului minim garantat; care este ponderea familiilor care beneficiază de acest tip de venit.

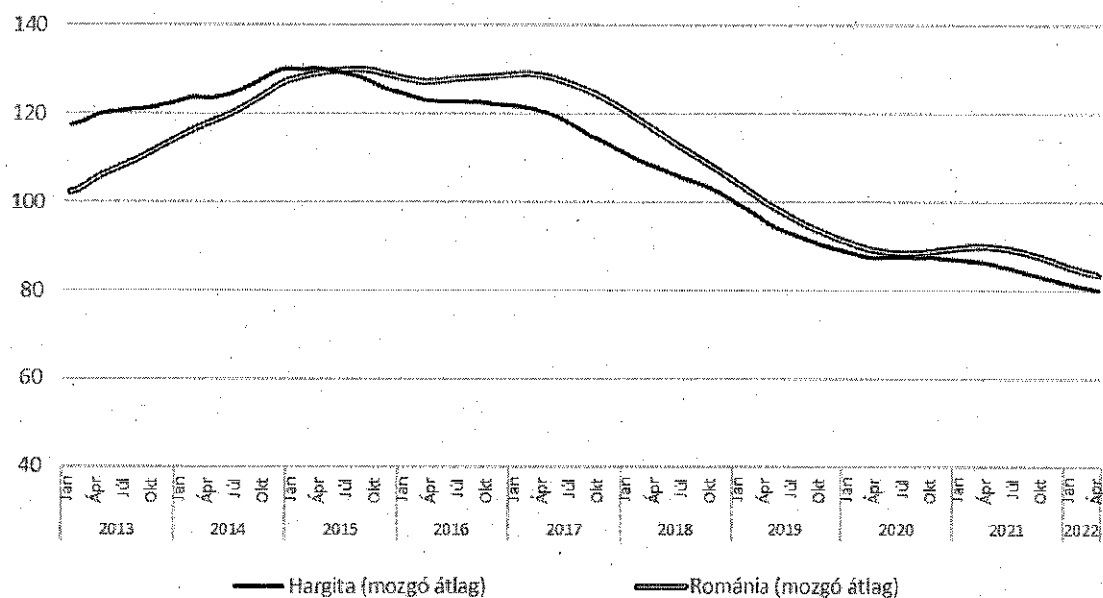
După 2017, numărul beneficiarilor venit minim garantat a scăzut drastic atât la nivel național, cât și la nivelul județului Harghita. Scăderea numărului de beneficiari a venit ca urmare a schimbărilor legislative. Pe de altă parte, intențiile legiuitorilor au rezonat întru-totul cu ideile și ideologiile de politică socială susținute pe plan local (conform cărora românii parazitează sistemul de servicii sociale) și au fost articulate și de evoluțiile de pe piața muncii (intensificarea migrației pentru muncă în străinătate).

24. Numărul de gospodării care beneficiază de venitul minim garantat la 10.000 de locuitori în România și în județul Harghita (defalcare lunară, 2012-2022)

Sursa: Ministerul Muncii și Solidarității Sociale

25. Numărul de gospodării care beneficiază de venitul minim garantat la 10.000 de locuitori în România și în județul Harghita (defalcare lunară, 2012-2022, medii lunare mobile pe 12 luni)

Sursa: Ministerul Muncii și Solidarității Sociale

În județul Harghita, numărul familiilor asistate în ultimii 10 ani (2012-2022) a atins un maxim de 4.200 de gospodării în februarie 2014 și un minim în iulie 2021, când 2.300 de familii au beneficiat de venitul minim garantat. Procentajele reprezintă 140 și, respectiv, 78 de familii asistate la 10.000 de locuitori. Observăm o scădere de 45% între cele două date.

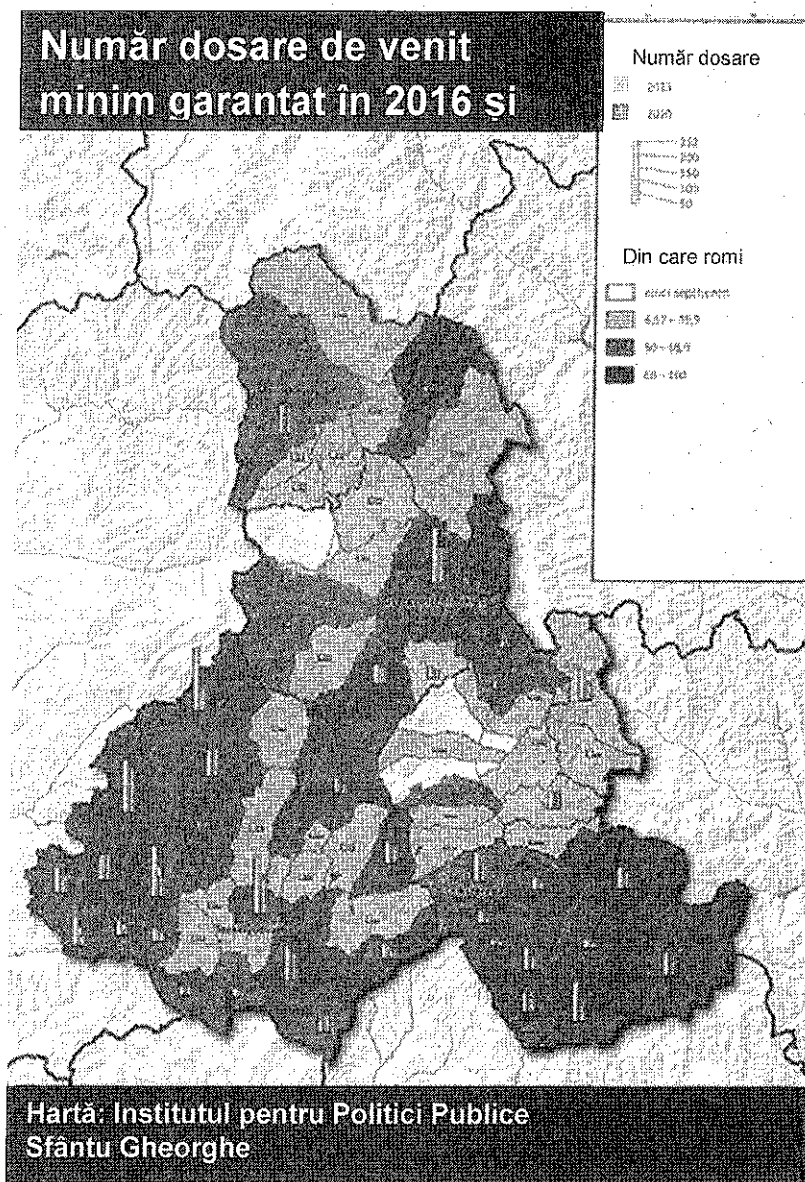
26. Proportia romilor în populația beneficiară și proporția beneficiarilor în populația de romi (date din 2016)

	Numărul de gospodării care primesc asistență	Din care romi		Beneficiari în populația romă (%)
		Număr	%	
Odorheiu	1347	930	69,0	47,2
Ciuc	1570	1182	75,3	49,8
Gheorgheni	594	456	76,8	62,1
Toplița	463	289	62,4	80,8
Județul Harghita	3974	2857	71,9	52,6

Sursa: Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, SocioRoMap

În 2016, la momentul colectării datelor SocioRoMap, 72% dintre persoanelor beneficiare în județul Harghita erau de etnie romă, iar 53% dintre familiile de romi beneficia de ajutor social. Cu alte cuvinte, există o suprapunere foarte mare între grupul de beneficiari de ajutor social și populația de romi din județ. Dacă proporția romilor în rândul celor care beneficiază de prestații rămâne aceeași ca în momentul colectării datelor SocioRoMap, putem spune că, în comparație cu procentul de 53% în 2016, în 2023 ponderea familiilor beneficiare este de doar 16%, ceea ce limitează considerabil accesul acestora la sistemul de sănătate.

27. Numărul de familii care beneficiază de venit minim garantat și ponderea romilor în rândul celor care beneficiază de venit minim garantat

3.5.2. Rețeaua de mediatori sanitari și asistenți comunitari

Marea majoritate a romilor cu vârsta de 18 ani și peste nu are asigurare de sănătate. De aceea rețeaua de mediatori sanitari și asistenți comunitari are un rol esențial în asigurarea accesului romilor la servicii de sănătate. Conform datelor Direcției de Sănătate Publică a județului Harghita, în 2023 activau 18 mediatori sanitari și 47 de asistenți comunitari. Marea majoritate a mediatorilor sanitari provine din comunitatea romă, dar în ultimii ani s-a observat o creștere a personalului de alte origini. Printre asistenții comunitari nu există nici o persoană de origine romă. Aceștia nu oferă asistență medicală exclusiv comunității rome. "Înlocuirea" mediatorilor sanitari cu asistenți comunitari a fost mai frecventă în regiunea Miercurea Ciuc, unde distanța socială dintre comunitățile maghiare și cele rome (și lipsa de încredere a romilor în instituțiile majoritare) este mai mare.

28. Rețeaua de mediatori sanitari și asistenți comunitari din județul Harghita

	Mediatori sanitari		Asistenți comunitari	
	Nr.	Persoane deservite	Nr.	Persoane deservite
Județul Harghita	18	13 885	47	7250
Ciuc	5	3388	13	3407
Odorheiu	11	9024	14	2198
Gheorgheni	0	0	7	972
Toplița	2	1523	11	649

Sursa: Direcția de Sănătate Publică, județul Harghita (DSP)

Posturile de mediator și de asistent pot fi solicitate de către primărie. Pentru un post de mediator sunt necesare 750 de persoane dintr-un grup vulnerabil (nu neapărat romi), iar pentru un post de asistent comunitar sunt necesare 500 de persoane vulnerabile. În orașe, există mai mulți asistenți comunitari. Orașele sunt împărțite în districte, astfel numărul romilor arondați la un sector variază. Activitățile mediatorilor includ educația în

materie de igienă și sănătate, program implementat în instituțiile de învățământ și în comunități.

52% din unitățile administrativ teritoriale din județ au asistenți comunitari. Acoperirea este mai mare în orașe (78% în comparație cu 48% în comune). Există diferențe semnificative la nivel de regiuni. Acoperirea este bună în regiunile Gheorgheni (87,5 la sută) și Toplița (75 la sută); medie în Ciuc (57,1 la sută), Vlăhița (50 la sută) și slabă în Nordul și Sudul Depresiunii Ciuc (44,4%), Cristuru (33,3%), Odorheiu (31,3%).

Vezi în Anexa 1. localitățile cu o populație de romi peste 750 de persoane, dar fără mediator, respectiv asistent comunitar.

3.6. Diferențe culturale

În ceea ce privește diferențele culturale, trebuie să subliniem puternica stratificare culturală a comunităților rome din județul Harghita. Potrivit lui Péter Szuhay, nu putem vorbi de o comunitate romă omogenă din punct de vedere cultural în ceea ce privește romii maghiari, deoarece există mari diferențe în privința orizontului cultural și a sistemelor de valori culturale.¹⁵ Merită să facem distincția între două tipuri de orientare culturală, și anume atitudinile așa-numiților "*romi autentici*" (gabori, ciurari, romi cu

¹⁵ Péter Szuhay: *A magyarországi cigányság kultúrája. Etnikus kultúra, vagy a szegénység kultúrája?* Budapest, Medicina Könyvkiadó, 1999 (*Cultura comunității rome din Ungaria. Cultura etnică sau cultura sărăciei?*).

pălărie, romi cu fustă și șorț, corturari) și atitudinile *romilor maghiari* ("vătrași", băieși,¹⁶ muzicanți).

Cea mai importantă caracteristică culturală a "romilor autentici" este recursul la o anumită tradiție considerată autentică ca element central al orientării valorice și al identității lor, pe care ei înșiși le contrastează cu ideile și modul de viață caracteristice "gagiilor" și - poate chiar mai mult - cu modul de viață al romilor maghiari, considerați a fi lipsiți de tradiție:

"- Țiganul vătraș este o persoană care nu cunoaște limba noastră. Ei nu cunosc cultura noastră. Nu cunosc obiceiurile noastre, nu le înțeleg. Sunt doar o copie. Asta înseamnă că ei pot fi cărămidari sau măturari, dar sunt o copie, sunt o corcitură. [...] Noi nu ne amestecăm cu ei. Nu ne căsătorim și nici nu ne amestecăm. [...] Noi ne respectăm unii pe alții. Ne respectăm unii pe alții. Iar ei nu pot oferi acest respect. Țiganii autentici sunt cei care urmăresc foarte, foarte mult respectul. Ei sunt foarte cinștiți. Ceea ce promit, fac."
(Bancu, interviu cu persoană de etnie romă)

Dacă vrem să ne referim la semne exterioare (simbolurile granițelor etnice),¹⁷ acest tip de "tradiție" sau nevoia de autenticitate culturală apare în vestimentație, obiceiuri culturale, anumite meserii considerate tradiționale, obiceiuri culturale și coduri comportamentale. Cunoașterea și utilizarea (contextuală) a limbii romani oferă chiar și în prezent o aproximație relativ bună a localizării teritoriale a "romilor autentici". Aproximativ 14 % din populația comunităților compacte (2200 de persoane) vorbește

¹⁶ Literatura de specialitate se referă la romii vorbitori de romani (ocupați inițial cu prelucrarea lemnului și cu căutarea aurului) sub numele de Băieș. Cu toate acestea, în Miercurea Ciuc și Gheorgheni (de exemplu, în Gheorgheni, Frumoasa, Sâncrăieni), "corturarii" îi numesc băieși (și) pe romii maghiari care locuiesc cu ei.

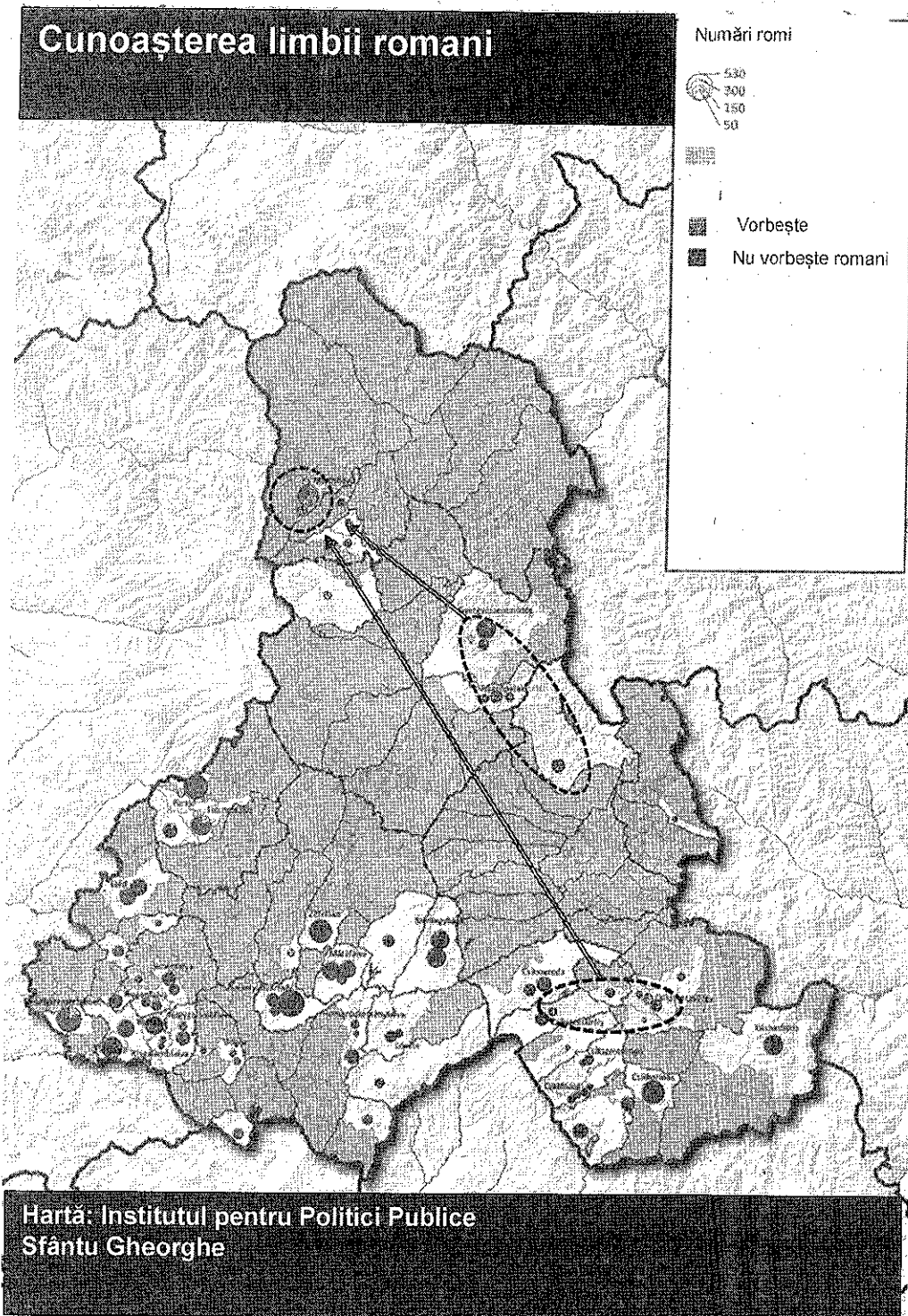
¹⁷ A se vedea Barth, Frederik: *Ethnic groups and boundaries. The social organization of culture difference*. Oslo: Universitetsforlaget, 1969.

limba romani. Ponderea romilor vorbitori de romani este de 12% în Ciuc, 9% în Odorheiu, 50% în Gheorgheni și 35% în Toplița și împrejurimi. La nivel de localitate numărul și ponderea vorbitorilor de limba romani sunt cele mai mari în Toplița, Valea Strâmbă, Eliseni, Sândominic, Ciucsângeorgiu, Misentea, Corund, Ocna de Jos, Praid, Atid și Sâncrăieni.

Comunitățile tradiționale de romi pot fi împărțite în două grupuri. Pe de o parte, există grupuri de corturari în estul a județului, de la Miercurea Ciuc, prin bazinul Gheorgheni, până la Toplița. În regiunea de Sud a Depresiunii Ciuc găsim aceste grupuri în Ciucsângeorgiu, Misentea, Bancu, Sântimbru și așezarea de pe strada Dunării din Sâncraiu, iar în regiunea de Nord a Depresiunii Ciuc le găsim în Sândominic, în bazinul Gheorgheni, în Valea Strâmbă, Lăzarea, Joseni, Remetea, pe strada Fabricii de cărămidă din Gheorgheni, și în Toplița, parțial, în comunitățile de pe strada Târgului și Zăpodea. Cele două comunități din Toplița s-au format ca urmare a conflictelor violente dintre romi și non-romi din Gheorgheni și a conflictelor interne ale romilor din Ciuc, conflicte care i-au obligat pe romi să părăsească comunitățile inițiale.

Găsim corturari și în sud-vestul județului, în regiunea Odorheiu, dar și un număr mai mare de gabori, care formează o comunitate cu locuitorii din zona Mureș cu care se învecinează. Modul de locuire al gaborilor din Odorheiu arată o structură mai dispersată decât cea a corturarilor din Ciuc și Gheorgheni. O majoritate semnificativă a lor nu locuiește în comunități segregate, ci în zone locuite de majoritari. Alții locuiesc în comunități compacte, dar în zone cu prestigiu mai mare. Drept urmare, majoritarii care locuiesc acolo nu definesc întotdeauna aceste zone ca zone locuite de romi. Granița dintre corturari, ciurari și gabori nu este evidentă. Gaborii sunt adesea văzuți ca un fel de "aristocrație romă", însă diferențele dintre ei și corturari, care sunt considerați, de asemenea, "romi autentici", nu sunt univoce în toate contextele.

29. Cunoașterea limbii romani în comunitățile segregate de romi din județul Harghita

Cu toate acestea, marea majoritate a romilor care locuiesc în județ sunt romi maghiari. Nici utilizarea limbii romani, nici ideile de autenticitate legate de romi nu sunt tipice pentru ei.

„Interviewator: Atunci, dacă vorbim de tradiții, sunteți ca maghiarii, nu?

- Da, e același lucru. Mai demult aveam felurite obiceiuri. Dar acum nu mai avem nimic.

Interviewator: Dar atunci cum se face că există maghiari și romi?

- Pentru că diferențierea există. Omul e stigmatizat cum că: tu ești țigan, iar eu sunt maghiar.

Interviewator: Atunci, omul e țigan pentru că e stigmatizat?

- Da, exact. Știți, e ca și cum am purta un semn.

Interviewator: Dacă n-ar fi stigmatizat, n-ar fi țigan?

- Nu. Eu n-aș fi țigan.

Interviewator: Și gaborii? Ei ar fi țigani? Sau nu?

- Da, ei ar fi. Pentru că ei poartă fustă cu șorț. Dar noi purtăm ce poartă cei de aici.

Interviewator: Deci asta e. Stigmatizarea. Și credeți că ar fi bine dacă n-ar exista stigmatizarea și n-ați fi țigan?

- Nici nu știu. Ne-am obișnuit. Trebuie să fie bine și așa. Ne-am obișnuit deja.”

(interviewat rom)

Muzicanții (și, într-o măsură mai mică, florarii) se bucură de cel mai mare prestigiu social în rândul romilor maghiar, ca de altfel și în rândul altor grupuri de romi. Căramidarii, împletitorii de mături sau coșuri, cărbunarii și fierarii practică, de asemenea, meserii "tradiționale" (adică meserii răspândite anterior modernizării socialiste și parțial practicate și după) specifice romilor. În cazul romilor maghiari, dubla identitate de rom-

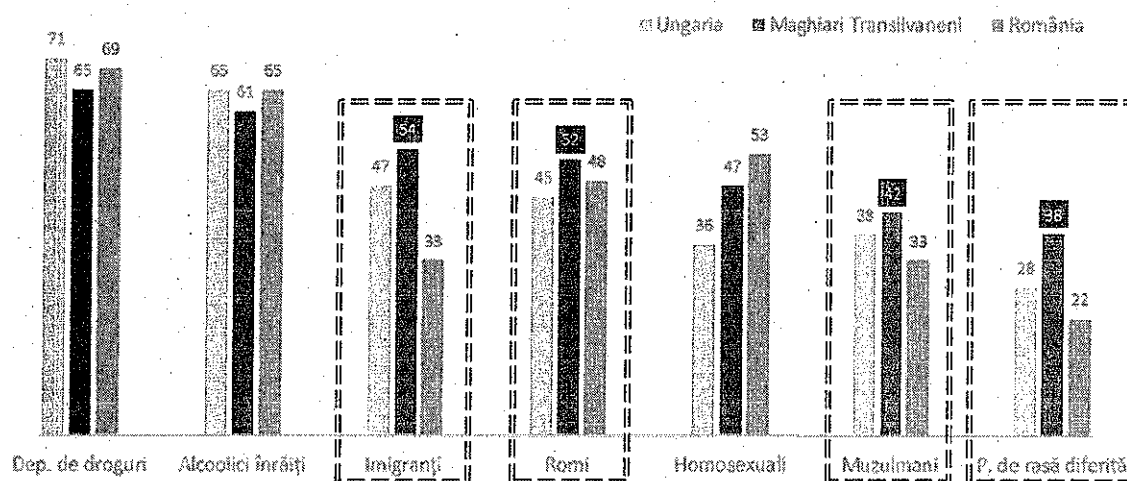
maghiar este definitorie, iar ierarhia în cadrul societății rome este de fapt structurată în funcție de distanța și proximitatea față de maghiari (non-romi).

Ierarhia socială și de prestigiu dintre cele două grupuri nu este univocă. Gaborii au în general o situație mai bună decât romii maghiari care trăiesc în regiunea Odorheiu. Ei se plasează în mod clar în vârful ierarhiei de prestigiu, iar pe vătrași nici măcar nu-i consideră parte a comunității rome. Însă în cazul romilor din Gheorgheni și, într-o măsură mai mică, al corturarilor din Ciuc, ierarhia este (mai degrabă) inversată. Comunitățile de corturari din Gheorgheni, Toplița și Sândominic se află într-o situație evident mai proastă decât media județeană sau regională, iar situația nu este mai bună nici în Ciucsângeorgiu sau Sâncraiu. Astfel, aici, a deveni rom maghiar apare ca o posibilă traiectorie de mobilitate ascendentă. Renunțarea la limbă și abandonarea simbolurilor culturale prin care se trasează granițele sociale, tendințe vizibile la "romii autentici" (cu excepția gaborilor), se datorează în parte ierarhiilor sociale și de statut descrise mai sus. Péter Szuhay vorbește despre o dublă mișcare în cazul romilor din Ungaria, în care fenomenul de restrângere a particularităților culturale este prezentă, dar politicile minoritare și media oferă posibilitatea identificării în continuare cu simbolurile (limbă, modele comportamentale, obiceiuri culturale) comunităților tradiționale, simboluri generatoare de granițe sociale. Cercetarea noastră din județul Harghita arată că această mișcare este mai degrabă unidirecțională, adică "romii autentici" sunt prinși într-un proces de aculturație: adoptă limba maghiară și din corturari și romi care poartă "fuste și șorț" se transformă în romi maghiari care poartă pantaloni.

3.7. Discriminarea

În județul Harghita (la fel ca în alte părți ale țării), discriminarea împotriva romilor este un fenomen cotidian, aproape de la sine înțeles pentru populația majoritară. Fenomenul este atât de înrădăcinat din punct de vedere cultural și structural încât, așa cum am menționat mai devreme, putem vorbi de un sistem de grupuri ierarhice (*sistem de caste etnice*). Subordonarea și discriminarea extremă a romilor se concretizează în elemente precum diviziunea etnică a muncii, forme extreme de segregare socială și spațială, însușirea domeniului politic și a diferitelor forme de reprezentare oficială de către grupul dominant, și dominarea/sau excluderea lor din instituțiile publice în favoarea majorității. În privința strategiei pentru romii din județul Harghita, este suficient să se facă distincția între două aspecte ale discriminării împotriva romilor: cel la nivelul atitudinilor și al relațiilor cotidiene, și celălalt la nivelul instituțiilor.

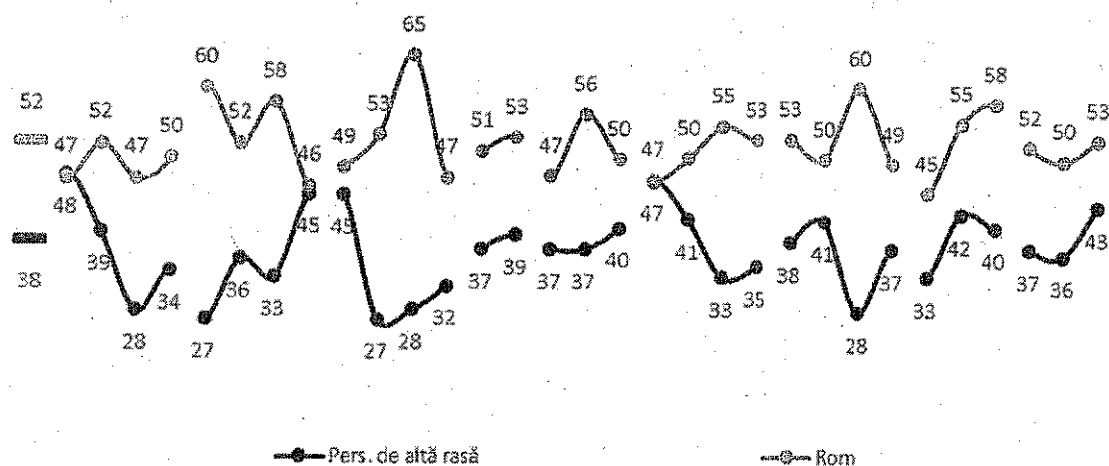
30. Dintre diferitele tipuri de persoane pe care nu le doriți ca vecin?

Sursa: European Value Study, România, Ungaria (2018), Maghiarii din Transilvania (2020)

În ceea ce privește atitudinile cotidiene, putem porni de la diversele sondaje reprezentative, care arată că în cadrul comunității de limbă maghiară (inclusiv în județul Harghita) distanța socială dintre romi și non-romi este mai mare decât în România în general. Astfel, conform Studiului European Value Study, 52% dintre maghiarii din Transilvania nu își doresc un vecin rom, față de 48% în România și 45% în Ungaria.

31. Dintre diferitele tipuri de persoane pe care nu le doriți ca vecin? Maghiarii din Transilvania; în funcție de variabilele socio-demografice

Total	C. urb. mari	Rural	Paritate	Bărbați	Femei	18-34	35-54	55+	Primară	Ocupat	Pensionar	Student	Alt inactiv	Romano-catolic	Reformat	Altă rel.	Săptămânal	Ocazional	Rar
Secuime	C. urb. mijlocii	Orașe mici	Maj. maghiară	Com. disp.					Șc. Profesională										
Cluj-Mureș			Min. maghiară						Secundară	Statut econ.				Religie					
Crășana			Com. disp.						Universitară										
Com. disp.																			
Regiune	Tip. local.	Comp. etnică	Sex	Vârsta	Niv. educație	Statut econ.	Religie	Frecv. bisericii											

Sursa: European Value Study (2020)

Merită subliniat faptul că - poate contrar credinței populare - distanțarea față de romi este mai accentuată în rândul populației urbane cu nivel de educație înalt decât în rândul populației rurale cu nivel de educație scăzut. Aceste date confirmă tendința deja descrisă mai sus, conform căreia stigmatizarea comunităților compacte de romi și

excluderea lor este mai puternică în zonele urbane decât în cele rurale. Am abordat deja aceste aspecte spațiale ale excluziunii și discriminării. Ele arată gradul ridicat de segregare rezidențială și separarea rigidă a zonelor locuite de romi de cele locuite de alții. Un alt element important este absența sau prezența limitată a romilor în spațiile publice, adică accesul limitat la centrele sătești non-rome, la bar, la evenimente comunitare. În această configurație, nu vorbim doar de faptul că în general zona satului locuită de romi este o "zonă interzisă," pe care non-romi nu o frecventează, ci și de faptul că spațiile publice ale satului apar ca o "zonă interzisă" pentru romi.

3.8. Capacitatea acțiunii romilor

Un element important al subordonării romilor este faptul că, la nivel local, domeniul politic este acaparat de grupul dominant, adică de elitele non-rome. Fenomenul nu este, desigur, specific județului Harghita, deoarece elitele non-rome (în mare parte românești) din alte regiuni ale țării procedează la fel. Totul se întâmplă în cadrul unei ordini instituționale locale în care romii nu apar ca un grup organizat politic, astfel încât drepturile în calitate de minoritate (culturală, socială etc.) nu sunt articulate în mod corespunzător. În județul Harghita, situația este particulară, în sensul că elitele dominante la nivel local reușesc relativ bine să îi prezinte pe maghiarii din Transilvania ca un grup organizat politic în politica națională și să revendice drepturile minoritare. Succesul cu care își însușesc reprezentarea politică transformă linia de demarcație/ falia romi/non-romi într-una ne semnificativă și invizibilă din punct de vedere politic, în ciuda

faptului că ea rămâne crucială în multe domenii ale vieții și reprezintă punctul de plecare pentru practicile discriminatorii.

În ceea ce privește mobilizarea politică, anul electoral 2004 a fost anul de vârf al politicii rome, când Partidul Romilor, activ în aceea perioadă, a prezentat o listă de consilieri locali în 21 de localități, și a reușit să obțină cel puțin un reprezentant în consiliul local al 9 comune. Rezultatele județene ale partidului romilor au fost mai slabe la toate alegerile ulterioare; în 2020 nu au prezentat nici o listă de candidați în nicio localitate. Numărul de romi înscriși pe listele partidelor dominate de majoritatea (sau de minoritatea maghiară) este foarte mic, la fel ca numărul care ajung să fie aleși. În 2020, doar doi romi au fost aleși pe lista UDMR, iar în prezent (din cauza decesului unui consilier rom) singura comunitate de romi care are un reprezentant este cea din Cozmeni.

32. Rezultatele obținute de Partidul Romilor la alegerile locale din 2004

		Szavazat	%	Mand.
1	Újszékely	141	14.1	3
2	Kányád	75	11.7	1
3	Szentábrahám	84	10.0	1
4	Székelyderzs	41	7.4	1
5	Tusnád	65	6.0	1
6	Etéd	57	5.8	1
7	Csikszentsimon	78	5.6	1
8	Kászonaltíz	59	5.3	1
9	Csikszentkirály	56	5.1	1
10	Máréfalva	27	3.8	0
11	Csikszentmárton	28	3.8	0
12	Székelykeresztúr	152	3.7	0
13	Csikkozvás	28	3.2	0
14	Maroshévíz	170	2.9	0
15	Siménfalva	42	2.4	0
16	Gyergyószentmiklós	138	2.0	0
17	Székelyudvarhely	270	1.6	0
18	Kápolnásfalva	10	1.2	0
19	Homoródszentmárton	15	1.0	0
20	Csikszépvíz	15	0.9	0
21	Gyimesközéplek	14	0.8	0
		1565		11

Sursa: Biroul Electoral Central

De asemenea, în 2004, odată cu succesul electoral al partidul romilor, s-au format ONG-uri de romi în 8 municipalități, organizate în rețea de către partidul romilor și Biroul Județean pentru Romi (BJR) din cadrul prefecturii. Cu toate acestea, în prezent, doar unul dintre aceste ONG-uri de romi (Asociația GI Rromano din Eliseni) mai funcționează. Există câteva organizații mai mici de ajutorare a romilor și aproximativ o jumătate de duzină de congregații neoprotestante (creștinii evanghelici din Eliseni, baptiștii din Corund, pentecostalii din Toplița, Misentea și Bancu). Misiunea pentru romi a Bisericii Romano-Catolice din Sudul Depresiunii Ciuc, condusă de Ottó Kalányos, un pastor de

origine romă, are un statut special și, prin urmare, poate fi considerată o instituție parțial administrată de romi. Această listă arată că numărul instituțiilor conduse de romi este foarte mic, cel puțin dacă luăm în considerare doar entitățile formale/juridice.

În cele din urmă, în acest context al capacității acțiunii romilor, menționăm și erodarea/dezintegrarea rețelei de mediatori sanitari. După cum am scris mai sus, accesul populației rome la servicii de sănătate este facilitat de două tipuri de mediatori: medicii sanitari și asistenții comunitari. Conform expertizei Direcției de Sănătate Publică relevante în acest sens, nu există nicio diferență între cele două funcții în îndeplinirea sarcinilor de sănătate publică, asistenții comunitari pot fi chiar mai eficienți.

Înființarea rețelei de mediatori a fost propusă în 1997 de către ONG-ul *Romani Criss*, activ în domeniul drepturilor romilor. Propunerea a fost elaborată în cadrul unui program finanțat din exterior, de către CCFD din Franța. Programul era destinat în mod special comunităților de romi și se baza pe ideea că încrederea dintre comunitățile de romi și sistemul de sănătate, precum și accesul romilor la serviciile de sănătate ar putea fi îmbunătățite de activitatea mediatorilor sanitari de origine romă (de preferință din comunitatea unde își desfășoară activitatea). Între 1996 și 1998 Romani Criss a început formarea unui grup de femei rome ca mediatore în domeniul sănătății. Mai apoi a derulat un program pilot în cinci comunități rome din România. Crearea unei rețele de medicii de sănătate a fost inclusă în Strategia națională pentru romi din 2001, care a fost confirmată printr-un ordin emis de Ministerul Sănătății în 2002.¹⁸ Legea 95/2006 privind reforma sistemului de sănătate a fost cea care marcat un punct de cotitură în acest demers plasând medicii sanitari pentru romi într-o nouă creată categorie mai largă de asistenți comunitari pe care, începând cu 2007, i-a transferat din subordinea Direcției Județene de Sănătate Publică (DSP) în subordinea primăriilor. Între 2006 și

¹⁸ Ordinul Ministerului Sănătății nr. 619/2002.

2008, rețeaua mediatorilor sanitari și asistenți comunitari pentru romi a fost finanțată direct prin *Programul Național de Sănătate*. Odată cu trecerea mediatorilor sanitari și a asistenților comunitari în subordinea primăriei, finanțarea lor s-a făcut dintr-un fond special al Ministerului Sănătății. Astfel, mediatorii (și asistenții), deși angajați de primărie, au rămas în subordinea DSP.

Distincția dintre mediatorii și asistenți este importantă, deoarece rețeaua mediatorilor sanitari pentru romi a fost înființată sub supravegherea *Romani Criss* în cooperare cu partidul romilor, adică procesul a fost controlat de elitele rome. Astfel, marea majoritate a mediatorilor (în special cei recrutați înainte de 2007) este de origine romă și, pe lângă asistența medicală, au un rol în organizarea și în capacitatea comunității rome. În mai multe localități, cum ar fi Secuieni și Avrămești, posturile de mediator au fost ocupate de consilierii locali aleși în cadrul partidului romilor, astfel încât, pentru o perioadă, rețeaua a fost importantă și din punct de vedere politic. În această perioadă, candidații pentru postul de mediator au fost numiți cu acordul partidului romilor. Modificarea legii din 2007 a transferat mediatorii la primărie, și a scos rețeaua de sub controlul elitelor rome prin crearea unei categorii mai largi de asistenți comunitari. Ulterior, tendința predominantă a fost excluderea romilor din rolul de mediatorii sanitari.

4. Definirea problemelor și formularea obiectivelor strategice

4.1. Locuirea

Pornind de la strategia națională pentru romi și adaptând-o la condițiile locale, putem identifica șase probleme interdependente în ceea ce privește locuirea romilor din județul Harghita. Acestea sunt: (1) segregarea rezidențială, (2) problema locuințelor și așezărilor informale, (3) evacuările și demolarea clădirilor, (4) lipsa locuințelor sociale, (5) mediul de locuit insalubru și periculos, (6) lipsa asumării responsabilității politice în domeniul locuirii. Alte probleme includ calitatea locuințelor (lipsa unor condiții decente de locuit) și stigmatizarea zonelor locuite de romi, dar acestea sunt discutate în capitoul privind infrastructura. **În general, în ceea ce privește locuirea, scopul nostru este de a crea locuințe sigure și condiții de locuire decente.** Strategia noastră se concentrează asupra celor 129 de comunități compacte de romi descrise în secțiunea privind situația inițială. Zonele locuite de aceste comunități sunt caracterizate, deși inegal, de o combinație de concentrare spațială a populației rome, deprivare materială/infrastructurală și stigmatizare spațială.

33. Probleme și obiective în domeniul locuirii

Problema	Obiectiv	Instrument
Segregarea rezidențială; lipsa programelor de desființare a așezărilor	Desființarea așezărilor, "ameliorarea lor" (îmbunătățirea condițiilor de locuit), destigmatizarea	Lansarea unor programe complexe de desființare sau de reamenajare a așezărilor
Problema locuirii informale	Identificarea așezărilor informale	Includerea așezărilor informale din județul Harghita în baza de date a MDLPA privind așezările

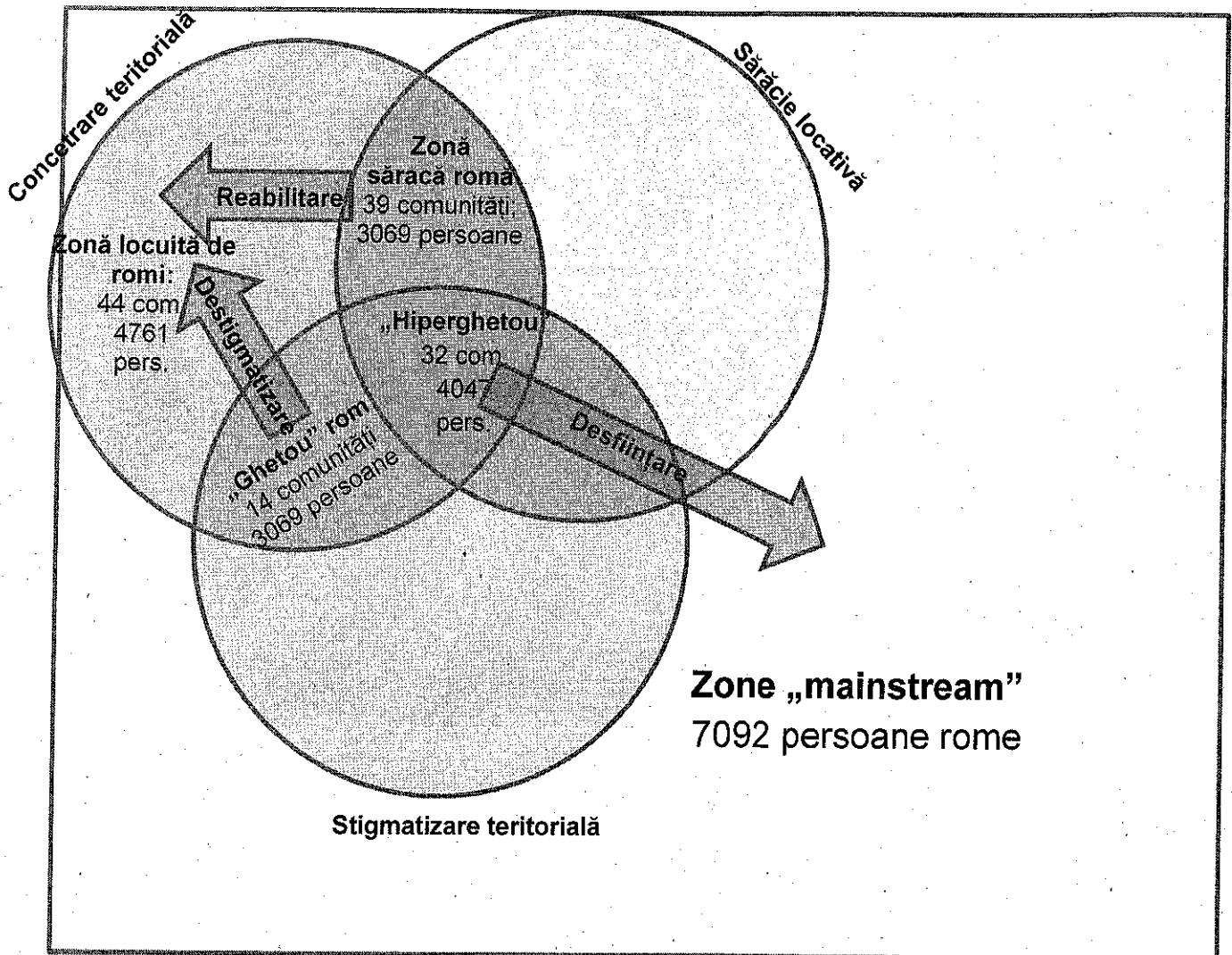
		informale
	Legalizarea așezărilor informale	Implicarea comunităților de romi în programul național de cadastru, implicarea primăriilor în programe privind locuințele informale
Evacuări, demolarea locuințelor informale	Identificarea comunităților de romi care riscă să fie evacuate sau demolate	Includerea așezărilor din județul Harghita în baza de date a MDLPA privind așezările informale
	Asigurarea securității locative pentru familiile vulnerabile	Legalizarea locuințelor informale Relocarea familiilor în locuințe sociale
Lipsa locuințelor sociale	Creșterea stocului de locuințe sociale	Implicarea primăriilor din județul Harghita și a comunităților de romi care trăiesc în sărăcie profundă în programe de locuințe sociale
Mediu de viață nesănătos și expunere la dezastre	Reducerea riscurilor de sănătate și de expunere la dezastre	Remediarea situației în așezările informale, gestionarea dezastrelor
Lipsa de responsabilitate politică	Creșterea simțului de responsabilitate al administrațiilor locale și al instituțiilor publice județene	Consolidarea coordonării și monitorizării la nivel județean

4.1.1. Segregarea rezidențială: ameliorarea așezărilor, desființarea așezărilor, destigmatizarea

După cum am menționat deja în secțiunile anterioare, 68% dintre romii care trăiesc în județul Harghita, aproximativ 15 mii de persoane, trăiesc în comunități compacte. Este totuși important de subliniat faptul că situația diferitelor comunități nu este nici pe departe identică. În evaluarea situației și în definirea direcțiilor de acțiune în domeniul locuirii, facem distincția între trei factori separabili analitic, dar interdependenți:

concentrarea spațială a romilor, precaritatea locuirii (condiții precare de locuit, lipsa infrastructurii) și stigmatizarea spațială și excluderea pe care o implică.

34. Caracteristicile așezărilor de romi și direcțiile de acțiune propuse

Sursa: modelul se bazează pe lucrările lui Loïc Wacquant; în România, mai mulți autori (Enikő Vincze, Călin Berescu) au folosit o abordare similară.

Urmărind cele trei mecanisme menționate mai sus, putem identifica trei tipuri de așezări care se disting de "mainstream". Chestionarul de consultare a descris așezările

de romi, definite în sens descriptiv pur și simplu ca așezări în care romii sunt concentrați din punct de vedere spațial. Aceasta pot fi așezări omogene de romi sau așezări mixte cu majoritate romă/un procent semnificativ de romi. În esență, trebuie să diferențiem între așezările de romi, zonele rezidențiale sărace și cele stigmatizate din punct de vedere spațial. Tipurile de locuințe reprezentate de cercuri se pot, desigur, intersecta, adică există zone de locuire în care sunt prezente concomitent două sau trei dintre caracteristicile descrise. Pornind de la aceste precizări, așezările de romi țintite de strategia noastră pot fi împărțite în patru categorii:

(1) Prima categorie include așezările cele mai defavorizate, care se caracterizează atât prin precaritatea locuirii (măsurată în chestionarul de consultare prin gradul de deprivare infrastructurală), cât și prin stigmatizare (așezarea este considerată zonă interzisă) și prin concentrația spațială a romilor (care a fost o condiție pentru identificarea așezării ca fiind o așezare de romi). Urmând lucrările lui Loïc Wacquant, numim aceste așezări "**hiper-ghetouri**".¹⁹ Remarcăm faptul că este foarte probabil ca gradul înalt de precaritate rezidențială și stigmatizarea spațială să meargă mână în mână. Comunitățile concentrate și lovite de sărăcie extremă sunt, în general, și puternic stigmatizate. Wacquant subliniază omogenitatea socială a hiper-ghetourilor, adică faptul că aceste așezări sunt slab stratificate, deoarece romii mobili tind să le părăsească, chiar dacă sursele lor de venit se bazează pe resursele comunității marginale (cămătărie, muncă informală sau organizarea muncii în străinătate etc.). Pe baza datelor colectate în timpul consultării, am identificat 32 de astfel de "hiper-ghetouri" în județul Harghita. În ordinea descrescătoare a mărimii, acestea sunt: Gödör din Cozmeni, comunitatea de

¹⁹ Wacquant, Loïc: *Urban outcasts: a comparative sociology of advanced marginality*, Polity Press, 2007.

romi din Plăieșii de Jos, comunitățile din Pârâul Baciului și Zăpodea din Toplița, Fabrica de cărămizi și Strada Carpaților din Gheorgheni, Pusta din Porumbenii Marii, Strada Primăverii 1 și 2 din Gheorgheni, Dincolo de apă din Betești, comunitatea de pe strada Termés și Éltetőkút din Odorheiu Secuiesc, comunitățile din Ciucsângeorgiu și Cetățuia, Rétpataka din Tușnadu Nou, Csinód din Tușnad, Garáros din Sândominic, cartierul din Sâncrai, romii Loki din Căpâlnița, Rókavár din Crăciunel, Völgybéliek din Valea Strâmbă și Döggert din Joseni. Majoritatea romilor trăiesc în așezări defavorizate clasificate ca "hiper-ghetou" din regiunile Ciuc, Gheorgheni și Toplița, în timp ce romii din Odorheiu reprezintă doar 12% din romii care locuiesc în astfel de așezări.

(2) Următoarea noastră categorie este "**ghetoul romilor**", în care, în ciuda faptului că starea fizică și infrastructurală a zonei rezidențiale nu este atât de severă ca în așezările din categoria precedentă, există o stigmatizare teritorială. Așezările din această categorie sunt puternic suprareprezentate în județul Odorheiu și, în cadrul acestuia, în subregiunea Hegyalja. Exemple tipice sunt Budvár în Odorheiu Secuiesc, Gátmegett în Zetea, așezarea de romi din Merești, Kárahegy în Filiaș, strada Zata în Cristuru Secuiesc, blocul romilor și dealul romilor din Vlăhița. În Ciuc, pot fi incluse în această categorie așezările Dancsida și strada Dunării din Sâncraiu și Somlyó 33 din Miercurea Ciuc (în urma intervenției după incendiu). Așezările din această categorie au cunoscut în ultimii ani o dezvoltare materială substanțială datorită mai ales muncii în străinătate, însă ele nu au fost destigmatizate. Populația acestor așezări nu este omogenă, în sensul că în aceste așezări trăiesc atât familii care se confruntă cu sărăcia extremă, cât și familii relativ bogate.

(3) **În așezările marginalizate locuite de romi**, precaritatea locuirii este mai puțin asociată cu stigmatizarea spațială. În aproape jumătate din cele 39 de

astfel de aşezări, acest lucru se datorează faptului că acestea sunt micro-aglomerări, care nu formează o unitate teritorială mai mare și continuă, care, din punct de vedere mental, ar putea fi delimitată strict de împrejurimi și care să apară ca o "zonă interzisă" pentru lumea din afara lor. În plus, găsim aici și aşezări mai mari locuite de romi săraci, fără a fi stigmatizate. Astfel de aşezări sunt prezente în special în regiunile Cristuru Secuiesc și Ținutul Sării, unde distanța mentală și socială dintre romi și non-romi este mai mică. Din această categorie de aşezări fac parte aşezările Ölves și Sokad din Corund, Alszeg din Atid, Gandza din Cușmed, Faluvége din Rugănești și Goagiu, Felszeg, Alszeg și Domb din Șimonești și aşezarea de pe strada Bányá din Ocna de Jos. În regiunea Ciuc, aşezările din această categorie sunt zona Gatal din Armășeni Noi, aşezarea romilor din Valea Rece și aşezarea Martonosi din Dănești, și aşezarea din strada Țiganilor din Lăzarea, regiunea Gheorgheni. Remarcăm că în multe cazuri, în ciuda dotării infrastructurale obiectiv nefavorabile, aceste aşezări nu sunt considerate de către localnici ca fiind (peiorativ) "aşezări de romi".

(4) În cele din urmă, avem și situația în care în ciuda concentrării spațiale a romilor în **zone rezidențiale**, nu există nici stigmatizare spațială, nici sărăcie obiectivă. Concentrarea spațială a romilor în acest tip de aşezare nu reprezintă o problemă pentru strategie, care consideră transformarea aşezării într-o zonă rezidențială locuită de romi o direcție de dezvoltare posibilă. În cele 44 de astfel de aşezări locuiesc 4 761 de persoane, adică 32% din totalul populației rome. Așezările de romi care nu sunt nici sărace, nici stigmatizate se găsesc în mediul rural din regiunea Odorhei: Eliseni, Corund, Satu Mare, Avrămești, Lueta.

35. Distribuția așezărilor de romi pe categorii

	Toate		Hiper-ghetou		Ghetou		Zona rezidențială marginalizată		Zona rezidențială a romilor	
	Așezare	Persoană	Așezare	Persoană	Așezare	Persoană	Așezare	Persoană	Așezare	Persoană
Județul Harghita	129	14900	32	27,2	14	20,3	39	20,6	44	32,0
Ciuc	37	3595	13	51,1	4	12,6	13	16,7	7	19,6
Miercurea Ciuc	4	565	2	53,6	2	46,4	0	0,0	0	0,0
Sudul Depresiunii Ciuc	21	2179	9	65,1	2	8,7	7	16,7	3	9,5
Nordul Depresiunii Ciuc	12	851	2	13,7	0	0,0	6	27,6	4	58,6
Odorheiu	71	9586	10	12,1	9	26,4	20	23,0	32	38,5
Odorheiu Secuiesc	4	835	2	23,4	1	71,9	0	0,0	1	4,8
Cristuru Secuiesc	26	2962	4	22,2	2	12,0	13	31,7	7	34,1
Ținutul Sării	8	2423	0	0,0	1	5,0	3	48,9	4	46,1
Hegyalja	15	2012	2	9,0	3	53,4	2	1,8	8	35,8
Homorod-Târnavă	18	1354	2	9,3	2	28,1	2	3,2	12	59,4
Gheorghe	13	983	5	55,4	1	4,3	4	16,5	3	23,8
Toplița	8	736	4	68,3	0	0,0	2	14,3	0	0,0

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita

(februarie 2023)

Deoarece situația așezărilor este diferită, planul de acțiune pentru fiecare categorie este diferit:

- Situației celor mai defavorizate așezări reprezintă cea mai mare provocare. Situația lor poate fi gestionată doar printr-un program complex de intervenții, pornind de la locuire, dar acoperind și alte domenii, cum ar fi participarea pe piața muncii, educația, sănătatea și igiena. Aceste programe pot fi inițiate de administrațiile locale și coordonate de grupuri profesionale din organizațiile de sprijin. Consiliul Județean Harghita poate juca un rol în cartografierea locurilor de intervenție, în pregătirea programelor și în identificarea surselor de finanțare și poate oferi consiliere profesională și monitorizare pe parcursul procesului de intervenție. Soluția ideală pentru hiper-ghetouri este, evident, **desființarea lor**, însă practica aferentă e prea puțin dezvoltată în România.²⁰ Alternativa (cu valoare scăzută) ar putea fi **reabilitarea așezărilor, care necesită**, de asemenea, **intervenții complexe**, dar este (și) dificilă din cauza stigmatizării și sărăciei asociate așezărilor, care sunt greu de eradicat în cazul în care comunitatea de romi rămâne în locul în care trăise anterior.
- **Ameliorarea așezărilor** și dezvoltarea infrastructurii la nivel local poate fi o cale de urmat pentru așezările sărace, care nu sunt (sau sunt mai puțin) stigmatizate. În special, în cazul în care modernizarea infrastructurii locuințelor individuale a început deja, aceste așezări pot fi transformate relativ ușor în așezări pentru romi cu investiții adecvate în infrastructură.
- **Destigmatizarea** spațială poate fi utilă în cazul ghetourilor, zone urbane sau rurale locuite de romi pe care non-romii le privesc cu suspiciune, în ciuda faptului că acestea nu mai sunt (în mod obiectiv) focare sau punji de sărăcie. Prestigiul zonelor locuite de romi poate fi sporit prin investiții țintite, de exemplu prin crearea unor parcuri de joacă și spații verzi în așezărilor de romi. De asemenea,

²⁰ Evenimentele care au urmat incendiului de pe strada Somlyó pot fi interpretate ca o încercare eșuată de desființare a așezărilor.

poate fi utilă includerea așezărilor în diverse evenimente comunitare (târguri orășenești, sătești, evenimente culturale).

4.1.2. Așezări informale: înregistrare, cadastru, locuințe sigure

Așezarea informală este o categorie juridică în România, definită prin Legea 151/2019, care completează Legea 350/3001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul.

Pe de o parte, legea oferă o definiție a "așezărilor informale" (care, de altfel, este destul de largă și vagă). Conform acestei definiții, așezarea rezidențială informală este orice *"grupare de minimum 3 unități destinate locuirii dezvoltate spontan, ocupate de persoane sau familii care fac parte din grupuri vulnerabile definite conform Legii asistenței sociale nr. 292/2011, cu modificările și completările ulterioare, și care nu au niciun drept asupra imobilelor pe care le ocupă. Așezările informale sunt situate de obicei la periferia localităților urbane sau rurale, cuprind locuințe improvizate, realizate din materiale recuperate, și/sau locuințe realizate din materiale de construcții convenționale, iar prin localizarea și caracteristicile sociodemografice generează excluziune, segregare și marginalizare socială. Prin situarea în zone de risc natural (alunecări de teren, inundații), biologic (gropi de gunoi, depozite de deșeuri, situri contaminate și altele asemenea) sau antropice (zone de siguranță sau zone de protecție ale obiectivelor Seveso, ale infrastructurilor tehnico-edilitare și altele asemenea), unele așezări informale pun în pericol siguranța și sănătatea locuitorilor lor."*

Pe de altă parte, legea definește și modul în care așezările informale sunt cartografiate și identificate ca așezări informale. Înregistrarea așezărilor informale și colectarea periodică a datelor statistice cu privire la acestea se realizează conform unei proceduri

uniforme în toate județele țării. Datele oferă nivelul fundamental pentru analiza nevoilor și monitorizarea statutului așezărilor informale.

Procesul de colectare a datelor se bazează pe un chestionar standard, care implică trei niveluri:

2. **Autoritățile locale sunt** responsabile pentru identificarea și delimitarea așezărilor informale. Ele trimit chestionarele completate în format electronic către comisia județeană care le colectează până la data de 31 iulie a fiecărui an.
3. **La nivel județean**, există un comitet care coordonează colectarea de date privind așezările informale, care agregă datele primite și le transmite Ministerului Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației (MDLPA).
4. Datele sunt agregate și analizate de către **MDLPA** la nivel național. Așezările informale aflate pe lista MDLPA sunt, în principiu, eligibile pentru finanțare, din "Fondul Local" numărul 10 al PNNR.

După cum s-a menționat mai sus, chestionarul de consultare pentru elaborarea strategiei a identificat 130 de așezări de romi, dintre care doar 21 au fost considerate ca având o situație de locuire complet formală/legală, restul de 109 așezări cad în principiu sub incidența legii care reglementează așezările informale. Unul dintre obiectivele Strategiei pentru romii din județul Harghita este de a include toate aceste 109 așezări în lista așezărilor informale, care ar putea reprezenta primul pas spre formalizarea locuințelor și crearea de locuințe sigure din punct de vedere juridic. Compartimentul Minoritate Romă al Consiliului Județean, împreună cu comisia județeană responsabilă cu colectarea datelor, în colaborare cu administrațiile locale și MDLPA, își vor asuma rolul de coordonare și monitorizare în acest sens. Scopul este de a se asigura că

administrațiile locale înregistrează și recunosc așezările informale și că baza de date a MDLPA pentru județul Harghita conține date complete și valide.

Desigur, înregistrarea așezărilor informale este doar un mijloc sau un pas intermediar către formalizarea și siguranța locuirii. În absența documentelor cadastrale privind regimul de proprietate asupra terenurilor și a locuințelor, este foarte posibil ca familiile care locuiesc în așezări informale să nu poată obține o carte de identitate, ceea ce va îngreuna, de asemenea, accesul la serviciile sociale. În multe zone, locuirea informală reprezintă un obstacol insurmontabil în multe situații, începând cu încheierea unui contract cu furnizorul de electricitate până la accesul la un loc de muncă. Nici modernizarea infrastructurii așezărilor nu poate începe fără includerea acestor așezări în registrul cadastral și în documentația privind planul urbanistic. Astfel, obiectivul strategiei pentru romi din județul Harghita nu este doar înregistrarea așezărilor **informale**, ci și **începerea cât mai curând posibil a formalizării așezărilor informale, inclusiv includerea** unui număr cât mai mare de romi din județul Harghita în programul național gratuit de cadastru și carte funciară (a se vedea <https://www.ancpi.ro/pnccf/>).

Transformarea așezărilor de romi în așezări formale și includerea lor în planul urbanistic este, desigur, în primul rând sarcina administrației locale, dar Compartimentul Minoritate Romă al Consiliului Județean Harghita își poate asuma sarcini de coordonare și monitorizare în acest sens. Atunci când se facilitează formalizarea, merită să se țină cont de tipologia prezentată în secțiunea descriptivă, care plasează statutul juridic al așezărilor pe o scară de la ilegal la reglementat legal, deoarece statutul juridic determină și opțiunile strategice pentru formalizare:

- În cazul unei construcții ilegale pe un teren privat, calea spre reglementare legală începe cu un acord (dacă există) cu proprietarul, în timp ce în cazul unei construcții pe un teren public, intenția autorităților locale este factorul decisiv.

Nu există nicio îndoială că, în multe cazuri, administrațiile locale nu sunt deschise la o așa-numită reglementare "unilaterală". În special în cazul așezărilor urbane, acestea se tem adesea că, prin formalizarea locuirii, așezările vor crește incontrollabil. Astfel, în aceste cazuri, mai ales atunci când vorbim despre "hiperghetouri", în realitate (lăsând la o parte comunicarea politică neserioasă pe această temă), reglementarea cadastrală este posibilă doar în contextul unui proiect complex de desființare sau reorganizare a așezărilor.

- Cu toate acestea, chiar și în absența unor programe cu bugete mari, merită abordată rezolvarea situației juridice a așezărilor aflate într-o situație juridică intermediară (în special în sate). În aceste cazuri, romii sunt de fapt proprietarii terenului pe care se află casele lor, însă regimul de proprietate nu este formalizat din punct de vedere juridic (contracte de buzunar, construcții neautorizate). Dacă romii sunt deja considerați proprietari în ochii comunității locale de romi, administrația locală ar putea fi interesată de codificarea legală definitivă a situației. Chiar dacă nu rezolvă situația hipergheturilor, reglementarea legală a acestor așezări în cartea funciară va reprezenta un pas uriaș în ceea ce privește siguranța locuirii pentru romi.

4.1.3. Evacuări, demolări

Strategia națională pentru romi abordează evacuările ca pe o problemă specifică, care, în județul Harghita, a afectat în special comunitățile de romi care trăiesc în mediul urban. După cum s-a menționat în secțiunea descriptivă, în regimul trecut, romii au fost puternic subreprezențați printre persoanele care s-au mutat din mediul rural în mediul urban. O altă problemă a fost aceea că romii care se mutau la oraș au găsit doar condiții

precare de locuire, de obicei în apartamente naționalizate sau în cămine pentru muncitori, în timp ce altora li s-au alocat apartamente de bloc. În consecință, privatizarea locuințelor după schimbarea de regim i-a afectat diferit pe romi și pe non-romi. În general, non-romii au putut să își cumpere la preț nominal apartamentele de bloc în care locuiau. Pentru romi, însă, restituirea și privatizarea activelor companiilor de stat au condus la o criză a locuințelor și la o serie de evacuări. Așezările urbane de romi din Odorheiu Secuiesc, Cristuru Secuiesc, Miercurea Ciuc, Gheorgheni și Toplița s-au format, în mare parte, pe fondul acestei evoluții, ceea ce înseamnă că soluția la problema locuirii la romi nu este doar o problemă socială, ci și una de reparație istorică.

O altă problemă relevantă pentru situația actuală, este aceea că, în cazul așa-numitelor "așezări informale" demolările ordonate de administrația locală nu sunt considerate evacuări din punct de vedere juridic, astfel, în aceste cazuri, administrația locală care comisionază demolările nu își asumă nici o responsabilitate în rezolvarea situației locuirii pentru persoanelor afectate de demolare.

Această lacună juridică este folosită în mod strategic de administrațiile locale pentru menținerea controlului asupra așezărilor, iar demolările sunt văzute ca un instrument de inhibare a creșterii așezărilor. Astfel, în orașe, este o practică obișnuită să se demoleze imediat casele nou construite sau extinderile de case. De asemenea, trebuie avut în vedere faptul că așezările urbane sunt extrem de aglomerate, iar demolările fac practic imposibilă îmbunătățirea condițiilor de locuit (extinderea locuințelor, construirea de noi case) chiar dacă romii ar avea resursele necesare pentru asta:

"- S-au născut copiii. Multă vreme am locuit într-o casă din chirpici. Deodată, consiliul a ras-o. Am reconstruit-o cât de repede am putut la sfârșitul toamnei. Apoi am plecat în

Ungaria. I-am spus soției, hai să facem ceva, să construim o casă de cărămidă, pentru că înghețăm în casa asta de chirpici. Așa că am făcut o casă de cărămidă.

Intervievator: De ce a fost demolată casa de chirpici?

- Va trebui să-i întrebați pe ei.

Intervievator: Au demolat doar casa aia sau pe toate?

- Nu chiar pe toate. Pentru că a fost selectată. Au dat-o jos și au plecat. Măcar de ne-ar fi mutat. Dar nu ne-au mutat nicăieri. Au dat-o jos și noi am construit-o.

Întrebare: Și acum nu mai sunt date jos?

- Nu dau jos dacă nu vor să o facă. Dar dacă vor, pot." (persoană de etnie romă, interviu)

"Suntem mulți frați și surori, așa că am construit o casă puțin mai mare să încăpem toți. Din momentul în care ne-am întemeiat familii, ne-am măritat, a trebuit să o facem. Am plecat în străinătate, dar nu ne-am putut permite o casă. Pur și simplu nu avem de dat 50.000 de euro. Nu există nicio posibilitate. Am început să construim o casă mică. Am 3 copii și îl am pe soțul meu. Noi cinci suntem pe cont propriu și am plecat în străinătate pentru a face acoperișul. Soțul meu a mers [la primărie] să întrebe unde am putea construi. Și ei au spus că nu puteți construi în grădina de acolo, dar puteți construi în curtea de aici. Ne-am dus în Germania și în fiecare săptămână veneau să ne spună că trebuie să dărâmăm casa, pentru că noi construim o locuință puțin mai bună și ei voiau să o dărâme. Ei bine, noi suntem tineri și am construit o casă mică 4x4, nu o casă mare." (Persoană de etnie romă, interviu)

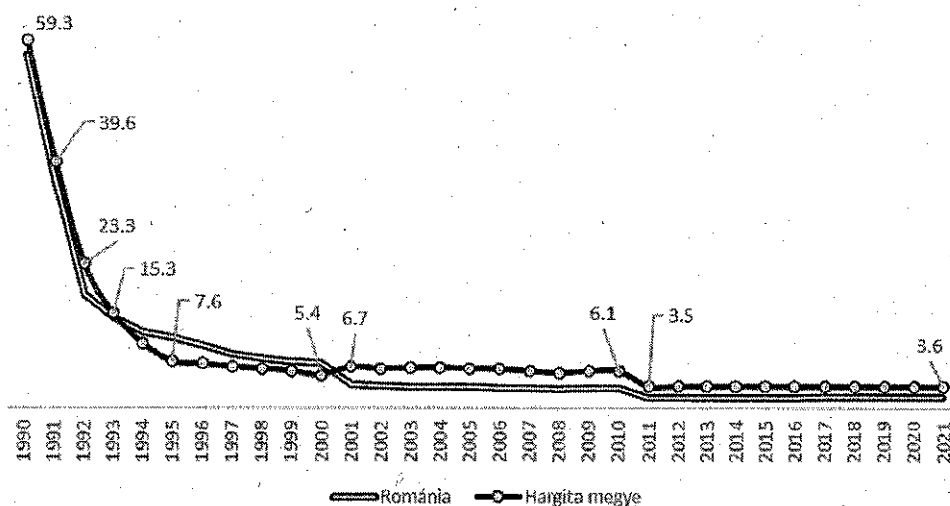
"Dacă construiești din cărămidă, e o problemă. La demolare, vine excavatorul. Vin toți cei de la consiliul local și stau aici până când excavatorul dărâmă casa." (Persoană de etnie romă, interviu)

Schimbarea acestei situații ține, parțial, de adoptarea unei legislații adecvate. La nivel județean, înregistrarea și formalizarea așezărilor informale ar putea fi o soluție pe termen mediu. Pe termen scurt, Consiliul Județean ar putea să se consulte cu administrațiile locale și să monitorizeze situația așezărilor informale.

4.1.4. Locuințe sociale

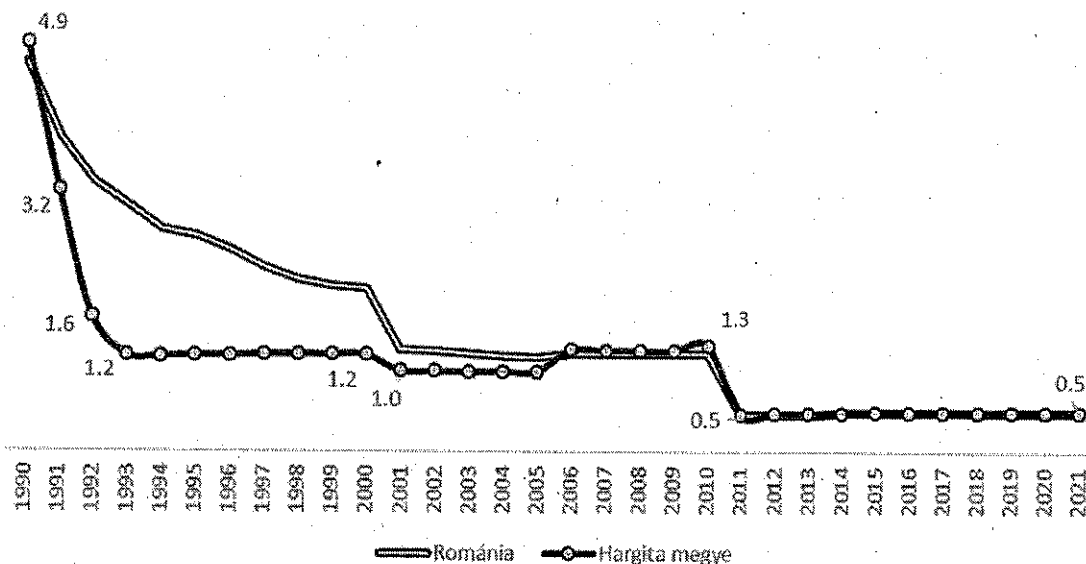
După cum am menționat, soluția cea mai evidentă pentru așa-numitele "hiper-ghetouri" este desființarea lor, însă politica actuală în domeniul locuirii face iluzorie implementarea pe scară largă a unei asemenea măsuri. Procesele de segregare nu pot fi înțelese fără referire la politica națională de locuințe și la consecințele acesteia în județul Harghita. În 1990, 59% din fondul de locuințe din mediul urban din județul Harghita (57% la nivel național) era proprietate de stat, procent care scăzuse radical la 7,6% deja în 1995, în principal datorită vânzărilor preferențiale de locuințe către chiriași/beneficiari. La nivel național, ponderea locuințelor aflate în proprietate publică a scăzut drastic în anul 2000, în contextul lansării negocierilor de aderare la UE, și în 2011, pe fondul măsurilor de austeritate. În 2021, doar 1,8 la sută din locuințe erau proprietate publică în localitățile din mediul urban la nivel național și 3,6 la sută în județul Harghita; fondul de locuințe aflate în proprietate publică include locuințele sociale, locuințele pentru situațiile de urgență, diverse tipuri de locuințe de serviciu și locuințe construite pentru familii tinere care nu au fost încă vândute (ANL). Acestea sunt procente incredibil de scăzute nu numai în UE, ci și în comparație cu statele est-europene (chiar dacă ratele ușor mai mari din județul Harghita indică o sensibilitate socială relativ mai mare a administrațiilor locale).

36. Ponderea locuințelor aflate în proprietatea statului sau a administrației locale în mediul urban în România și județul Harghita între 1990 și 2021

Sursa: Tempo Online (Institutul Național de Statistică)

37. Ponderea locuințelor aflate în proprietatea statului sau a administrației locale în mediul rural în România și județul Harghita între 1990 și 2021

Sursa: Tempo Online (Institutul Național de Statistică)

Stocul de locuințe aflate în proprietate publică în mediul rural, era relativ mic deja în 1990: 4,9% în județul Harghita și 4,7% la nivel național, ceea ce ilustrează disparitățile teritoriale uriașe în ceea ce privește investițiile și dezvoltarea fondului de locuințe. Tendința de scădere este evidentă și aici, ajungând la 0,5 puncte procentuale în 2021 (ceea ce arată că locuințele sociale sunt practic inexistente în mediul rural).

Datele de mai sus arată clar că inacțiunea în desființarea așezărilor informale nu este cauzată exclusiv și nici în primul rând din atitudinea autorităților locale, ci o consecință a politicii naționale în domeniul locuirii. O altă problemă este dinamica și rezultanta relațiilor inter-grupuri la nivel local. Amplasarea locuințe sociale nou-construite (care, în mod evident, nu acoperă decât o parte infime din nevoi) adesea reproduce ea însăși marginalitatea. Astfel, în Cristuru Secuiesc, Toplița, așezările marginale existente ale romilor au fost extinse, mărite prin amplasarea locuințelor sociale, iar în Odorheiu

Secuiesc au înființat chiar în cartierul Budvar un adăpost pentru persoanele fără adăpost, ceea ce alimentează marginalizarea și stigmatizarea grupurilor defavorizate.

Chiar dacă contextul național de politici publice este foarte nefavorabil, este esențial ca romii din județul Harghita să fie implicați în programe de locuințe sociale în număr cât mai mare, ceea ce în cazul populației hiper-ghetouri poate lua forma unor programe de intervenție complexă, cu bugete mari, care să acopere nu doar locuirea, ci și educația, asistența medicală și integrarea pe piața muncii. Administrațiile sunt principalii actori în acest proces, iar Consiliul Județean poate juca un rol de coordonare și de consiliere.

4.1.5. Riscuri pentru sănătate și siguranță

O altă problemă este reprezentată de riscurile pentru siguranță și sănătate aferente locuirii. Rezultatele chestionarelor de consultare cu privire la aceste aspecte sunt prezentate în tabelul de mai jos.

38. Riscuri de sănătate și siguranță în așezările de romi din județul Harghita

Risc	Număr așezări	Așezări
Inundații	6	Tavaszi utca (Miercurea Ciuc), Florilor (Bălan), Csinód (Tușnad), Kultúr utca (Ciucsângeorgiu), Alszeg (Atid), Hidegség
Accident rutier	10	Rétpataka (Tușnadu Nou), Zlănaru (Gheorgheni), Eltettokut, Strada Corbului (Odorheiu Secuiesc), Faluvége (Rugănești), Fülpe, Peste linie (Voșlobeni), Felszeg (Șimonești), Dombiak (Satu Mare)
Poluare	1	Strada Tavaszi (Miercurea Ciuc)
Proximitatea unui depozit	2	Cigánydomb (Vlăhița), Somlyó 33 (Miercurea Ciuc)

de deșeuri		
Contaminare (utilizarea apei)	6	Puszta (Porumbenii Mari), Dincolo de apă (Betești), Plăieșii de Sus, Mădăraș, Racu (Vlăhița), Malom (Gheorgheni)

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

Este important ca administrațiile locale să repete evaluarea diferitelor riscuri și să includă rezultatele în descrierea așezărilor informale. Pe această bază, poate fi elaborat un pachet de măsuri adecvate, în cooperare cu Inspectoratul pentru Situații de Urgență (ISU) și DSP.

4.2. Infrastructură

Planul de acțiune privind investițiile în infrastructură din cadrul Strategiei pentru romii din județul Harghita este o continuare logică a capitolului referitor la locuire. Obiectivul de bază al ambelor domenii este asigurarea unor condiții decente de locuit pentru persoanele, familiile și comunitățile de romi defavorizate. În ceea ce privește investițiile în infrastructură, merită, de asemenea, să se facă o distincție între măsurile de îmbunătățire a condițiilor de locuit și măsurile de eliminare a stigmatizării teritoriale.

39. Probleme și obiective pentru dezvoltarea infrastructurii

Problema	Obiectiv	Instrument
Comunități izolate de serviciile publice	Asigurarea accesului la serviciile de bază	Formalizarea așezărilor și introducerea utilităților, desființare așezării
Infrastructură incompletă	Dezvoltarea și extinderea infrastructurii	Formalizarea așezărilor,

În comunitare	comunitare în așezările de romi, implementarea nediscriminatorie a investițiilor în infrastructură	extinderea infrastructurii comunitare
Prestigiu scăzut, stigmatizarea cartierelor de romi	Creșterea prestigiului așezărilor de romi, dezvoltări nediscriminatorii	Investiții de prestigiu (spații verzi, parcuri de joacă)

4.2.1. Îmbunătățirea condițiilor de locuire

Măsurile de îmbunătățire a condițiilor de locuire se bazează pe formalizarea așezărilor informale. Celelalte măsuri vin după formalizarea așezării și vizează îmbunătățirea accesului la utilități publice, pe de o parte, și dezvoltarea infrastructurii comunitare, pe de altă parte. Așa cum reiese din chestionarul de consultare pentru elaborarea strategiei, 8 așezări de romi din județul Harghita nu sunt conectate la electricitate, 52 nu au apă curentă și 96 nu au canalizare. În ceea ce privește infrastructura comunitară, chestionarele de consultare au evidențiat și alte lipsuri. Potrivit acestora, 57% (74 de așezări) dintre așezări nu au drumuri asfaltate sau pavate, 42% (54 de așezări) nu au iluminat public și în 42% (55 de așezări) din ele nu se colectează gunoiul menajer.

40. Lipsa infrastructurii comunitare în așezările de romi din județul Harghita

	Număr	%
Drumuri asfaltate sau pavate	74	56,9
Șanțuri de drenaj, canalizarea	96	73,8
Iluminat stradal	54	41,5
Salubritate, colectarea gunoiului menajer	55	42,3

Sursa: Consultarea la nivel de comună privind strategia pentru romii din județul Harghita (februarie 2023)

Strategia noastră pentru romi prevede nu doar înregistrarea așezărilor informale, ci și înregistrarea acestor lacune, în conformitate cu strategia națională pentru romi și cu metodologiile de recenzare/înregistrare a așezărilor informale. Conform instrucțiunilor de implementare a strategiei naționale pentru romi, nevoile privind utilitățile publice și infrastructura comunitară sunt sintetizate la nivel județean de către BJR, care, însă, nu dispune de personal pentru alte activități în afară de redactarea și transmiterea unor circulare anuale către administrațiile locale. Însă cooperarea cu Compartimentul Minoritate Romă din cadrul CJH, ar face posibilă înregistrarea nevoilor reale (situația descrisă în chestionarul de consultare a strategiei). Nevoile relevante ar trebui, de asemenea, să fie introduse și în baza de date a MDLPA privind așezările informale. Înregistrarea situației reale ar putea mări șansele realizării unor investiții. În cazul investițiilor, BJR sau Compartimentul Minoritate Romă din cadrul CJH poate juca un rol de mediere și de consiliere a administrațiilor publice în implementarea investițiilor finanțate din proiecte sau fonduri locale.

4.2.2. Depășirea stigmatului teritorial

Pe lângă investițiile în infrastructura de bază, așa-numitele "investiții de prestigiu" trebuie, de asemenea, să contribuie la eliminarea discriminării teritoriale (și etnice). Administrațiile locale trebuie încurajate să creeze locuri de joacă și zone verzi în comunitățile de romi. Finanțarea acestor dezvoltări poate fi efectuată din resurse proprii, fonduri UE sau bugetul alocat în acest scop de Consiliul Județean Harghita. Compartimentul Minoritate Romă din cadrul CJH poate fi implicat în monitorizarea și urmărirea acestor investiții.

4.3. Educație

La fel ca în majoritatea altor servicii publice, accesul la educație este dominat de inegalități semnificative între grupurile majoritare și cele minoritare. Menționăm șase categorii de probleme existente în acest domeniu. Una dintre problemele sistemice este abandonul școlar timpuriu și performanța școlară scăzută în rândul elevilor romi, ceea ce se traduce prin rata scăzută de retenție școlară cauzată, printre altele, de calitatea scăzută a educației. Ultimele două probleme sunt tratate mai pe larg. Problemele interdependente ale discriminării și ale segregării limitează într-o mai mare măsură oportunitățile de afirmare ale elevilor romi, în special, dar nicidecum exclusiv, în așezările urbane. Accesul la serviciile educaționale este, de asemenea, dificil pentru cei care nu au împlinit sau au trecut de vârsta școlară. Atingerea obiectivelor stabilite în vederea soluționării acestor probleme, alături de activitatea actorilor instituționali - factori de decizie locali (în calitate de manageri, investitori în infrastructură și finanțatori de resurse umane), profesori, experți în dezvoltare, mediatori, inspectori școlari, este esențială și cooperarea cu ONG-urile care oferă servicii specializate (Fundația Sfântul Francisc din Deva, Caritas, Serviciul de Ajutor Maltez, Organizația de Întrajutorare Providența, etc.). Strategia națională stabilește cinci obiective, dintre care educația interculturală și consolidarea identității sunt tratate mai în detaliu în cadrul capitolului privind recunoașterea culturală.

41. Probleme și obiective în domeniul educației

Problema	Obiectiv	Instrument
Abandonul școlar	Facilitarea accesului la serviciile de educație Atragerea și menținerea elevilor	Reducerea abandonului școlar timpuriu

	<p>romi în instituțiile de învățământ</p> <p>Reducerea dezavantajelor cuprinse în starea inițială</p> <p>Îmbunătățirea performanței școlare</p>	
Rata scăzută de continuare a studiilor	<p>Creșterea nivelului de educație și a oportunităților pe piața muncii</p> <p>Stimularea participării la învățământul profesional și dual</p>	Stimularea continuării studiilor
Discriminare, segregare	Asigurarea accesului la educație incluzivă	Desegregarea școlară
Calitatea mai scăzută a educației în unitățile cu mulți elevi romi	<p>Îmbunătățirea calității educației, crearea condițiilor pentru învățământ de calitate</p> <p>Reducerea diferențelor dintre diferitele unități de învățământ</p>	Dezvoltarea unităților școlare cu mulți elevi romi
Participare scăzută la educația formală timpurie	Facilitarea accesului la serviciile de educație	<p>Creșterea participării la educația formală în primii ani de viață -</p> <p>Dezvoltarea unei rețele de creșe și grădinițe, în special în zonele rurale, asigurarea accesului la ele</p>
Nivelul scăzut de alfabetizare în rândul adulților romi	<p>Îmbunătățirea accesului la serviciile de educație</p> <p>Consolidarea relațiilor școală - familie - comunitate</p>	Alfabetizarea în rândul adulților

4.3.1. Reducerea abandonului școlar timpuriu

Una dintre problemele sistemice identificate în secțiunea starea inițială este abandonul școlar timpuriu, pe care ne propunem să o abordăm prin facilitarea accesului la servicii educaționale, atragerea și menținerea elevilor în instituțiile de învățământ, depășirea

dezavantajelor sociale inițiale și îmbunătățirea performanței școlare prin mobilizarea unei game relativ largi de instrumente. În planul de acțiune au fost stabilite șapte acțiuni concrete, în conformitate cu acțiunile din strategia națională.

Într-o primă etapă considerăm că este esențial să introducem un sistem complex de monitorizare/follow-up care poate servi ca punct de plecare pentru acțiunile ulterioare. Baza de date, finanțată din fondurile alocate de Ministerul Educației și de Consiliul Județean Harghita și actualizată la fiecare șase luni de către Compartimentul Minoritate Romă, va include datele de monitorizare a întregul proces educațional. Culegerea de date se va realiza cu ajutorul școlilor, al mediatorilor și al Inspectoratului Școlar, iar baza de date județeană rezultată va oferi o imagine detaliată despre situația elevilor romi (mediul social, prezența la școală, performanța școlară, participarea la programe extracurriculare, participarea la programul o masă caldă etc.).

Elevii romi care trăiesc în sărăcie extremă se confruntă cu bariere structurale, ce îngreunează cu mult participarea școlară. Unele dintre aceste obstacole pot fi depășite cu ajutorul ONG-urilor care oferă servicii sociale (îmbrăcăminte, hrană) și cu ajutorul mediatorilor, școlilor și al administrației locale care pot angaja resursele necesare, externe și locale. Costurile pentru echipamente, manuale, calculatoare și transport sunt acoperite de Ministerul Educației și de autoritățile locale, în conformitate cu strategia națională. Compartimentul Minoritate romă din cadrul CJH va identifica beneficiarii împreună cu autoritățile relevante, pornind de la baza de date elaborată în urma monitorizării.

Masa caldă oferită este una dintre modalitățile de incluziune a persoanelor sărace în instituțiile de învățământ și de eliminare a barierelor din calea participării la educație. Lansat în 2016 sub egida Ministerului Educației și a Ministerului Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației (MDLPA), proiectul pilot "Masă caldă în școli" a fost adoptat de

50 de școli în primii doi ani școlari, apoi de 150 și, ulterior, de 300, cu planuri de extindere în continuare în cel puțin 450 de școli. În acest context, sarcina Compartimentului Minoritate Romă este să coopteze cât mai multe unități de învățământ cu o puternică prezență romă în programul național.

Adesea, familiile care trăiesc în sărăcie extremă nu pot pune la dispoziția copiilor spațiul necesar pentru studiu și pregătire pentru ore. Experiența din ultimele decenii arată că programele de tip școală după școală reprezintă un ajutor extraordinar pentru depășirea dezavantajelor sociale. ONG-urile care furnizează servicii sociale s-au dovedit a fi mai eficiente decât instituțiile guvernamentale atât în ceea ce privește colectarea de fonduri externe, cât și în ceea ce privește furnizarea de activități de recuperare și de dezvoltare a cunoștințelor și a competențelor. Pe lângă fondurile de la Ministerul Educației, apelul pentru propuneri de programe pentru tineret al consiliului județean finanțează, de asemenea, acest tip de program. Programul Compartimentului Minoritate Romă poate facilita comunicarea între instituțiile implicate (inspectoratul școlar, administrația locală, școala, societatea civilă) în unitățile în care se consideră că sunt necesare alte programe similare.

Îmbunătățirea performanței școlare poate fi stimulată prin înființarea și funcționarea centrelor de zi socio-educative integrate, care pot fi create și administrate în parteneriat cu instituții și organizații implicate în programe de tipul școală după școală, cu finanțare din bugetele centrale (conform strategiei naționale, înființarea de centre de zi multilingve și multifuncționale țin de competența Ministerului Educației, a Inspectoratului Școlar și a autorităților locale) și locale, precum și din finanțări externe (de ex. Fondurile norvegiene, programul de reducere a sărăciei și de incluziune a romilor). Selectarea locațiilor se va face de către Compartimentul Minoritate Romă, după consultarea părților interesate competente.

În șase unități administrative din județ – în Miercurea, Odorheiu Secuiesc, Atid, Secuieni, Avrămești și Satu Mare – există mediator școlar care ajută la menținerea contactelor între instituțiile de învățământ și comunitățile de romi. Pentru a se asigura că relațiile și comunicarea dintre familie-școală-comunitate funcționează în regulat și fără probleme, este necesar să se extindă și să se dezvolte rețeaua de mediatori în toate localitățile în care proporția elevilor romi depășește 15% (așa cum se menționează în strategia națională și în planul de acțiune sintetizat de BJR). Dezvoltarea rețelei și formarea continuă a personalului cade în sarcina inspectoratului școlar. Aceste activități pot fi finanțate de Ministerul Educației. Inspectoratul a solicitat în repetate rânduri ministerului să extindă rețeaua de mediatori, însă ea nu pare a fi încă o prioritate la nivel național. Compartimentul Minoritate Romă, după consultarea bazei de date de monitorizare, identifică locuri în care trebuie angajați mediatori școlari.

Extinderea rețelei de profesori de recuperare/dezvoltare este o sarcină esențială în vederea recuperării decalajelor, a depășirii dezavantajelor, a adaptării la nevoile educaționale speciale și a orientării profesionale. În timpul consultării și interviurilor individuale și de grup reprezentanții instituțiilor de învățământ și ai ONG-urilor care oferă servicii sociale au arătat dificultățile cu care se confruntă și nevoile în acest domeniu. În prezent, de exemplu, există, în medie, un consilier școlar la fiecare 800 de elevi, ceea ce poate duce la o prezență profesională de doar o zi pe săptămână în unitățile de învățământ mai mici. Legislația din 2020 prevede un consilier școlar la fiecare 500 de elevi, un raport care nu a fost încă atins. În orice caz, raportul elevi/consilier trebuie redus considerabil pentru a fi semnificativ. Ministerul Educației intenționează să crească numărul consilierilor școlari de la 3 000 în prezent la 10 000 până în 2027. Pe lângă aceștia, angajarea altor cadre specializate ar facilita retenția în instituțiile de învățământ. Instituția competentă în acest sens este Centrul Județean de

Resurse și Asistență Educațională. Compartimentul Minoritate Romă se consultă cu acesta în privința unităților de educație.

4.3.2. Încurajarea continuării studiilor

Conform datelor din descrierea stării actuale a educației, șansele elevilor romi de a-și continua studiile sunt foarte mici. Integrarea cu succes pe piața muncii presupune încurajarea retenției în sistemul de învățământ prin burse și prin asigurarea de locuri în cămine pentru elevi și profesori, prin organizarea unor sesiuni de orientare profesională care să încurajeze alegeri profesionale în cunoștință de cauză, bazate pe competențe, și prin diversificarea opțiunilor de carieră. În același timp, trebuie consolidat învățământul profesional, un proces demarat în ultimii ani cu sprijinul financiar al Consiliului Județean și al instituțiilor arondate.

Trebuie încurajată participarea la formarea profesională și la formarea duală și trebuie oferit sprijinul necesar pentru continuarea studiilor în ciclul liceal și învățământul universitar la nivel local. Cunoaștem exemple de acordare a unor burse sociale sau tematice de către administrația locală, consiliul județean sau organizații bisericești sau non-guvernamentale. Pot fi alocate fonduri în acest scop din bugetul Ministerului Educației, al MADR (strategia națională pune accentul pe specializarea studenților romi în domenii legate de agricultură), precum și din cel al autorităților locale. De asemenea, în baza sa de date de monitorizare, Compartimentul Minoritate Romă colectează informații despre potențialii elevi eligibili și se consultă cu privire la numărul de elevi care urmează să fie sprijiniți în fiecare localitate.

În ultima perioadă, Consiliului Județean Harghita – prin apelul pentru pentru programe de tineret – și Agenția de Dezvoltare Județeană Harghita au alocat fonduri pentru întărirea învățământului profesional în județ (dotarea atelierelor, îmbunătățirea materialelor didactice, îmbunătățirea echipamentelor). Programul, în parteneriat cu Inspectoratul Școlar, antreprenori și administrații locale, trebuie continuat direcționat și pe includerea elevilor romi în învățământul profesional.

Consiliul Județean și unele dintre instituțiile sale - Agenția de Dezvoltare Județeană Harghita, Asociația pentru Județul Harghita - au finanțat în ultimii ani activități de orientarea profesională, derulate în instituțiile de învățământ de către Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională. Grupul Analitic al Consiliului Județean ar putea contribui, de asemenea, la creșterea șanselor de integrare a romilor pe piața muncii prin actualizarea periodică a cercetărilor privind orientarea profesională.

4.3.3. Desegregarea școlară

După cum s-a menționat în secțiunea descriptivă, în timpul cercetării pe teren, care a stat la baza strategiei, printre subiecții interviurilor individuale sau de grup nu am găsit nicio persoană de etnie romă care să se pronunțe în favoarea educației segregate ca formă de educație adecvată pentru familii sau comunitate. În domeniul desegregării și al combaterii discriminării, se urmărește asigurarea accesului la educație incluzivă (strategia națională nu include măsuri de desegregare, dar propune măsuri de formare a profesorilor pentru crearea unui mediu școlar incluziv), prin sensibilizarea actorilor relevanți din societatea majoritară, formarea profesorilor și activități extracurriculare (evenimente mixte din punct de vedere etnic, tabere etc.), precum și prin introducerea

În școlile din mediul urban a unui sistem de cote la nivel local (deoarece există puține șanse de schimbare legislativă la nivel național pe baza experienței de până acum).

Introducerea sistemului de cote afectează în principal școlile urbane, deoarece analiza noastră arată că în orașele din județul Harghita, elevii romi sunt concentrați în principal în una sau două școli. În ponderi, asta înseamnă că 65% dintre elevii romi din Odorheiu, 69% din Gheorgheni și 78% din Miercurea Ciuc frecventează învățământul segregat. La Odorheiu Secuiesc s-a încercat schimbarea situației, care nu s-a concretizat, însă ar putea fi folosit ca punct de plecare pentru măsuri de desegregare în toate cele trei orașe, fără a fi nevoie de finanțare externă. Compartimentul Minoritate Romă poate efectua activitățile de consultare cu școlile din localitate și cu administrația locală. Procesul ar conduce la stabilirea unui acord între școli și administrația locală pentru admiterea a 1-2-3 elevi romi pe clasă pe locurile peste 23 de locuri în clasă, locuri care nu pot fi ocupate de alte grupuri etnice, astfel încât proporția de elevi romi pe clasă să nu depășească 10%. Învățarea în comun cu majoritatea ar încuraja integrarea, cu condiția să fie însoțită de sensibilizarea profesorilor, părinților și elevilor din societatea majoritară. Aceste activități trebuie susținute de Casa Corpului Didactic "Apáczai Csere János" ca instituție competentă în formarea profesorilor, școlile și administrația locală ca participanți activi, și Compartimentul Minoritate romă ca structura care coordonează elaborarea și distribuirea materialelor de campanie. Resursele necesare pentru acoperirea activităților ar putea fi asigurate parțial de către Ministerul Educației, prin intermediul Inspectoratului Școlar, și parțial din surse locale și județene.

4.3.4. Dezvoltarea unităților educaționale pentru romi

Datele din Barometrul educației arată că atât calitatea educației cât și dotările și facilitățile sunt semnificativ mai scăzute în unitățile școlare segregate sau cu un număr mare de romi (de exemplu, în zonele cu populație romă, doar jumătate din clasele cu majoritate romă au calculatoare și acces la internet, în comparație cu trei sferturi din clasele în care sunt mai puțini elevi romi). Unitățile respective sunt dezavantajate în mai multe privințe: pregătirea cadrelor didactice (un sfert dintre cadrele didactice din unitățile de învățământ cu prezență semnificativă de romi au diplomă de licență, o cincime au definitivat, în timp ce jumătate dintre cadrele didactice din școlile cu o prezență minimă de romi au diplomă de licență și două cincimi au definitivat); performanța școlară (în 2019, în județul Harghita, doar 12 elevi unitățile de învățământ cu prezență semnificativă de romi au obținut media 5 sau peste la evaluarea națională).

Situația poate fi îmbunătățită prin dezvoltarea infrastructurii, formarea profesorilor și introducerea unor stimulente pentru aceștia. Sursele de finanțare pentru dotarea școlilor cu aparatură digitale și mobilier sunt, după cum prevede strategia națională, MDLPA și Ministerul Educației. Pentru perioada 2023-2025 fondul PNNR dispune de mai mult de 977 milioane de euro pentru aceste programe. Dotarea unităților de învățământ și reducerea decalajelor de infrastructură între unități vor fi monitorizate de către Compartimentul Minoritate Romă din cadrul CJH. Formarea continuă a cadrelor didactice poate fi asigurată prin programele oferite de Casa Corpului Didactic "Apáczai Csere János", prin Ministerul Educației, prin intermediul Inspectoratului Școlar, și prin cursurile organizate de Uniunea Cadrelor didactice Maghiare din România, susținute de Guvernul Ungariei. În conformitate cu strategia națională, se pune accent și pe motivarea cadrelor didactice în vederea asigurării calității în învățământ, acțiuni ce țin de competența comună a Ministerului Educației, a Inspectoratului Școlar și a autorităților locale.

4.3.5. Creșterea integrării timpurii în educația formală

Unul dintre mijloacele de creștere a participării la educația formală, conform strategiei naționale, este dezvoltarea unei rețele de centre de zi și creșe. Evaluarea nevoilor la nivel local, o sinteză la nivel județean și căutarea de surse de finanțare în afara Ministerului Educației cad în sarcina Compartimentului Minoritate Romă din CJH.

Experiența ultimelor decenii ne spune că integrarea timpurie în programele de educație formală extrem de utilă pentru consolidarea participării la educația formală pe termen lung. Programele de educație timpurie sunt derulate de ONG-urile care oferă servicii sociale, sprijinite fiind cu subvenții din granturi, fonduri locale și județene.

Greutățile privind acoperirea costurilor meselor reprezintă unul dintre motivele din cauza cărora copiii romi nu sunt înscriși la creșă și la grădinițele cu program prelungit, mai ales în zonele urbane. Prin medierea organizațiilor care oferă servicii sociale s-ar putea mobiliza resurse locale, județene și externe pentru a acoperi costul meselor pentru persoanele nevoiașe identificate din baza de date a Compartimentului Minoritate Romă din CJH, care ar putea duce la creșterea proporției persoanelor nevoiașe care beneficiază de serviciile oferite de creșe și grădinițe cu program prelungit. Pe termen lung acest sprijin ar produce efecte benefice în domeniul performanțelor școlare și al șanselor de integrare pe piața muncii.

4.3.6. Alfabetizarea adulților

Accesul la serviciile de educație prezintă inegalități semnificative nu numai în rândul populației de vârstă școlară, ci și în rândul adulților. Creșterea gradului de alfabetizare în rândul populației adulte de etnie romă îi poate ajuta pe aceștia în relația cu instituțiile administrației și în integrarea pe piața muncii. Programele a doua șansă din ultimele decenii nu au fost eficiente din punct de vedere al costurilor. Puține persoane au beneficiat de program în raport cu fondurile cheltuite. Reforma acestor programe, o mai mare flexibilitate a orarului, a programelor de învățământ, dezvoltarea diferențiată a competențelor, inițiative de tip Școala pentru părinți ne-ar putea apropia mai mult de obiectivele fixate de acest program.

Strategia națională prevede monitorizarea anuală a datelor privind nivelul de educație al romilor din afara sistemului de învățământ și furnizarea de informații pentru romi cu privire la programele educaționale, activități derulate de inspectoratele școlare și autorități locale, cu sprijinul financiar acordat de Ministerul Educației. Coordonarea sarcinilor de mai sus la nivel județean ar putea fi efectuată de Compartimentul Minoritate Romă.

Compartimentul Minoritate Romă din CJH se va consulta cu instituțiile și comunitățile vizate pentru identificarea locațiilor pentru educație pentru adulți și inițiativele de tip Școala pentru părinți. Prima implică inspectoratul școlar și unitățile școlare, iar cea de-a doua autoritățile locale și ONG-urile care furnizează servicii sociale. Programele a doua șansă și cursurile de formare profesională sunt finanțate de Ministerul Educației, în timp ce programele de transfer de competențe și de consolidare a legăturii dintre școală-familie-comunitate sunt finanțate prin granturi locale și externe.

4.4. Ocuparea forței de muncă

Din cauza relațiilor instituționale actuale, Consiliul Județean și Compartimentul Minoritate Romă au posibilități și sarcini foarte limitate în ceea ce privește ocuparea forței de muncă și integrarea romilor pe piața muncii. Actorul instituțional competent în acest sens este în primul rând Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă (AJOFM). AJOFM transmite planul său de acțiune (încorporat în programele naționale) către BJR, în conformitate cu instrucțiunile de punere în aplicare a strategiei naționale privind romii.

Trebuie să subliniem că atât strategia națională pentru romi, cât și planul de acțiune al Agenției Județene pentru Ocuparea Forței de Muncă Harghita se concentrează practic exclusiv pe integrarea romilor pe piața formală a muncii. Angajarea formală a forței de muncă, în contextul deficitului de forță de muncă, a crescut la nivel național, chiar dacă există diferențe semnificative în funcție de regiune, etnie și de gen. Cu toate acestea, în județul Harghita, ocuparea formală a forței de muncă în rândul romilor rămâne foarte scăzută, în timp ce sectorul agricol informal, munca în străinătate și dependența de resursele marginale sunt mai importante. Din acest punct de vedere, ideologia implicită care stă la baza strategiei naționale pentru romi (care se concentrează pe angajarea forței de muncă a romilor, cu o implicare socială minimă a statului, și care se inspiră din cadrul conceptual dat de managementul resurselor umane) este problematică. De exemplu, strategia vorbește îndelung despre "asistența în vederea integrării pe piața muncii" a romilor care beneficiază de venitul minim garantat, definind în mod implicit legătura cu sistemul de asistență socială drept problematică. În opinia noastră, problema nu este excluderea romilor de pe piața muncii (după cum am văzut, aproape jumătate dintre ei lucrează în străinătate și un sfert în sectorul agricol informal), ci

excluderea lor din sistemul de asistență socială din cauza lipsei contractelor de muncă formale. De fapt, strategia națională vizează reducerea numărului de persoane care beneficiază de venitul minim garantat, fără a menționa măcar problema persoanelor care nu beneficiază de asistență medicală sau pensie.

Dat fiind că Consiliul Județean Harghita nu este în măsură să abordeze aceste probleme sistemice prin propria strategie pentru romi, am identificat doar cinci direcții de acțiune pentru ocuparea forței de muncă și integrarea pe piața muncii, care nu afectează cu adevărat procesele de bază.

42. Probleme și obiective privind ocuparea a forței de muncă

Problema	Obiectiv	Instrument
Nivelul scăzut de educație al romilor	Creșterea nivelului de școlarizare	Educația adulților (programe de tipul a doua șansă)
Prejudecățile angajatorilor față de romi	Reducerea prejudecăților	Sensibilizarea angajatorilor și implicarea acestora în campania națională împotriva discriminării
Slaba conștientizare a drepturilor de muncă în rândul lucrătorilor romi	O mai bună reprezentare a intereselor angajaților	Implicarea lucrătorilor romi în campaniile naționale de informare
Prezența scăzută a romilor în start-up-uri, la fondurile pentru sprijinirea firmelor, în întreprinderi sociale	Consolidarea întreprinderilor gestionate de romi și a întreprinderilor sociale	Economia socială și dezvoltarea antreprenoriatului rom

Prima problemă este nivelul de educație al romilor, care necesită investiții în educația adulților, alături de un plan de acțiune pentru sistemul educațional. Compartimentul Minoritate Romă din cadrul Consiliului Județean Harghita nu este, desigur, un actor direct implicat în domeniul educației adulților, dar are un rol consultativ în selectarea

locațiilor pentru programele "a doua șansă", alături de administrațiile locale și de Inspectoratul Școlar Județean.

A doua problemă este prejudecata larg răspândită împotriva lucrătorilor romi. Strategia națională pentru romi prevede campanii de conștientizare pentru combaterea ei. Angajatorii din județul Harghita pot participa la aceste campanii prin intermediul AJOFM. CJH are un rol consultativ în acest sens. În al treilea rând, CJH ar putea juca un rol de mediator în cadrul programelor de informare destinate lucrătorilor romi, care ar putea conduce la o mai bună conștientizare a drepturilor în domeniul muncii și al promovării intereselor lucrătorilor.

O problemă aparte este cea a antreprenorilor romi, care sunt cu siguranță subreprezențați în ceea ce privește start-up-urile și beneficiază mai puțin de fondurile nerambursabile dedicate întreprinderilor. Ne propunem să schimbăm această situație prin colaborarea cu societatea civilă și cu actori economici experimentați în start-up-uri și în obținerea fondurilor pentru firme. Inițiativa dorește să atragă antreprenorii romi (inclusiv tinerii și femeile) în aceste tipuri de programe.

4.5. Sănătate

Problemele de sănătate au fost grupate în două categorii mari, interdependente. Lipsa asigurării universale de sănătate în România intră în prima categorie. O parte considerabilă a populației rome cu vârsta de peste 18 ani nu are acces la servicii de sănătate gratuite. Cealaltă categorie majoră de probleme se referă la starea de sănătate precară, care este o consecință a situației locuirii, a infrastructurii și a veniturilor. Pentru

a aborda aceste două categorii majore de probleme, Planul de acțiune detaliază șapte, respectiv șase acțiuni concrete.

43. Probleme și obiective legate de sănătate

Problema	Obiectiv	Instrument
Comunitățile defavorizate nu au acces la servicii de sănătate de calitate	<p>Promovarea accesului la serviciile de sănătate</p> <p>Îmbunătățirea calității serviciilor de sănătate la nivel comunitar</p> <p>Lupta împotriva discriminării</p> <p>Îmbunătățirea relațiilor cu comunitățile de romi</p> <p>Dezvoltarea unei rețele de servicii integrate</p>	Asigurarea accesului egal la servicii de sănătate
Starea de sănătate precară a persoanelor aflate în dificultate	<p>Asigurarea unei sănătăți mai bune și a unei speranțe de viață mai mari</p> <p>Prevenirea și tratamentul bolilor</p> <p>Facilitarea siguranței în planificarea familială</p>	Ameliorarea sănătății

4.5.1. Facilitarea accesului la serviciile de sănătate

Problemele identificate sunt, prin urmare, în mare parte legate de accesul la serviciile de sănătate la nivel local, în conformitate cu ceea ce ne spune strategia națională pentru romi. Acestea ar putea fi abordate, într-o primă fază, printr-o bază de date actualizată trimestrial, care să monitorizeze nevoile sociale și de sănătate ale persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile (persoane care nu sunt înscrise la medicul de familie,

care nu au asigurare de sănătate). Principalul actor în această monitorizare este direcția județeană de sănătate publică, iar colectarea datelor este realizată în principal de mediatori, asistenți comunitari, medici de familie, cu finanțare de la Ministerul Sănătății. Informarea cu privire la servicii medicale, programe de educație pentru sănătate, promovarea deschiderii pentru utilizarea acestora, medierea cu instituțiile de sănătate, în principal prin intermediul mediatorilor de etnie romă și munca în echipă între mediatorii romi și asistenții comunitari sunt parte a procesului de asigurare a accesului la sistemul de sănătate. Compartimentul Minoritate Romă din cadrul CJH în colaborare cu Direcția Județeană de Sănătate Publică vor stabili localitățile și școlile care pot găzdui campanii de informare. Finanțarea pentru activitățile de informare va fi asigurată de Programul Național de Evaluare și Promovare a Sănătății și Educație pentru Sănătate lansat de Ministerul Sănătății.

Pentru a asigura accesul, este necesar să se îmbunătățească legăturile cu comunitățile în cauză, ceea ce implică dezvoltarea unei rețele de experți implicați în medierea nevoilor și serviciilor, inclusiv medici de familie, mediatori sanitari, asistenți comunitari, moașe. În comunele cu mai multe sate, numărul mediatorilor, al asistenților comunitari și al moașelor ar trebui suplimentat, deoarece criteriile actuale (750 de persoane vulnerabile/mediator sau 500 de persoane vulnerabile/mediator) nu țin cont de acoperirea teritorială.

Sensibilizarea, formarea, educația, promovarea, remunerarea, asistența profesională și furnizarea de echipamente de testare și de transport pentru acești profesioniști sunt sarcini care țin de competența direcției județene de sănătate publică (partea profesională) și a autorităților locale (asigurarea unui spațiu adecvat și a mobilității). Activitățile vor fi finanțate în principal de Ministerul Sănătății, de Institutul Național de Sănătate Publică (INSP) și din fondurile locale, dacă este necesar prin cereri de finanțare.

ONG-urile care oferă servicii sociale pot fi parteneri în sensibilizarea personalului sanitar, iar Compartimentul Minoritate Romă poate acționa în chip de coordonator în producerea și diseminarea materialelor de campanie și ca consultant în ceea ce privește localitățile și instrumentele necesare pentru dezvoltarea și sensibilizarea rețelei de experți.

Persoanele care nu au asigurare de sănătate au dreptul la asistență medicală de urgență. Pentru a ușura munca urgențelor, Ministerul Sănătății finanțează șapte centre permanente în județul Harghita. Dintre cele șapte centre, patru sunt situate în mediul urban (Miercurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Vlăhița, Cristuru Secuiesc) și trei în mediul rural (Remetea, Lunca de Sus, Praid). Statul se retrage din ce în ce mai mult din asistența socială (scăderea drastică a numărului și proporției de persoane care beneficiază de ajutor social și, prin urmare, de asigurări sociale este un indicator în acest sens), astfel, există puține șanse pentru introducerea asigurării de sănătate universală prin modificarea legislației la nivel național. Prin urmare, sunt necesare acțiuni la nivel local. Un mijloc pentru facilitarea accesului la serviciile de sănătate este punerea în funcțiune a unor centre permanente suplimentare, a unor centre de sănătate mobile gestionate de ONG-uri care oferă servicii sociale și a unor centre comunitare integrate. Înființarea centrelor comunitare integrate este prevăzută, de asemenea, în strategia națională pentru dezvoltarea integrată a serviciilor de sănătate - sociale - educaționale. La momentul elaborării strategiei, Direcția Județeană de Sănătate Publică are cunoștință de șase planuri pentru înființarea unor centre comunitare integrate (concentrate în cea mai mare parte în mediul urbane: Miercurea Ciuc, Cristuru Secuiesc, Vlăhița, Toplița, Băile Tușnad, și un centru în mediul rural, la Ciucsângeorgiu). Administrațiile locale au depus cereri de finanțare în programul PNRR pentru înființarea acestor centre (cererile se află în faza de aprobare). Administrațiile locale pot atrage fonduri pentru utilizarea unor

centre comunitare mobile, permanente și integrate suplimentare, iar Compartimentul Minoritate Romă din cadrul CJH se va consulta cu administrația locală și Direcția Județeană de Sănătate Publică cu privire la alte posibile locații.

4.5.2. Îmbunătățirea stării de sănătate

Pentru a îmbunătăți starea de sănătate precară, a preveni și a trata bolile, ar fi necesară o anchetă anuală de sănătate, al cărei cost ar fi suportat de bugetele centrale și locale și coordonat de Direcția Județeană de Sănătate Publică. Aceste tipuri de inițiative și idei au fost prezentate de administrațiile locale în timpul pregătirii Planului județean de acțiune pentru romi pentru perioada 2022-2027, și au fost sintetizate de BJR.

De asemenea, pentru îmbunătățirea stării de sănătate prin identificarea și tratarea timpurie a bolilor, Direcția Județeană de Sănătate organizează campanii de screening și campanii de prevenire a bolilor, cu implicarea experților locali, a medicilor de familie, a mediatorilor și asistenților. Pentru a organiza și coordona mai eficient screening-ul, ar fi necesară și cooperarea cu ONG-urile care oferă servicii sociale. Compartimentul Minoritate Romă își asumă rolul de mediator și inițiator de consultări în acest sens.

Potrivit datelor Direcției Județene de Sănătate Publică, în perioada 2018-2022, în județul Harghita au născut 803 mame minore (în creștere față de perioada 2008-2017), care nu au beneficiat de asistență prenatală și, în cele mai multe cazuri, nu au avut medic de familie. Pentru promovarea siguranței în sănătatea reproductivă (prevenirea nașterilor premature, a avorturilor spontane și a malformațiilor congenitale), ar trebui sprijinite programele permanente de planificare familială și încurajate programele de educație

pentru sănătate în școli (acest lucru este prevăzut și în strategia națională și în măsurile din planul de acțiune județean, de ex. una dintre măsurile din strategia națională: specializarea personalului din rețeaua de sănătate comunitară în planificare familială și sănătate maternală și infantilă). Toate acestea ar putea fi implementate cu sprijin financiar din bugetele centrale și locale și coordonate de către Direcția Județeană de Sănătate Publică, cu implicarea personalului sanitar și în colaborare cu serviciile sociale.

Creșterea acoperirii vaccinale (vaccinarea copiilor) este, de asemenea, prevăzută în strategia națională, iar mediatorii, asistenții comunitari, care joacă rolul de intermediari între comunități și medicii de familie, au, de asemenea, un rol cheie în realizarea acestui obiectiv. Institutul Național de Sănătate Publică (INSP) derulează un program țintit (Programul Național de Imunizare/Vaccinare) pentru finanțarea programului.

Administrațiile locale pot contribui la prevenirea îmbolnăvirilor prin îmbunătățirea condițiilor de igienă, adică prin dezvoltarea infrastructurii comunitare, precum și prin înființarea și operarea de blocuri sanitare în așezările în care nu există acces la apă curentă pentru asigurarea condițiilor minime de igienă. Acestea pot mobiliza fonduri externe prin participarea la concursuri de proiecte (de exemplu, PNRR). Compartimentul Minoritate Romă din CJH se va consulta cu administrațiile locale din localitățile în care au fost identificate așezări sever defavorizate și hiper-ghetouri.

4.6. Recunoașterea culturală

Strategia națională pentru romi este construită pe două principii. Ea distinge între egalitatea dată de cetățenie și dreptul la identitate. În timp ce obiectivele privind

locuirea, dezvoltarea infrastructurii, integrarea pe piața muncii, educația și asistența medicală sunt tratate în contextul egalității cetățenești, recunoașterea culturală (și parțial lupta împotriva discriminării) este legată de dreptul la identitate. Această abordare reproduce dihotomia generală a politicii privind romii din România după 1990, care se caracterizează atât printr-o abordare integrativă, cât și prin așa-numita "construire a minorității" (sau construirea națiunii minoritare).

Părțile strategiei privind recunoașterea culturală au ca punct de plecare, în mod implicit, consolidarea minorităților. Din această perspectivă, romii fac parte din cele 19 grupuri minoritare recunoscute reprezentate în parlament. După schimbarea de regim, au fost înființate organizații ale minorității rome, alături de alte minorități, iar una dintre organizații a obținut calitatea de membru în *Consiliul Minorităților Naționale* și a desemnat persoana care a ocupat locul rezervat romilor în parlament.²¹ Versiunea standardizată a limbii romani a fost introdusă ca materie opțională, la fel ca istoria și tradițiile romilor, în câteva zeci de școli. Totuși, construcția minorității a rămas limitată; în majoritatea așezărilor de romi, nici programele de educație dedicate minorității rome, nici reprezentarea politică a romilor nu sunt instituții accesibile în mod eficient. Copiii romi sunt educați în instituții de învățământ în care limba de predare este limba română sau maghiară, în timp ce partidele romilor nu sunt considerate de succes în ceea ce privește mobilizarea politică.²² De fapt, densitatea instituțiilor culturale sau a altor tipuri de instituții ale minorităților rome este foarte mică.²³

Menționăm încă două probleme legate de recunoașterea culturală a romilor din județul Harghita. Prima este că strategia națională pentru romi și, în sens mai larg, construcția

²¹ *Partida Romilor Pro Europa* este partidul care în prezent are reprezentant în parlament.

²² La alegerile parlamentare din 2020, *Partida Romilor Pro-Europa* a obținut 14.000 de voturi, ceea ce s-a dovedit a fi suficient pentru asigurarea unui loc în parlament, dar ele reprezintă o fracțiune din numărul total de voturi exprimate de romi.

²³ A se vedea descrierea noastră în secțiunea despre capacitatea de acțiune a romilor.

națională a minorității rome începută după 1990, ignoră diversitatea radicală a comunităților de romi din România. Tratează diversitatea ca și cum ea s-ar manifesta doar sub forma diferențelor dintre "naționalitățile/neamurile distincte de romi" (căldărari, ursari, corturari etc.) și dialectele pe care le vorbesc. Însă diversitatea culturală și identitară a romilor depășește cu mult acest domeniu: în afară de comunitățile tradiționale de romi și comunitățile de romi care s-au adaptat prin aculturație la comunitățile de români, există și romi pentru care interacțiunile sociale se desfășoară în relație cu alte minorități lingvistice (maghiari, turci, croați) și care sunt legați de acestea prin limbă, identitate și afiliere instituțională. Așa cum am menționat în secțiunea descriptivă, marea majoritate a romilor din județul Harghita se află în această situație. Romii din județul Harghita vorbesc limba maghiară, relaționează cu instituții maghiare, și se caracterizează printr-o afiliere dublă: față de romi și maghiari. Doar o minoritate vorbește limba romani; puțini sunt atașați de practicile culturale (vestimentație, tradiții etc.) promovate de construcția minorității în chip de trăsături identitare standard ale romilor. Astfel, în contextul recunoașterii culturale, strategia pentru romii din județul Harghita trebuie să acorde atenție și moștenirii culturale maghiaro-rome. Această orientare nu înseamnă marginalizarea dialectelor romani sau a patrimoniului cultural non-maghiar existente la nivelul fiecărei comunități. Este nevoie de o abordare echilibrată care să promoveze recunoașterea simultană atât a patrimoniului cultural și lingvistic rom cât și a celui comun maghiaro-rom.

44. Probleme și obiective în domeniul recunoașterii culturale

Problema	Obiectiv	Instrument
Lipsa unei abordări multiculturale: slaba autoorganizare culturală a romilor, lipsa instituțiilor culturale, frecvența redusă a	Promovarea autoorganizării culturale a romilor	Facilitarea și sprijinirea (de preferință din fonduri publice și pe termen lung) a creării de ONG-uri culturale rome
	Sprijinirea și organizarea de	Facilitarea și (de preferință din

evenimentelor culturale	evenimente culturale pentru romi	fonduri publice și pe termen lung) sprijinirea evenimentelor culturale ale romilor
	Cartografierea, organizarea și promovarea patrimoniului cultural al grupurilor de romi-maghiari, gabori și corturari	Crearea unui tezaur de patrimoniu cultural al romilor (muzică, dansuri, meșteșuguri, povești, credințe, stiluri de viață etc.) prin colecții și cercetări relevante. Promovarea culturii tradiționale rome (muzică, dans, costume, folclor etc.) prin evenimente de popularizare
	Sprijinirea și promovarea culturii contemporane a romilor	Promovarea și prezentarea realizărilor culturale ale romilor, sprijinirea artiștilor romi
	Asigurarea unui cadru pentru învățarea limbii romilor	Predarea opțională a limbilor străine în cadrul și în afara școlii
Lipsa unei abordări interculturale: "invizibilitatea romilor" (lipsa unei cunoașteri adecvate a culturii și a experiențelor romilor în rândul majorității non-rome)	Includerea culturii romilor în programa școlară	Elaborarea și implementarea unui curriculum de literatură romă în școlile gimnaziale și liceele din județ
		Elaborarea și implementarea unui curriculum de "Romii din Secuime" în școlile gimnaziale și liceele din județ
	Consolidarea prezenței romilor și creșterea gradului de conștientizare a contribuției pozitive a romilor în sfera publică locală	Monumente comemorative ale romilor în spațiul public Organizarea de expoziții cu tematică romă Premii anuale pentru intelectualii și liderii comunității rome
Politici de memorie regresive/represive, "victimizare competitivă": subordonarea și excluderea romilor nu se reflectă în politicile de memorie locale și regionale	Încetarea politicii memoriei bazate pe "victimizarea competitivă", creșterea gradului de conștientizare a nedreptății istorice împotriva romilor	Încurajarea cercetării istorice și sociale relevante în regiune (cercetare, publicații)
		Elaborarea și implementarea unui curriculum privind Holocaustul romilor și istoria romilor în școlile gimnaziale și liceele din județ

Cealaltă problemă este că nu toate direcțiile de acțiune legate de recunoașterea culturală pot fi înțelese în contextul conservării identității și al consolidării minorităților.

De fapt, unele elemente de recunoaștere culturală nu au ca scop conservarea identității romilor, ci transformarea instituțiilor majoritare, a canoanelor culturale majoritare și a narațiunilor istorice. Prin urmare, în spiritul clarității viziunii și al unor direcții de acțiune clare, trebuie să observăm că recunoașterea culturală nu înseamnă doar că romii își pot păstra identitatea, ci și că se schimbă atitudinea majorității față de romi și, mai ales, față de propriile instituții și canoane culturale. În absența acestora, dispăre și componenta emancipatoare a recunoașterii culturale.²⁴ Pentru a evita această problemă, obiectivele recunoașterii culturale au fost grupate în trei categorii. Acestea sunt multiculturalismul, interculturalitatea și modelarea memoriei istorice. Acestea apar și în strategia națională pentru romi, însă relația dintre ele și obiectivele pe termen lung aferente nu sunt clar indicate.

4.6.1. Abordarea multiculturală

Abordarea multiculturală se referă la autoorganizarea culturală a minorităților și la dezvoltarea unei atitudini pozitive față de patrimoniul cultural și identitatea romilor. Aceasta este dimensiunea recunoașterii culturale care poate fi legată de conservarea identității și de consolidare a minorităților. Potrivit strategiei naționale pentru romi, *"Un element particular al minorității rome din România îl reprezintă marea diversitate de neamuri diferite, care prezintă o multitudine de particularități privind tradițiile, limba, portul și modul de viață. Instituțiile europene fac eforturi considerabile în vederea impulsării, sprijinirii, ghidării Statelor Membre în procesul de incluziune socială a*

²⁴ De fapt, nu este o coincidență faptul că strategia națională pentru romi nu abordează această problemă, deoarece politica românească privind minoritățile nu include transformarea discursurilor majoritare, a canoanelor culturale și a narațiunilor istorice, permițând în același timp reproducerea culturală pentru minorități. Acest lucru, prin definiție, promovează reproducerea ierarhiilor culturale și lingvistice între majoritate și minorități.

romilor. Decidenții ce elaborează politici adresate romilor la nivel european, dar și național, nu au luat, până acum, în calcul aceste diferențieri între neamurile de romi și specificul comunităților în care aceștia trăiesc. ... La nivel județean/local ... planurile de acțiune județene nu conțin indicatori măsurabili care să țină seama de diferențele culturale ale neamurilor de romi ce locuiesc în aceeași localitate".

Pornind de la constatarea de mai sus, Compartimentul Minoritate Romă din cadrul Consiliului Județean Harghita, împreună cu ONG-urile de romi și instituții culturale care funcționează în județ (în special Centrul Cultural Județean Harghita), este interesat în dezvoltarea unei colecții în care să adune manifestările patrimoniului cultural rom, care să conțină atât creațiile romilor maghiari și cât și cele ale gaborilor și corturarilor. Practic, asta înseamnă muncă de cercetare, colectare, promovare și activități educaționale privind diversele aspecte ale culturii romilor (muzică, dans, meșteșuguri, povești, credințe, stil de viață). Consiliul Județean și partenerii săi se angajează să organizeze diverse evenimente culturale în cadrul instituțional existent. Printre cele mai importante se numără conferința științifică anuală și evenimentul cultural organizat cu ocazia Zilei Internaționale a Romilor, Universitatea liberă a romilor din Ținutul secuiesc, și balul anual al romilor.

O altă sarcină importantă, alături de promovarea tematicii romilor în cadrul instituțional existent, este stimularea autoorganizării culturale a romilor. În acest sens, Compartimentul Minoritate Romă sprijină înființarea de ONG-uri romi, iar Consiliul Județean Harghita (urmând exemplul Fondului Cultural Român) alocă un fond special pentru susținerea acestora. Este important să se asigure vizibilitate atât culturii tradiționale cât și celei moderne pentru a oferi posibilitatea dezvoltării culturale și în acest sens. În mod similar, Consiliul Județean este interesat și de dezvoltarea și

promovarea brandurilor pentru produsele realizate de romi (după modelul brandului "produse secuiești").

4.6.2. Abordarea interculturală

Pe lângă păstrarea identității romilor, este la fel de important să ne asigurăm că cei care aparțin majorității au o bună înțelegere a experiențelor, realizărilor culturale, statutului social, istoriei, tradițiilor și culturii romilor. În accepțiunea noastră, această perspectivă se înscrie în ceea ce numim abordare interculturală. Abordarea interculturală este posibilă dacă se schimbă instituțiile, canoanele și practicile culturale ale majorității, narațiunile istorice și politicile memoriei. La un prim nivel²⁵ (pe care strategia pentru romii din județul Harghita îl poate viza în mod realist), accentul se pune pe contribuția pozitivă a romilor la viața culturală și la dezvoltarea regiunii. Scopul este creșterea vizibilității romilor, care poate fi realizată prin includerea actorilor, evenimentelor și elementelor culturale în sfera publică principală, evenimente culturale, spații publice, programe școlare. Este important de remarcat faptul că planul de acțiune inclus în strategia Consiliului Județean Harghita conține un set minimalist de programe, care ar putea fi înlocuit pe termen mediu cu o abordare mai cuprinzătoare, mai radicală. Trebuie avut în vedere faptul că programele vizate nu transformă în mod fundamental discursul național și imaginea socială proiectată de naționalitățile majoritare (românești sau, în cazul nostru, a minorității maghiare). Astfel, în prima etapă, vom căuta actori

²⁵ Vezi Banks, James A.: *Approaches to Multicultural Curriculum Reform*. În Banks, James A. - McGee Banks, Cherry A. (eds.): *Multicultural Education: Issues and Perspectives*, Hoboken NJ, Wiley, 2016, 151-168

romi și evenimente care se integrează ușor în narațiunea și viziunea socială a majorității. În acest cadru se înscrie crearea unor locuri ale memoriei publice pentru romi (Lajos Rafi, poetul rom din Lăzarea, care este deja bine cunoscut în literatura maghiară, este cel mai bun exemplu în acest sens). De asemenea, în aceeași ordine de idei, propunem acordarea anuală a unor premii pentru intelectuali, personalități publice și organizatori comunitari romi, precum și organizarea de evenimente care să evidențieze contribuția pozitivă a romilor.

Obiectivul de a dezvolta module curriculare speciale pentru literatura romă în limba maghiară și situația socială a romilor din Ținutul Secuiesc, în care scopul este prezentarea perspectivei romilor într-un mod concentrat în cadrul lecțiilor speciale de limbă și literatură maghiară, istorie și/sau educație civică, fără a schimba structura de bază a curriculumului (acest din urmă obiectiv ar fi complet nerealist din partea CJH).

4.6.3. Politicile memoriei

În ceea ce privește politica memoriei, strategia națională pentru romi este legată în mod declarativ de consensul european privind politicile memoriei (care este foarte diferit de politicile existente în prezent pe plan național și local). Conceptul de politica memoriei - din păcate, nefiind pe deplin adaptat ci preluat în mod mecanic din directivele UE - poate fi asumat în sensul lui fundamental și ar trebui să fie formulat ca un fel de obiectiv pe termen lung. La baza conceptului stă recunoașterea statutului subordonat și de victimă al romilor și eliminarea acelor practici ale politicii memoriei a majorității care promovează victimizarea competitivă. Demersul atrage implicit transformarea

narațiunilor istorice etnocentrice ale majorității, și acceptarea faptului că în relația dintre romi și non-romi, pot fi identificați precis nu doar victimele, ci și autorii (în special la nivel instituțional și de grup).

Pornind de la Strategia națională pentru romi, politicile memoriei articulate pe noțiunea victimizării romilor cuprinde trei motive centrale: sclavia, Holocaustul romilor și politica de asimilare din regimul trecut. Cele trei teme pot fi interpretate ca simboluri (sau locuri ale memoriei) care reprezintă subjugarea și victimizarea romilor. Suntem de acord cu afirmația care vorbește de necesitatea acestui tip de memorie, dar nu este sigur că toate aceste motive ar fi potrivite în cazul romilor din județul Harghita.

(5) Problema cu sclavia romilor este că nu ține cont de diversitatea istorică a țării și de faptul că în provinciile din România care au făcut parte din Imperiul Habsburgic sclavia nu a existat, astfel că strămoșii romilor din județul Harghita ar fi putut fi sclavi doar dacă au migrat în județele din Vechiul Regat începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Nici documentele istorice (de exemplu, recensământul din 1850, care a înregistrat un număr mare de romi în aproximativ aceleași așezări în care trăiesc astăzi), nici memoria locală nu justifică abordarea sclaviei ca loc al memoriei pentru romii din secuime.

(6) Problema cu politica de asimilare a fostului regim ca loc al memoriei romilor este că ideea pare, de asemenea, lipsită de conținut din punct de vedere istoric și sociologic și se încadrează în actualul discurs anticomunist care legitimează conceptul de stat minimal. Conform rezultatelor studiului nostru, regimul trecut este perceput, cel mai probabil, ca o conservare sau chiar o consolidare a excluziunii sociale, care a fost întruchipată în politicile de migrație selectivă, de ocupare a forței de muncă și de alocare a locuințelor. În plus, strategia națională pentru romi nu menționează faptul că excluziunea socială a romilor nu a dispărut

după 1989, ci a fost consolidată și construită pe practicile discriminatorii existente anterior, prin fenomenul numit dependență de cale.

Ținând cont de cele de mai sus, politica memoriei pentru romii din județul Harghita ar trebui să se bazeze pe doi piloni, și anume Holocaustul romilor și excluderea socială care transcende diferite sisteme, materializată în sistemul de caste etnice care este dominant și în prezent în așezările secuiești. În legătură cu acesta din urmă, este util să tratăm relațiile dintre romi/non-romi la nivel local și să arătăm subordonarea/statutul de victimă al romilor. În ceea ce privește Holocaustul romilor, după o cercetare minuțioasă, merită inclusă în politica memoriei maghiare și secuiești din Transilvania atitudinea statului maghiar și a instituțiilor maghiare față de romii din Transilvania între 1940 și 1944, inclusiv planurile de deportare a romilor secui. Aceasta nu pentru alinierea la canonul european al politicii memoriei, ci pentru a pune relația dintre romi și non-romi pe o nouă bază.

4.7. Combaterea discriminării

Capitolul privind combaterea discriminării din strategia națională pentru romi se concentrează pe conceptul de discriminare directă și pe instrumentele juridice care pot fi aplicate în cazuri individuale. În acest sens, cel mai important obiectiv al strategiei este eliminarea prin mijloace legale a discursului instigator la ură și a rasismului împotriva romilor. Astfel, combaterea discriminării include activități de monitorizare și măsuri de sprijinire a punerii în aplicare a cadrului juridic.

45. Probleme și obiective în combaterea discriminării

Problema	Obiectiv	Instrument
Atitudini anti-roma ale publicului local	Eliminarea discursului instigator la ură și a stereotipurilor împotriva romilor	Monitorizarea mediei locale Campanii de sensibilizare
Discriminarea romilor în diferite politici sectoriale	Reducerea discriminării și a prejudecăților împotriva romilor	Formare antidiscriminare și sensibilizare pentru personalul din instituțiile de sănătate, educație și administrație din județ
Conștientizarea scăzută a discriminării, lipsa unor modele de rol adecvate	Pregătirea tinerilor romi pentru gestionarea non-violentă a situațiilor de discriminare	Formare antidiscriminare

Pornind de la faptul că distanțarea socială față de romi este din ce în ce mai prezentă în cadrul comunității maghiare, am considerat că, pe lângă monitorizarea media națională, este nevoie de o analiză a grupurilor publice și a rețelelor de socializare care funcționează în județ, precum și de o campanie de sensibilizare pe această temă, la care ar putea participa Compartimentul Minoritate Romă din cadrul CJH, cu implicarea unor experți și actori sociali externi. Acțiunea ar putea fi finanțată parțial din bugetul Consiliului Județean și parțial din fonduri nerambursabile (de exemplu, de Departamentul pentru Relații Interetnice - DRI). Acest tip de activitate de monitorizare ar putea fi acompaniat de o campanie de sensibilizare într-un cadru organizațional similar.

Un alt obiectiv important al strategiei naționale privind romii este discriminarea împotriva romilor în cadrul politicilor sectoriale. Pentru ameliorarea acestui fenomen, strategia prevede cursuri de formare antidiscriminare pentru lucrătorii din diferite sectoare. Compartimentul Minoritate Romă din CJH intenționează să participe ca partener la adaptarea acestora și la implicarea personalului din instituții din județul Harghita.

Capitolul privind discriminarea din strategia națională are două neajunsuri:

- Pe de o parte, nu conține conceptul de discriminare indirectă sau structurală. Acest tip de discriminare ar putea fi remediată nu atât prin măsuri juridice specifice, cât și prin reformarea diferitelor politici sectoriale. Noțiunea de discriminare structurală implică monitorizarea politicilor publice și a rezultatelor acestora. Monitorizarea în acest sens a fost integrată în strategia pentru romii din județul Harghita în mai multe domenii (educație, locuințe, infrastructură), ca demers fundamentat implicit pe conceptul de discriminare structurală. Măsurile respective sunt tratate în capitolele relevante.
- Pe de altă parte, strategia nu include cooptarea și creșterea capacității (empowerment) celor vizați în lupta lor împotriva discriminării. Combaterea discriminării este tratată în Strategie ca și cum ar fi doar sarcina organelor administrative ale statului și a instanțelor. Este, probabil, motivul pentru care strategia nu are un capitol privind capacitatea romilor. În ceea ce privește măsurile de combatere a discriminării, Consiliul Județean Harghita consideră că este necesar să organizeze cursuri de formare antidiscriminare pentru romi, cu obținerea finanțării necesare și implicarea partenerilor experți externi.

4.8. Capacitatea de acțiune a romilor

Din perspectiva capacității de acțiune a romilor, distingem două componente: reprezentarea politică și consolidarea instituțiilor civile.

În ceea ce privește reprezentarea, principala problemă este că, în timp ce Partida Romilor nici măcar nu a candidat la alegerile locale din 2020, partidele majoritare

(românești și maghiare) nu includ decât rareori candidați romi pe listele lor. Astfel, chiar dacă romii votează pentru diferite partide, ei nu sunt reprezentați politic nici în sens descriptiv (măsurat prin numărul de candidați romi), nici în sens substanțial (măsurat prin deciziile politice luate în interesul romilor). Considerăm că adoptarea unor politici publice mai favorabile pentru romi impune prezența romilor în poziții politice și decizionale. În acest sens, Compartimentul Minoritate Romă din CJH încearcă să faciliteze atât participarea romilor la viața publică, cât și deschiderea partidelor politice către candidații romi. În plus, formarea actorilor romi locali și a candidaților municipali este esențială, iar CJH intenționează să se implice în acest demers cooptând și parteneri experți externi.

46. Probleme și obiective ale recunoașterii culturale

Problema	Obiectiv	Instrument
Lipsa reprezentării romilor la nivel local și județean	Reprezentarea romilor	Facilitarea participării romilor la viața publică
		Facilitarea includerii romilor pe listele electorale ale altor
		Formarea actorilor locali romi
Lipsa instituțiilor administrate de romi	Înființarea și sprijinirea ONG-urilor de romi	Sprijin pentru crearea unor organizații ale societății civile rome
		Sprijin pentru funcționarea ONG-urilor de romi
		Înființarea unui Forum Civic al Romilor

O altă direcție este încurajarea creării și susținerea funcționării ONG-urilor de romi, măsură pe care Consiliul Județean Harghita intenționează să o concretizeze prin intermediul unui buget dedicat, similar cu cel al Fondului Cultural Român. Scopul este de

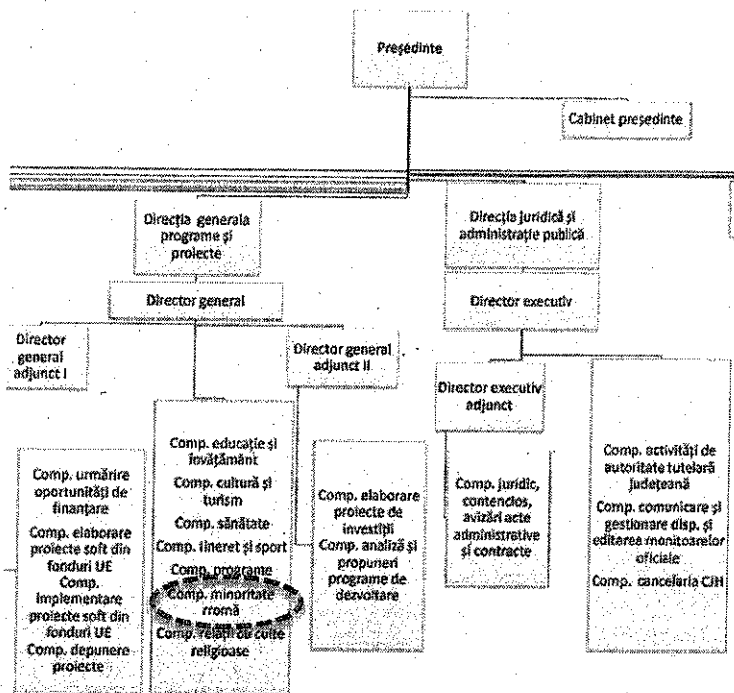
a înființa cel puțin 10 ONG-uri de romi în județul Harghita, care să se poată constitui într-un forum civic al ONG-urilor de romi.

5. Implementare, monitorizare, evaluare

Implementarea viziunii strategice necesită politici publice coerente, armonizate și asumate, care țintesc obiective pe termen lung. Strategia separată pentru romi pentru județul Harghita răspunde acestei nevoi. Activitățile de coordonare și monitorizare la nivel județean au ca scop crearea unei structuri instituționale care ajută la armonizarea activității diferitelor instituții și face posibilă monitorizarea continuă a proceselor care afectează romii. În **acest scop, Compartimentul Minoritate Romă din cadrul Direcției Generale de Proiecte, Programe și Achiziții Publice va fi reorganizat, se va suplimenta personalul și bugetul lui și va fi responsabil, în numele Consiliului Județean, de coordonarea și monitorizarea diferitelor programe pentru romii din județ. În figura de mai jos puteți vedea locul Compartimentului Minoritate Romă lărgit în organigrama Consiliului Județean Harghita.**²⁶

²⁶ https://judetulharghita.ro/wp-content/uploads/2021/12/Organigrama_CJH_Septembrie_2021.pdf

47. Compartimentul Minoritate Romă în organigrama Consiliului Județean Harghita

Consiliul Județean Harghita și Compartimentul Minoritate Romă au planificat și elaborat diferitele activități pornind de la descrierea implementării și monitorizării strategiei naționale pentru romi și ținând cont de acestea în elaborarea propriei strategii. Astfel, se dorește implementarea strategiei pentru romii din județul Harghita într-un mod care să asigure integrarea cât mai completă a ei în strategia națională, ceea ce înseamnă următoarele:

- Încercăm să stabilim o relație de lucru cu Comitetul Interministerial pentru Implementarea, Monitorizarea și Evaluarea Strategiei (CIIMES), care reunește reprezentanți ai ministerelor relevante.

- Colaborăm cu organismele județene responsabile de implementarea strategiei naționale, respectiv Biroul Județean pentru Romi, care coordonează și monitorizează activitățile legate de romi în județ. Suntem interesați și sprijinim BJR să îndeplinească acest rol cât mai eficient posibil. Nu căutăm să dublăm diferite activități și, pe cât posibil, am ținut cont de acest aspect atunci când am planificat fiecare activitate.

- În implementarea strategiei pentru romii din județ, ne bazăm pe administrația locală, care joacă, de asemenea, un rol cheie în strategia națională, inclusiv Grupul de Lucru Local (GLL) și Comitetul de Inițiativă Locală (GIL), din care fac parte și romi. Suntem interesați ca aceste structuri să funcționeze efectiv în cât mai multe județe din județ și să nu existe doar ca ficțiune administrativă.

6. Sursele de finanțare și implicații bugetare

Planul de acțiune relevă resursele bugetare care pot fi utilizate pentru a implementa fiecare pas specific. Astfel, în acest capitol, menționăm doar pe scurt finanțatorii care joacă un rol proeminent în domeniile discutate de strategie.

6.1. Locuire

În probleme de locuințe actorul cheie este MDLPA care gestionează lista zonelor rezidențiale informale. Sursele locale, județene și din UE joacă un rol secundar:

- Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației (MDLPA)
- PNRR
- Consiliul Județean Harghita
- Bugetele administrațiilor locale
- Oficiul Județean pentru Romi
- Surse europene de finanțare

6.2. Infrastructură

Privind infrastructura MDLPA joacă rolul cel mai important. Sursele locale, județene și din UE joacă un rol secundar:

- Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației (MDLPA)
- PNRR
- Consiliul Județean Harghita

- Bugetele administrațiilor locale
- Oficiul Județean pentru Romi
- Surse europene de finanțare

6.3. Educație

Ministerul Educației este principalul finanțator al măsurilor cuprinse în planul de acțiuni, Inspectoratul Județean pentru Învățământ joacă un rol cheie în medierea acestor resurse, pe lângă acestea, este necesară implicarea locală, județeană, precum și accesarea surselor UE și alte resurse:

- Ministerul Educației
- Inspectoratul Județean de Învățământ
- Consiliul Județean Harghita
- Bugetele administrațiilor locale
- Surse europene de finanțare
- MDLPA
- MADR
- PNRR
- Agenția Județeană de Dezvoltare Harghita
- Asociația Județeană Harghita
- Alte surse de aplicații

6.4. Ocupare

Demersurile privind ocuparea forței de muncă pot fi implementate surse AJOFM, iar Ministerului Educației are un rol aparte. Aceste pot fi complementate cu resurse externe:

- Ministerul Educației
- AJOFM
- Alte surse de aplicații

6.5. Sănătate

Ministerul Sănătății este principalul finanțator al activităților legate de promovarea accesului la serviciile de sănătate și îmbunătățirea stării de sănătate. În plus, Institutul Național de Sănătate Publică, Direcția de Sănătate Publică Județeană, precum și sursele locale, județene pot oferi resurse financiar pentru implementarea ideilor conturate:

- Ministerul Sănătății (Programul Național de Evaluare și Promovare a Sănătății și Educație pentru Sănătate, Programul Național de Imunizare/Vaccinare)
- Institutul National de Sănătate Publica (INSP)
- Direcția de Sănătate Publica Județeană
- Consiliul Județean Harghita
- Bugetele administrațiilor locale
- Surse europene de finanțare
- PNRR
- Alte surse

6.6. Recunoaștere culturală

Pentru a remedia problemele legate de recunoașterea culturală, este necesară în primul rând utilizarea bugetului Consiliului Județean în acest scop, iar în al doilea rând, utilizarea a altor fonduri accesibile, respectiv implicarea Ministerului Educației:

- Consiliul Județean Harghita
- Alte surse de aplicații
- Ministerul Educației

6.7. Combaterea discriminării

Activitățile planificate în scopul combaterii discriminării pot fi implementate în principal din bugetul Consiliului Județean, iar secundar prin implicarea resurselor externe:

- Consiliul Județean Harghita
- Alte surse

6.8. Capacitatea de acțiune

Măsurile care întăresc capacitatea de acțiune a romilor pot fi finanțate în primul rând din bugetul consiliului județean, iar în al doilea rând din surse de licitație:

- Consiliul Județean Harghita
- Alte surse de aplicații

7. Planul de acțiune

7.1. Planul de acțiune privind investițiile în locuințe

Direcția de acțiune	Acțiuni concrete	Rezultat	Indicatori	Termen/data limită	Instituții responsabile/participante	Sursa financiară
Înregistrarea așezărilor informale	<p>Completarea chestionarului MDLPA cu date realiste pentru toate (109) așezările de romi neorganizate legal</p> <p>Informarea romilor cu privire la programele naționale de cadastru și carte funciară</p>	Așezări informale înregistrate	Așezări informale care urmează să fie listate (fișă 109 așezări de romi)	2023-2027. Transmiterea rapoartelor către MDLPA până la 31 iunie	Consilii locale, Arhitect șef al Consiliului Județean Harghita	MDLPA, CJHR, bugetul consiliilor locale
Formalizarea așezărilor informale	<p>Implicarea comunităților de romi în programul național gratuit de cadastru și carte funciară</p> <p>Implicarea autorităților locale în programe de formalizare a locuințelor informale</p>	<p>Clarificarea și regularizarea statutului juridic al așezărilor informale; includerea acestora în planificarea urbană (plan urbanistic); creșterea siguranței locuințelor.</p>	Numărul de așezări informale formalizate	2027	Consilii locale, Arhitect șef al Consiliului Județean Harghita	CJHR, bugetul consiliilor locale programe naționale
Monitorizarea evacuărilor și demolărilor în așezările	Raport anual privind situația așezărilor informale	Elaborarea unui raport	Document completat	Raport anual prezentat la 15 noiembrie a fiecărui an	Consilii locale, Arhitect șef al Consiliului Județean Harghita	bugetul consiliilor locale

informale	<p>Evaluarea necesarului de locuințe sociale în unitățile administrative ale județului (UAT) - cu o atenție specială pentru "hiper-ghetouri"</p> <p>Transmiterea de informații către ANR și MDLPA</p> <p>Explorarea și comunicarea programelor de finanțare către administrațiile locale</p> <p>Implementarea programelor de locuințe sociale</p> <p>Explorarea și comunicarea programelor de finanțare către administrațiile locale</p> <p>Implementarea programelor complexe de restructurare a așezărilor</p> <p>Consultări, ateliere de lucru cu instituțiile administrațiilor județene și locale</p>	<p>Informații realiste și actualizate privind nevoile</p> <p>Cresterea capacității autorităților locale de participare la programe de finanțare</p> <p>Desființarea așezărilor (hiper-ghetouri), asigurarea de locuințe decente pentru romii care locuiesc acolo</p> <p>Desființarea sau reabilitarea așezărilor (hiper-ghetouri) și asigurarea de locuințe decente pentru romii care locuiesc acolo</p> <p>Funcționari publici mai sensibili la problemele de locuire ale romilor</p>	<p>Nevoi în privința locuințelor sociale</p> <p>Numărul de cereri de finanțare depuse și aprobate</p> <p>Numărul de locuințe sociale de închiriat alocate romilor care trăiesc în sărăcie profundă în județul Harghita</p> <p>Numărul de așezări desființate și reabilitate</p> <p>Număr de ateliere, reuniuni</p>	<p>Rapoarte semestriale (30 iunie și 31 decembrie) către ANR; raport anual (31 iulie) către MPLPA</p> <p>2027</p> <p>2027</p> <p>2027</p> <p>2027</p>	<p>Sarcina BJR, care poate fi eficientizată cu ajutorul consiliilor locale</p> <p>MDLPA, consilii locale, BJR</p> <p>Consilii locale</p> <p>Consilii locale</p> <p>Consilii locale</p>	<p>BJR, bugetul consiliilor locale</p> <p>MDLPA, bugetul consiliilor locale, BJR</p> <p>Resurse UE și bugetul central</p> <p>Resurse UE, bugetul central, bugetul consiliilor locale</p> <p>Consilii locale</p>
<p>Implicarea comunităților de romi din județul Harghita în programul național de locuințe sociale</p> <p>Programe complexe de desființare sau reamenajare a așezărilor</p> <p>Consolidarea responsabilizării politice</p>						

7.2. Planul de acțiune privind investițiile în infrastructură

Direcția de acțiune	Acțiuni concrete	Rezultat	Indicatori	Termen/data limită	Instituții responsabile/participante	Sursa financiară
Implicarea comunităților de romi din județul Harghita în programele naționale de racordare la utilități: energie electrică, apă curentă și salubritate.	Soncaj privind comunitățile și gospodăriile fără electricitate, apă și canalizare	Informații realiste și actualizate privind nevoile	Numărul de gospodării și comunități fără electricitate, apă și canalizare	Rapoarte semestriale (30 iunie și 31 decembrie) către ANR; raport anual (31 iulie) către MPLPA	Sarcina BJR, care poate fi eficientizată cu ajutorul consiliilor locale, Direcția Generală Tehnică al Consiliului Județean Harghita	BJR, bugetul consiliilor locale, CJHR
	Transmiterea de informații către ANR și MPLPA					
	Explorarea și comunicarea programelor de finanțare către administrațiile locale	Creșterea capacității autorităților locale de participare la programe de finanțare	Numărul de cereri depuse și câștigate	2027	MDLPA, BJR, consilii locale, Compartimentul de elaborare proiecte de investiții al CJHR	MDLPA, BJR, consilii locale, CJHR
	Implementarea programelor de lucrări publice	Îmbunătățirea utilităților publice în așezări, modernizarea infrastructurii locuirii	Numărul de așezări și gospodării deservite	2027	Consilii locale	Resurse UE, bugetul central, consilii locale
Implicarea comunităților de romi din județul Harghita în programe de dezvoltare a infrastructurii comunitare (asfaltare)	Cartografierea comunităților cu infrastructură comunitară deficitară	Informații realiste și actualizate privind nevoile	Numărul de comunități cu infrastructură comunitară deficitară	Rapoarte semestriale (30 iunie și 31 decembrie) către ANR; raport anual (31 iulie) către MPLPA	Sarcina BJR, care poate fi eficientizată cu ajutorul Direcției Generale Tehnice al CJHR	BJR buget local, CJHR
	Transmiterea de informații către ANR și MPLPA					
	Explorarea și comunicarea programelor de finanțare către administrațiile locale	Creșterea capacității autorităților locale de participare la programe de finanțare	Numărul de cereri depuse și câștigate	2027	MDLPA, BJR, Compartimentul de elaborare proiecte de investiții al CJHR	MDLPA, BJR, CJHR
	Implementarea programelor de	Modernizarea infrastructurii	Numărul de așezări modernizate	2027	Consilii locale	Resurse UE, bugetul

	infrastructură comunitară	comunitare				central, consilii locale
Crearea de locuri de joacă, spații verzi în așezările romilor	Explorarea și comunicarea programelor de finanțare către administrațiile locale	Creșterea capacității de atribuire a autorităților locale	Numărul de cereri depusse și câștigate	2027	MDLPA, BJR, Compartimentul de elaborare proiecte de investiții al CJHR	MDLPA, bugetul central, CJHR
	Implementarea unor programe pentru locuri de joacă și spații verzi	Creșterea prestigiului așezărilor de romi (destigmatizarea); dezvoltare nediscriminatorie	Numărul de proiecte implementate	2027	Consilii locale	Resurse UE, bugetul central, consilii locale
Consolidarea responsabilizării politice	Consultări, ateliere de lucru cu instituțiile administrațiilor județene și locale	Funcționari publici mai sensibili la problemele de locuire ale romilor	Număr de ateliere, reuniuni	2027	Consilii locale, bugetul central	

7.3. Planul de acțiune privind educația

Direcția de acțiune	Acțiuni concrete	Rezultat	Indicatori	Termen/data limită	Instituții responsabile/participante	Sursa financiară
Reducerea abandonului școlar, îmbunătățirea performanței școlare	Monitorizarea datelor reale privind abandonul școlar timpuriu, a rezultatelor școlare și a procesul educațional	Facilitarea accesului la serviciile oferite în învățământ	Bază de date privind elevii romi la nivel județului: mediul social, frecvențarea școlii, performanța școlară, participarea la programe școală după școală, participarea la	La fiecare șase luni	Instituții școlare, mediatori, Inspectoratul Școlar Județean	Ministerul Educației

Îmbunătățirea situației sociale a persoanelor aflate în dificultate în ceea ce privește barierele în calea participării la educație (hrană, îmbrăcăminte, echipamente, manuale, calculatoare).	Facilitarea accesului la serviciile oferite în învățământ	Numărul de persoane defavorizate și asistate în instituțiile de învățământ	Permanent	Consilii locale, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Harghita (DGASPC), ISJ (Inspectoratul Județean Harghita), mediatori școlari, ONG-uri furnizoare de servicii sociale	Bugetul consiliilor locale, DGASPC, Ministerul Educației, ISJ, surs externe
Includerea unităților de învățământ cu o prezență puternică a romilor în programul o masă caldă	Integrare și retenție în instituțiile de învățământ	Numărul unităților de învățământ și al elevilor care beneficiază de program	Permanent	ISJ	Ministerul Educației, ISJ, MF MDLPA
Gestionarea de rețele și programe de tip școală după școală și a centrelor de zi	Reducerea decalajelor în ceea ce privește pozițiile sociale de plecare, recuperarea decalajelor	Regularitatea activităților, rata de prezență	Permanent	ISJ, DGASPC, instituții școlare, ONG-uri, Compartimentul tineret și sport al CJHR, Programul pentru tineret al consiliilor locale	Ministerul Educației, ISJ, DGASPC, CJHR, consilii locale
Crearea de centre integrate socio-educative	Îmbunătățirea performanței școlare	Regularitatea activităților, rata de prezență, competențele dobândite	Permanent	Consilii locale, școli, ONG-uri care oferă servicii sociale	Ministerul Educației, ISJ, subvenții, resurse locale, bugetul consiliilor locale
Extinderea, dezvoltarea și formarea rețelei de mediatori	Atragerea și menținerea persoanelor în instituțiile de învățământ,	Numărul de mediatori (în cazul în care proporția elevilor romi depășește 15%),	2023-2027	Inspectoratul Județean de Educație	Ministerul Educației

Încurajarea continuării studiilor	Extinderea rețelei de profesori de recuperare/dezvoltare	asigurarea legăturii între instituțiile de învățământ și comunități	numărul de cursuri de formare, numărul de participanți, sarcinile lor, rata de succes	2023-2027	Centrul Județean de Resurse și Consiliere Educațională	Ministerul Educației, CJH, Inspectoratul Școlar Județean
	Introducerea unui sistem de burse pentru a sprijini continuarea studiilor (student, profesor)	Recuperarea decalajelor, depășirea dezavantajelor, adaptarea la nevoile educaționale speciale, orientare profesională	Numărul de profesori de dezvoltare la 500 de elevi dezavantajați	Permanent	Consilii locale, ISJ	Bugetul consiliilor locale, Ministerul Educației, MADR, Inspectoratul Școlar Județean
Consolidarea învățământului profesional	Introducerea unui sistem de burse pentru a sprijini continuarea studiilor (student, profesor)	Echiparea atelierelor, elaborarea de materiale didactice, îmbunătățirea echipamentelor	Numărul de elevi romi în învățământul profesional	Anual, 2023-2027	ISJ, instituții și organizații ale antreprenorilor afaceri, consilii locale, Agenția de Dezvoltare Județeană Harghita al CJHR (ADEHAR)	Ministerul Educației, ISJ, consilii locale, Agenția de Dezvoltare Județeană Harghita

	Orientarea profesională	Alegeri unor profesii bazate pe competențe, în cunoștință de cauză, ceea ce sporește șansele de integrare pe piața muncii	Numărul de activități de orientare profesională, numărul de elevi romi participanți	Anual, 2023-2027	Centrul Județean de Resurse și Consiliere Educațională Harghita, instituții școlare, Compartimentul tineret și sport al CJHR, ADEHAR	al CJHR (ADEHAR) Centrul Județean de Resurse și Consiliere Educațională Harghita, Ministerul Educației, Compartimentul tineret și sport al CJHR, ADEHAR
Dezvoltarea școlară	Introducerea unui sistem de cote la nivel local	Procesul de desegregare a învățământului	Numărul de locuri pentru elevii romi, proporția de elevi romi pe clasă, în special în școlile din mediul urban	Începând cu anul școlar 2023/2024	Inspectoratul Școlar Județean	Ministerul Educației
	Sensibilizarea păților interesate din societatea majoritară	Formarea profesorilor, activități extracurriculare	Materiale de formare, număr de profesori instruiți, număr de evenimente, materiale de campanie	Permanent	Inspectoratul Școlar Județean, Casa Corpului Didactic, consilii locale	Ministerul Educației, ISJ, bugetul consiliilor locale
Dezvoltarea unităților școlare în care sunt înscriși elevi romi	Formarea și motivarea profesorilor	Reducerea disparităților între unitățile școlare, promovarea accesului la educație de calitate	Număr de cadre didactice cu gradele I și II	2023-2027	Casa Corpului Didactic, UCDDMR, consilii locale	Ministerul Educației, Inspectoratul Școlar Județean, bugetul consiliilor locale, alte fonduri UE, naționale, internaționale
	Îmbunătățirea dotării cu mijloace didactice	Reducerea disparităților între	Echipamente pentru sala de	2023-2027	Inspectoratul Școlar Județean Harghita, consilii	Ministerul Educației, MDLPA

	moderne	unitățile școlare și crearea infrastructurii pentru o educație de calitate	clasă (calculator, conexiune la internet, flipchart, tablă interactivă, smart TV)		locale, Compartimentul de elaborare proiecte de investiții al CJHR	PNRR, bugetul consiliilor locale, CJHR
	Monitorizarea dotărilor unităților școlare cu elevi romi	Reducerea disparităților între unitățile școlare și crearea infrastructurii pentru o educație de calitate	Îmbunătățirea dotării din școli, bază de date	2023-2027	Inspectoratul Școlar Județean Harghita	Ministerul Educației
Creșterea participării timpurii la educația formală - Dezvoltarea unei rețele de creșe și grădinițe cu program prelungit, în special în zonele rurale, asigurarea accesului la acestea	Evaluarea nevoilor în fiecare localitate și sinteza nevoilor pe județ	Baza de date județeană privind nevoile	Numărul de grădinițe cu program prelungit și creșe necesare	2023	ISJ, consilii locale	Ministerul Educației, Inspectoratul Școlar Județean, bugetul consiliilor locale
	Identificarea surselor de finanțare	Creșterea capacității autorităților locale de a strânge fonduri	Finanțatori, cereri de finanțare	2023	ISJ, consilii locale	Ministerul Educației, Inspectoratul Școlar Județean, bugetul consiliilor locale
	Construcția de grădinițe cu program prelungit și creșe	Promovarea accesului la serviciile oferite în învățământ	Numărul de grădinițe cu program prelungit și creșe construite	2027	Consilii locale	MDLPA, Ministeru Educației, Inspectoratul Școlar Județean
	Programe de dezvoltare timpurie	Socializarea, pregătirea pentru intrarea în instituțiile de învățământ	Numărul de programe, numărul de sesiuni, numărul de participanți	Permanent	ONG-uri care oferă servicii sociale	Resurse nerambursabile, locale
	Identificarea persoanelor	Acoperirea	Numărul de	Permanent	ISJ, consilii locale, ONG-uri	Surse locale,

	dezavantajate	costurilor legate de meselor pentru persoanele defavorizate	persoane care au nevoie de servicii de creșă și grădiniță	care oferă servicii sociale ONG-uri care oferă servicii sociale	externe
Alfabetizarea în rândul copiilor neșcolarizați	Urmărirea nivelului de educație al romilor din afara sistemului de învățământ	Promovarea accesului la serviciile din învățământ	Baza de date județeană	Inspectoratul Școlar Județean	Ministerul Educației, bugetu consiliilor locale
	Informarea romilor cu privire la programele de educație și bursele	Promovarea accesului la serviciile din învățământ	Campanii de informare	Inspectoratul Școlar Județean	Ministerul Educației, bugetu consiliilor locale
	Dezvoltarea de programe de educație pentru adulți (A doua șansă, formare profesională etc.)	Facilitarea accesului la serviciile din învățământ, creșterea nivelului de educație și a șanselor de integrare pe piața muncii, diversificarea oportunităților profesionale	Numărul de participanți, regularitatea participării la program	Permanent	Inspectoratul Școlar Județean, școli
	Școala pentru părinți	Învățarea competențelor pentru viață, consolidarea legăturii școală-familie-comunitate	Numărul de participanți, regularitatea participării la program	Consilii locale, ONG-uri care oferă servicii sociale, școli	Bugetul consiliilor locale, Ministerul Educației, Inspectoratul Școlar Județean

7.4. Planul de acțiune privind participarea pe piața muncii

Direcția de acțiune	Acțiuni concrete	Rezultat	Indicatori	Termen/data limită	Instituții responsabile/participante	Sursa financiară
Dezvoltarea capitalului uman	Creșterea participării comunităților de romi defavorizate la programele a doua șansă	Creșterea nivelului de educație	Număr de participanți	Permanent	Inspectoratul Școlar Județean	Ministerul Educației
Sensibilizarea angajatorilor și implicarea acestora în campania națională împotriva discriminării	Implicarea angajatorilor din județul Harghita în campaniile naționale anti-discriminare	Reducerea prejudecăților împotriva lucrătorilor romi	Campanii desfășurate	2023-2027, anual	AJOFM	AJOFM
Implicarea lucrătorilor romi în campaniile naționale de informare	Implicarea lucrătorilor din județul Harghita în campaniile naționale de informare	Lucrătorii romi sunt informați cu privire la oportunitățile de angajare și dreptul muncii	Campanii desfășurate	2023-2027, anual	AJOFM	AJOFM
Economia socială și dezvoltarea întreprinderilor	Identificarea persoanelor de etnie romă (inclusiv a femeilor și a tinerilor de etnie romă) care pot fi angrenate în programe de antreprenariat social și de înființare de noi întreprinderi. Identificarea oportunităților de finanțare și a actorilor care derulează astfel de programe Implicarea tinerilor romi în	Întreprinderi conduse de romi	Număr de întreprinderi	2027	în cooperare cu actorii de pe piață și din societatea civilă interesați în gestionarea întreprinderilor sociale și a start-up-urilor.	Cerere de finanțare

	programe de înființare de întreprinderi și de întreprinderi sociale					
--	---	--	--	--	--	--

7.5. Planul de acțiune pentru sănătate

Direcția de acțiune	Acțiuni concrete	Rezultat	Indicatori	Termen/data limită	Instituții responsabile/participante	Sursa financiară
Asigurarea accesului egal la asistență medicală	Implementarea unui sistem de urmărire (follow-up), crearea unei baze de date	Evaluarea nevoilor de sănătate și sociale ale persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile (care nu se află pe listele medicilor de familie, care nu sunt acoperite de asigurări de sănătate), înscrierea la medicii de familie	Baza de date creată și actualizată, numărul de persoane care beneficiază de servicii de sănătate	2023-2027, actualizat trimestrial	DSP, medici de familie, medietari sanitari, asistenți comunitari, casa de asigurări de sănătate, ONG-uri care oferă servicii sociale.	Ministeri Sănătăți buget loc finantari externă
	Informarea păților interesate cu privire la dreptul la servicii minime de sănătate și la programele naționale de sănătate publică	Facilitarea accesului la servicii	Număr de campanii, materiale informative, comunități, școli, persoane informate	2023-2027	DSP, medietari sanitari, asistenți comunitari, autorități locale, școli	Ministeri Sănătăți (Program Național Evaluare Promovari Sănătății Educație pentru Sănătate
	Extinderea și echiparea rețelei de medietari,	Îmbunătățirea relațiilor cu	Număr de medietari sanitari,	2023-2027	DSP, autorități locale	Ministeri Sănătăți

	asistenți și asistenți maternali	comunitățile de romi	număr de asistenți comunitari, număr de asistenți maternali			Institutul Național de Sănătate Publică (INSP), bugetul consiliilor locale, subvenții
	Formarea și sensibilizarea lucrătorilor din domeniul sănătății	Promovarea accesului la servicii de calitate, combaterea discriminării	Număr de cursuri de formare, numărul de lucrători din domeniul sănătății care participă	2023-2027	DSP, ONG-uri furnizoare de servicii sociale	Ministerul Sănătății INSP, finanțari nerambursabile
	Înființarea de centre medicale mobile pentru persoanele neasigurate	Facilitarea accesului la servicii	Numărul de centre de sănătate, numărul de persoane neasigurate care au acces la servicii de sănătate	2023-2027	Administrații locale, DSP, ONG-uri care furnizează servicii sociale	Ministerul Sănătății surse de finanțari
	Înființarea centrelor de permanență	Furnizarea de servicii de gardă de către medicii de familie pe timp de noapte și în weekend, reducând povara asupra asistenței de urgență și facilitând accesul la servicii	Numărul de centre de permanență, numărul de persoane care accesează serviciile de sănătate	2023-2027	Autorități locale, DSP	Ministerul Sănătății bugetul consiliilor locale
	Dezvoltarea centrelor comunitare integrate	Dezvoltarea unei rețele de servicii integrate	Numărul de centre comunitare integrate, numărul	2023-2027	Autorități locale, DSP, DGASPC	PNRR

Îmbunătățirea sănătății	Evaluarea periodică a stării de sănătate	Monitorizarea stării de sănătate a persoanelor din grupurile vulnerabile	Numărul de persoane care accesează serviciile de sănătate	anual	DSP, medici de familie, medietari sanitari, asistenți, consilii locale	Buget central, bugetul consiliilor locale
	Organizarea de controale periodice	O sănătate mai bună și o speranță de viață mai mare prin identificarea și tratarea timpurie a bolilor	Numărul de persoane depistate	2023-2027	DSP, consilii locale	Buget central, bugetul consiliilor locale
	Implementarea campaniilor de prevenire a bolilor	Reducerea incidenței bolilor care pot fi prevenite	Numărul de comunități țintite de campanii, materiale	Permanent	DSP, medietari, asistenți, ONG-uri care oferă servicii sociale, consilii locale	Buget central, bugetul consiliilor locale, , su externe
	Încurajarea și susținerea programelor de planificare familială, programe dedicate femellor	Creșterea gradului de conștientizare a femeilor din comunitățile defavorizate și promovarea siguranței în sănătatea reproductivă	Campanii de informare, număr de programe de educație pentru sănătate în școli, număr de participanți, număr de mame înregistrate, număr de servicii de îngrijire prenatală.	Permanent	DSP, medici de familie, medietari, asistenți, ONG-uri de servicii sociale, autorități locale, școli	Buget central, bugetul consiliilor locale, sur externe
	Creșterea acoperirii vaccinale (vaccinarea	Prevenirea bolilor prin vaccinare	Procentul de copii vaccinați pe	Permanent	DSP, medici de familie, medietari, asistenți	Ministeri Sănătăți

	copiilor)		comunitate					INSP, (Program Național (Imunizare/ ccinare)
	Crearea unei rețele de blocuri sanitare	Furnizarea de instalații sanitare și de igienă în comunitățile cu infrastructură precară	Numărul de blocuri de igienă	2023-2027	Consilii locale			PNRR, bugetul consiliilor locale

7.6. Planul de acțiune privind recunoașterea culturală

Direcția de acțiune	Acțiuni concrete	Rezultat	Indicatori	Termen/data limită	Instituții responsabile/participante	Sursa financiară
Promovarea autoorganizării culturale a romilor	Facilitarea creării de ONG-uri culturale rome		Numărul de ONG-uri înregistrate	2023, 31 decembrie		
	Crearea unei rețele de ONG-uri culturale și organizații informale ale romilor	Consolidarea autoorganizării culturale a romilor	Evenimente comune și numărul de participanți	2027		CJHR
	Înființarea unui fond cultural pentru romi în bugetul județului (după modelul fondului cultural român)		Programe susținute, evenimente culturale	Anul bugetar 2024	Compartimentul Culturală și turism al CJHR	
	Organizare bal		Eveniment	Anual, începând		

				din 2023		cultural, număr participanți	
Organizarea programe de promovare a culturii romilor și de sprijinire a autoorganizării culturale a romilor	Organizarea Universității Libere a Romilor Secui	Consolidarea autoorganizării culturale a romilor, imaginea de sine pozitivă	Număr de participanți	în fiecare august, începând cu 2024	Centrul Cultural Județean Harghita, centrele culturale ale Consiliului Județean Harghita	Centrul Cultural Județean Harghita, surse de finanțare externe	Centrul Cultural Județean Harghita, instituțiile culturale ale Consiliului Județean Harghita, surse de finanțare externe
	Organizarea Conferinței și a evenimentului cultural de Ziua Internațională a Romilor						
Cartografierea, catalogarea și promovarea patrimoniului cultural al diferitelor comunități de romi din județul Harghita	Crearea unei biblioteci a patrimoniului cultural al romilor maghiari (muzică, dans, meșteșuguri, povești, credințe, stil de viață etc.) prin colecții și cercetări relevante.	Atitudine pozitivă față de patrimoniul cultural al romilor	Număr de publicații	8 aprilie în fiecare an începând cu 2024	Centrul Cultural Județean Harghita, instituțiile culturale ale Consiliului Județean Harghita	Centrul Cultural Județean Harghita, surse de finanțare externe	Centrul Cultural Județean Harghita, surse de finanțare externe
	Cultura tradițională româno-maghiară						

	(muzică, dans, costume, folclor etc.) evenimente promoționale								
Cartografierea, catalogarea și promovarea patrimoniului cultural al corturarilor și gaborilor	Promovarea învățării opționale a limbii romani în afara și în interiorul școlii Cartografierea patrimoniului cultural al corturarilor și gaborilor Evenimente de promovare a culturii corturarilor și gaborilor	Atitudine pozitivă față de patrimoniul cultural al romilor	Număr de romi înscriși la cursuri de limba romani Lucrări colective, număr de publicații Număr de evenimente	2027	Inspectoratul Școlar Județean Harghita Centrul Cultural Județean Harghita în cooperare cu participanți civili (CT)	ISJ, Centrul Cultural Județean Harghita			
Promovarea culturii contemporane a romilor	Implicarea artiștilor romi (muzicieni, actori, artiști vizuali) în evenimentele de mai sus. Elaborarea și implementarea unui modul curricular de literatură romă în gimnaziile și liceele din județ	Atitudine pozitivă față de patrimoniul cultural al romilor	Număr de artiști romi implicați în evenimente în județul Harghita	2027	Centrul Cultural Județean Harghita în cooperare cu participanți civili (CT)	Centrul Cultural Județean Harghita			
Integrarea culturii romilor în programa școlară	Dezvoltarea și implementarea unui modul curricular despre romii maghiari în gimnaziile și liceele din județ	Cunoștințe adecvate privind contribuția culturală pozitivă a romilor	Curriculum elaborat, module de formare finalizate	2027	Inspectoratul Școlar Județean	Ministerul Educației, Inspectoratul Școlar Județean			
		Cunoștințe adecvate privind contribuția culturală pozitivă a romilor	Curriculum elaborat, module de formare finalizate	2027	Inspectoratul Școlar Județean	Ministerul Educației, Inspectoratul Școlar Județean			

Consolidarea prezenței romilor și creșterea gradului de conștientizare a contribuției pozitive a romilor în sfera publică locală	Premii anuale pentru intelectualii și liderii comunității rome	Cunoștințe adecvate privind contribuția culturală pozitivă a romilor	Numărul de actori rome premiați	Anual, pe 8 aprilie	Compartimentul Minoritate Romă din CJH	CJH
	Monumente comemorative publice ale romilor					
Încetarea politicii memoriei bazate pe "victimizarea competitivă", creșterea gradului de conștientizare a nedreptății istorice față de romi	Încurajarea cercetării istorice și sociale relevante în regiune, inclusiv a Holocaustului romilor, a regimului trecut și a politicilor discriminatorii post-1989.	Cunoașterea adecvată a istoriei romilor și a sacrificiilor/statutului lor subordonat	Cercetare, publicații	2027	Centrul Cultural ale CJHR, instituții culturale ale CJHR	Bugetul Centrului Cultural ale CJHR, ale instituțiilor culturale ale CJHR
	Organizarea de conferințe despre istoria romilor Elaborarea și implementarea unui modul curricular privind Holocaustul romilor și istoria romilor în gimnaziile și liceele din județ					
			Prelegeri ținute	2027		
			Curriculum elaborat, module de formare finalizate	2027	Compartimentul Culturală și turism al Consiliului Județean Harghita, Inspectoratul Școlar Județean	CJHR, ISJ

7.7. Planul de acțiune pentru combaterea discriminării

Direcția de acțiune	Acțiuni concrete	Rezultat	Indicatori	Termen/data limită	Instituții responsabile/participante	Sursa financiară
---------------------	------------------	----------	------------	--------------------	--------------------------------------	------------------

Eliminarea discursului instigator la ură și a stereotipurilor împotriva romilor	Monitorizarea rețelelor sociale Campanie de sensibilizare	Raport anual privind discursul din rețelele sociale Campanie desfășurată	Numărul de rapoarte Numărul de campanii	Annual, începând din 2024 2027	BJR, Compartimentul Minoritate Romă din CJHR, experți externi BJR, Compartimentul Minoritate Romă din CJHR, experți externi	Buget central, CJHR Buzet central, CIHR
Reducerea discriminării și a prejudecăților împotriva romilor în sectorul public	Organizarea de campanii de sensibilizare pentru lucrătorii din sectorul public	Campanie desfășurată	Numărul de campanii	2027	BJR, Compartimentul Minoritate Romă din CJHR, experți externi	Buzet central, CIHR

7.8. Planul de acțiune privind emanciparea romilor

Direcția de acțiune	Acțiuni concrete	Rezultat	Indicatori	Termen/data limită	Instituții responsabile/participante	Sursa financiară
Promovarea importanței participării active în viața publică a reprezentanților romi	Facilitarea participării actorilor romi locali la viața publică Facilitarea partidelor politice de a prezenta candidați romi la alegerile locale Formarea actorilor locali romi și a candidaților municipali	Creșterea participării romilor la viața publică și a reprezentării politice a romilor	Candidați și aleși romi Formări organizate, participanți	2024	ONG-uri	buget ONG-uri, buget central
Promovarea autoorganizării	Srijin pentru crearea de organizații ale societății	Creșterea participării publice a romilor și	ONG-uri înființate	2027	BJR, Compartimentul Minoritate Romă din CJHR	Buzet central

societăți civile rome	civile rome Sprijin pentru funcționarea ONG-urilor de romi Înființarea unui forum civic al organizațiilor societății civile rome	facilitarea acțiunilor de advocacy	Organizații, programe sprijinite Numărul de evenimente, programe comune	Anul bugetar 2024 din 2024	
--------------------------	---	---------------------------------------	---	-----------------------------------	--

8. Anexe

Anexa 8.1. Numărul și procentul romilor pe unități administrativ teritoriale

Siruta	UAT	Populație totală	Romi	%	în comunități compacte	%	Mediator sanitar	Asistent comunitar
83133	Odorheiu Secuiesc	31335	1000	3,2	835	83,5	+	+
83151	Brădești	2122	63	3,0	15	23,8		
83197	Feliceeni	3448	134	3,9	56	41,8		
83320	Miercurea-Ciuc	34484	669	1,9	565	84,5	+	+
83375	Păuleni-Ciuc	2057	10	0,5	0	0,0		
83428	Băile Tușnad	1372	40	2,9	0	0,0		
83464	Bălan	5414	500	9,2	400	80,0	+	
83491	Borsec	2391	19	0,8	0	0,0		
83525	Cristuru Secuiesc	8797	717	8,2	516	72,0	+	+
83561	Gheorgheni	15884	784	4,9	465	59,3		+
83632	Toplița	12609	870	6,9	490	56,3	+	+
83749	Vlăhița	6468	655	10,1	639	97,6		+
83785	Atid	2594	1020	39,3	530	52,0	+	
83847	Avrămești	2324	780	33,6	653	83,7	+	
83936	Bilbor	2328	0	0,0	0			+
83963	Căpâlnița	2036	81	4,0	81	100,0		
83981	Ciucsângeorgiu	4882	496	10,2	379	76,4		+
84086	Ciumani	3881	21	0,5	21	100,0		+
84102	Cârța	2527	7	0,3	0	0,0		
84148	Corbu	1282	114	8,9	93	81,6		+
84175	Corund	6394	2153	33,7	1590	73,9		
84237	Dănești	2079	12	0,6	0	0,0		+
84264	Dealul	4098	155	3,8	115	74,2		

84344	Ditrău	5284	0	0,0	0	0	0	+
84380	Dârjiu	851	160	18,8	43		26,9	
84415	Frumoasa	3581	164	4,6	122		74,4	
84460	Gălăuțaș	2039	52	2,6	48		92,3	+
84558	Joseni	5268	100	1,9	54		54,0	+
84594	Lăzarea	3313	100	3,0	100		100,0	+
84629	Lueta	3338	158	4,7	158		100,0	
84656	Lunca de Jos	5093	85	1,7	85		100,0	+
84754	Lunca de Sus	3218	0	0,0	0			
84825	Lupeni	4547	155	3,4	140		90,3	
84923	Mărtiniș	2817	677	24,0	324		47,9	+
85056	Merești	1243	300	24,1	300		100,0	+
85074	Mihăieni	2593	95	3,7	89		93,7	
85127	Mugeni	3329	192	5,8	130		67,7	
85243	Ocland	1270	267	21,0	196		73,4	
85289	Plăieșii de Jos	2819	495	17,6	360		72,7	+
85341	Praid	6542	1001	15,3	833		83,2	
85412	Remetea	5953	44	0,7	44		100,0	
85467	Săcel	1140	532	46,7	0		0,0	+
85528	Sârmaș	3366	15	0,4	0		0,0	+
85582	Secuieni	2707	1407	52,0	500		35,5	+
85626	Siculeni	2511	27	1,1	0		0,0	+
85680	Sâncrăieni	2476	196	7,9	190		96,9	+
85760	Sândominic	5667	104	1,8	104		100,0	+
85788	Sânmartin	2227	285	12,8	260		91,2	
85840	Sânsimion	3407	486	14,3	328		67,5	
85877	Subcetate	1684	105	6,2	105		100,0	
85920	Suseni	4944	258	5,2	258		100,0	+
85984	Șimonești	3416	1214	35,5	449		37,0	+
86133	Tulgheș	2941	0	0,0	0			
86188	Tușnad	2006	469	23,4	234		49,9	+

86222	Ulieş	1068	147	13,8	147	100,0			+
86311	Vârşag	1652	0	0,0	0				+
86339	Voşlobeni	1815	41	2,3	41	100,0			
86366	Zetea	5729	613	10,7	542	88,4	+		
86438	Mădăraş	2093	21	1,0	13	61,9			+
86446	Cozmeni	2125	769	36,2	609	79,2	+		+
86453	Tomeşti	2430	7	0,3	0	0,0			
86461	Ciceu	2711	16	0,6	0	0,0			
86479	Lelicieni	2471	75	3,0	60	80,0			
86487	Porumbeni	1800	425	23,6	314	73,9			
86495	Racu	1599	97	6,1	38	39,2			+
86501	Satu Mare	1995	510	25,6	480	94,1			+
86519	Sântimbru	2066	98	4,7	19	19,4			

Anexa 8.2. Numărul și procentul romilor pe localități

Siruta comună	UAT	Siruta localitate	Localitate	Romi	În comunități compacte	Nr. comunități compacte
83785	Atid	83794	Atid	560	410	3
83785	Atid	83801	Crîșeni	300	0	
83785	Atid	83810	Cușmed	150	120	1
83785	Atid	83829	Inlăceni	10	0	
83785	Atid	83838	Șiclod	0	0	
83847	Avrămești	83865	Andreeni	0	0	
83847	Avrămești	83856	Avrămești	250	241	2
83847	Avrămești	83874	Cechești	152	122	1
83847	Avrămești	83892	Firtănuș	97	52	1
83847	Avrămești	83883	Goagiu	276	238	2
83847	Avrămești	83918	Laz-Șoimuș	5	0	
83847	Avrămești	83927	Medișoru-Mic	0	0	
83428	Băile Tușnad	83437	Băile Tușnad	40	0	
83464	Bălan	83473	Bălan	500	400	1
83936	Bilbor	83945	Bilbor	0	0	
83936	Bilbor	83954	Răchitiș	0	0	
83491	Borsec	83507	Borsec	19	0	
83151	Brădești	83160	Brădești	45	0	
83151	Brădești	83179	Târnovița	18	15	1
83963	Căpâlnița	83972	Căpâlnița	81	81	1
84102	Cârța	84111	Cârța	0	0	
84102	Cârța	84120	Ineu	7	0	
86461	Ciceu	85644	Ciaracio	0	0	
86461	Ciceu	85653	Ciceu	16	0	
83981	Ciucsângeorgiu	84004	Armășeni	0	0	
83981	Ciucsângeorgiu	84013	Armășenii Noi	80	80	1
83981	Ciucsângeorgiu	84022	Bancu	91	54	1

83981	Ciucșangeorgiu	83990	Ciucșangeorgiu	325	245	3
83981	Ciucșangeorgiu	84040	Cotormani	0	0	
83981	Ciucșangeorgiu	84059	Eghersec	0	0	
83981	Ciucșangeorgiu	84077	Potiond	0	0	
84086	Ciumani	84095	Ciumani	21	21	2
84148	Corbu	84166	Capu Corbului	72	72	1
84148	Corbu	84157	Corbu	42	22	6
84175	Corund	84193	Atia	0	0	
84175	Corund	84184	Corund	2153	1590	4
84175	Corund	84219	Fântâna Bradului	0	0	
84175	Corund	84228	Valea lui Pavel	0	0	
86446	Cozmeni	85813	Cozmeni	660	500	1
86446	Cozmeni	85822	Lăzărești	109	109	1
83525	Cristuru Secuiesc	83534	Betești	238	162	1
83525	Cristuru Secuiesc	85163	Cristuru Secuiesc	120	60	1
83525	Cristuru Secuiesc	83543	Filiaș	359	294	1
84237	Dănești	84246	Dănești	12	0	
84380	Dârjiu	84399	Dârjiu	100	12	1
84380	Dârjiu	84406	Mujna	60	31	1
84264	Dealu	84273	Dealu	30	15	1
84264	Dealu	84282	Fâncel	0	0	
84264	Dealu	84291	Sâncrai	100	100	1
84264	Dealu	84308	Târnașu	0	0	
84264	Dealu	84317	Tibod	10	0	
84264	Dealu	84326	Ulcani	15	0	
84264	Dealu	84335	Valea Rotunda	0	0	
84344	Ditrău	84353	Ditrău	0	0	
84344	Ditrău	84362	Jolotca	0	0	
83197	Feliceeni	83213	Alexandrița	27	0	
83197	Feliceeni	83222	Arvăteni	0	0	
83197	Feliceeni	83231	Cireșeni	2	0	

83197	Felicensi	83204	Felicensi	15	0	
83197	Felicensi	83240	Forțeni	7	0	
83197	Felicensi	83259	Hoghia	4	0	
83197	Felicensi	83268	Oțeni	0	0	
83197	Felicensi	83277	Polonița	0	0	
83197	Felicensi	83286	Tăureni	23	0	
83197	Felicensi	83295	Teleac	0	0	
83197	Felicensi	83302	Văleni	56	56	1
84415	Frumoasa	84433	Birzava	0	0	
84415	Frumoasa	84442	Făgățel	0	0	
84415	Frumoasa	84424	Frumoasa	87	45	1
84415	Frumoasa	84451	Nicolești	77	77	2
84460	Gălăuțaș	84479	Gălăuțaș	48	48	1
84460	Gălăuțaș	84497	Gălăuțaș-Pirău	0	0	
84460	Gălăuțaș	84503	Nuțeni	0	0	
84460	Gălăuțaș	84512	Plopiș	0	0	
84460	Gălăuțaș	84530	Toleșeni	4	0	
83561	Gheorgheni	83570	Gheorgheni	784	465	4
84558	Joseni	84576	Borzont	0	0	
84558	Joseni	84567	Joseni	100	54	1
84594	Lăzarea	84610	Ghiduti	0	0	
84594	Lăzarea	84601	Lăzarea	100	100	2
86479	Lelicensi	85706	Fitod	0	0	
86479	Lelicensi	85724	Lelicensi	0	0	
86479	Lelicensi	85733	Misentea	75	60	1
84629	Lueta	84647	Băile Chirui	0	0	
84629	Lueta	84638	Lueta	158	158	2
84656	Lunca de Jos	84674	Barațcoș	0	0	
84656	Lunca de Jos	84665	Lunca de Jos	0	0	
84656	Lunca de Jos	84683	Poiana Fagului	0	0	
84656	Lunca de Jos	84692	Puntea Lupului	0	0	

84656	Lunca de Jos	84709	Valea Antaloc	0	0	0	
84656	Lunca de Jos	84718	Valea Boroş	15	15	1	
84656	Lunca de Jos	84727	Valea Căpelei	0	0		
84656	Lunca de Jos	84736	Valea Întunecoasă	0	0		
84656	Lunca de Jos	84745	Valea Rece	70	70	1	
84754	Lunca de Sus	84772	Comiat	0	0		
84754	Lunca de Sus	84781	Inzvoru Trotuşului	0	0		
84754	Lunca de Sus	84763	Lunca de Sus	0	0		
84754	Lunca de Sus	84790	Păltiniş Ciuc	0	0		
84754	Lunca de Sus	84807	Valea Gârbea	0	0		
84754	Lunca de Sus	84816	Valea Ugra	0	0		
84825	Lupeni	84843	Bisericiani	0	0		
84825	Lupeni	84852	Bulgăreni	0	0		
84825	Lupeni	84861	Firtoşu	100	100	1	
84825	Lupeni	84834	Lupeni	0	0		
84825	Lupeni	84870	Morăreni	40	40	1	
84825	Lupeni	84889	Păltiniş	3	0		
84825	Lupeni	84898	Păuleni	12	0		
84825	Lupeni	84905	Satu Mic	0	0		
86438	Mădăraş	84255	Mădăraş	21	13	1	
84923	Mărtiniş	84941	Aldea	322	244	1	
84923	Mărtiniş	84950	Bădeni	0	0		
84923	Mărtiniş	84969	Călugăreni	0	0		
84923	Mărtiniş	84978	Chinusu	0	0		
84923	Mărtiniş	84987	Comăneşti	196	80	2	
84923	Mărtiniş	84996	Ghipeş	14	0		
84923	Mărtiniş	85001	Locodeni	0	0		
84923	Mărtiniş	84932	Mărtiniş	26	0		
84923	Mărtiniş	85010	Orăşeni	3	0		
84923	Mărtiniş	85029	Petreni	0	0		
84923	Mărtiniş	85038	Rareş	4	0		

84923	Mărtiniș	85047	Sânpaul	112	0	
85056	Merești	85065	Merești	300	300	1
83320	Miercurea-Ciuc	83357	Harghita Băi	0	0	
83320	Miercurea-Ciuc	83366	Jigodin	21	0	
83320	Miercurea-Ciuc	83339	Miercurea Ciuc	648	565	4
85074	Mihăileni	85092	Livezi	0	0	
85074	Mihăileni	85083	Mihăieni	89	89	2
85074	Mihăileni	85109	Nădejdea	6	0	
85074	Mihăileni	85118	Văcărești	0	0	
85127	Mugeni	85145	Aluniș	0	0	
85127	Mugeni	85154	Beta	0	0	
85127	Mugeni	85172	Dejețiu	45	45	1
85127	Mugeni	85181	Dobeni	0	0	
85127	Mugeni	85190	Lutița	35	0	
85127	Mugeni	85207	Mătiseni	0	0	
85127	Mugeni	85136	Mugeni	112	85	2
85127	Mugeni	85234	Tăietura	0	0	
85243	Ocland	85261	Crăciunel	141	70	1
85243	Ocland	85252	Ocland	50	50	1
85243	Ocland	85270	Satu Nou	76	76	1
83133	Odorheiu Secuiesc	83142	Odorheiu Secuiesc	1000	835	4
83375	Păuleni-Ciuc	83393	Delnița	10	0	
83375	Păuleni-Ciuc	83384	Păuleni-Ciuc	0	0	
83375	Păuleni-Ciuc	83400	Șoimeni	0	0	
85289	Plăieșii de Jos	85305	Casinu Nou	80	0	
85289	Plăieșii de Jos	85314	Iacobeni	45	0	
85289	Plăieșii de Jos	85323	Imper	10	0	
85289	Plăieșii de Jos	85298	Plăieșii de Jos	0	0	
85289	Plăieșii de Jos	85332	Plăieșii de Sus	360	360	1
86487	Porumbeni	85216	Porumbenii Mari	325	256	2
86487	Porumbeni	85225	Porumbenii Mici	100	58	2

85341	Praid	85369	Becaş	13	0	
85341	Praid	85387	Ocna de Jos	156	75	1
85341	Praid	85396	Ocna de Sus	324	250	1
85341	Praid	85350	PRAID	508	508	2
86495	Racu	85671	Gârciu	2	0	
86495	Racu	85662	Racu	95	38	2
85412	Remetea	85421	Remetea	44	44	1
85467	Săcel	85476	Săcel	58	0	
85467	Săcel	85485	Şoimoşu Mare	184	0	
85467	Săcel	85494	Soimoşu Mic	117	0	
85467	Săcel	85519	Vidacut	173	0	
85680	Sâncrăieni	85699	Sâncăieni	196	190	2
85760	Sândominic	85779	Sândominic	104	104	1
85788	Sânmartin	85797	Sânmartin	25	0	
85788	Sânmartin	85804	Ciucani	260	260	
85840	Sânşimion	85868	Cetăţuia	222	164	4
85840	Sânşimion	85859	Sânşimion	264	164	3
86519	Sântimbru	85742	Sântimbru	98	19	1
85528	Sârmaş	85546	Fundoala	0	0	
85528	Sârmaş	85555	Hodoşa	15	0	
85528	Sârmaş	85564	Platoneşti	0	0	
85528	Sârmaş	85573	Runc	0	0	
85528	Sârmaş	85537	Sârmaş	0	0	
86501	Satu Mare	83188	Satu Mare	510	480	4
85582	Secuieni	85608	Bodogaia	282	0	
85582	Secuieni	85617	Eliseni	813	500	1
85582	Secuieni	85591	Secuieni	312	0	
85626	Siculeni	85635	Siculeni	27	0	1
85984	Şimoneşti	86008	BeŃid	0	0	
85984	Şimoneşti	86017	Cadaciu Mare	2	0	
85984	Şimoneşti	86026	Cadaciu Mic	68	0	

85984	Șimonești	86035	Cehetel	0	0	0
85984	Șimonești	86044	Chedia Mare	0	0	0
85984	Șimonești	86053	Chedia Mică	36	36	1
85984	Șimonești	86062	Cobătești	41	0	0
85984	Șimonești	86071	Medișoru Mare	41	0	0
85984	Șimonești	86080	Mihăieni	86	48	1
85984	Șimonești	86099	Nicoleni	23	0	0
85984	Șimonești	86106	Rugănești	310	145	2
85984	Șimonești	85993	Șimonești	544	220	4
85984	Șimonești	86115	Târcești	37	0	0
85984	Șimonești	86124	Turdeni	26	0	0
85877	Subcetate	85895	Cainaci	0	0	0
85877	Subcetate	85911	Filpea	51	51	1
85877	Subcetate	85886	Subcetate	54	54	1
85920	Suseni	85948	Chilieni	0	0	0
85920	Suseni	85957	Liban	0	0	0
85920	Suseni	85939	Suseni	9	0	0
85920	Suseni	85975	Valea Strâmbă	258	258	3
86453	Tomești	84139	Tomești	7	0	0
83632	Toplița	83650	Călimani	0	0	0
83632	Toplița	83669	Luncani	0	0	0
83632	Toplița	83678	Măgheruș	0	0	0
83632	Toplița	83687	Moglănești	0	0	0
83632	Toplița	83696	Secu	0	0	0
83632	Toplița	83641	Toplița	870	490	3
83632	Toplița	83712	Văgani	0	0	0
83632	Toplița	83703	Vale	0	0	0
83632	Toplița	83721	Zencani	0	0	0
86133	Tulgheș	86151	Hagota	0	0	0
86133	Tulgheș	86160	Pintic	0	0	0
86133	Tulgheș	86179	Recea	0	0	0

86133	Tulgheș	86142	Tulghes	0	0	0
86188	Tușnad	86197	Tușnad	208	114	1
86188	Tușnad	86204	Tușnadu Nou	225	120	1
86188	Tușnad	86213	Vrabia	36	0	
86222	Ulieș	86240	Daia	56	56	1
86222	Ulieș	86259	Iașu	10	10	1
86222	Ulieș	86268	Ighiu	0	0	
86222	Ulieș	86277	Nicolești	0	0	
86222	Ulieș	86295	Petecu	62	62	1
86222	Ulieș	86231	Ulieș	0	0	
86311	Vârșag	86320	Vârșag	0	0	
83749	Vlăhița	83767	Băile Homorod	0	0	
83749	Vlăhița	83776	Minele Lueta	0	0	
83749	Vlăhița	83758	Vlăhița	655	639	3
86339	Voșlobeni	86357	Izvoru Mureșului	0	0	
86339	Voșlobeni	86348	Voșlobeni	41	41	1
86366	Zetea	86384	Deșag	0	0	
86366	Zetea	86393	Izvoare	0	0	
86366	Zetea	86400	Poiana Târnavei	0	0	
86366	Zetea	86419	Șicasău	6	0	
86366	Zetea	86428	Sub Cetate	7	0	
86366	Zetea	86375	Zetea	600	542	2

Anexa 8.3. Comunități compacte de romi în județul Harghita

Comuna	Localitate	Denumirea și localizarea așezării	Populație	Din care romi	Gospodării roma	Tip așezare	Statut juridic dominant
Bălan	Bălan	Str. Florilor	700	400	200	Așezare de romi	Locuință socială
Mugeni	Mugeni	Szilber	45	45	11	Așezare de romi	Fără autorizație
Mugeni	Mugeni	Patak	40	40	11	Așezare de romi	Fără autorizație
Mugeni	Dejuțiu	Dejuțiu	45	45	9	Așezare de romi	Fără autorizație
Cozmeni	Cozmeni	Gödör (nr. 472, Félfalu, Bodrog)	500	500	93	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate publică
Cozmeni	Lăzărești	Kismező (nr. 202)	109	109	37	Romi săraci	Fără autorizație
Mădăraș	Mădăraș	Mădăraș nr. 679	13	13	3	Hiper-ghetou	Fără autorizație
Racu	Racu	Str. Iskola 194,196,198	22	22	3	Așezare săracă	Regulamentar
Racu	Racu	Str. Templom 145,148	16	16	2	Așezare săracă	Regulamentar
Sândominic	Sândominic	Garádosalja (1785)	104	104	17	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate privată
Ciucșangeorgiu	Bancu	Romi Martonosi (Bancu 77)	54	54	10	Așezare săracă	Illegal, proprietate privată
Ciucșangeorgiu	Ciucșangeorgiu	Szilvas Zalán (115-123)	132	132	30	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate privată
Ciucșangeorgiu	Ciucșangeorgiu	Str. Kultúr (202-203)	72	72	20	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate privată
Ciucșangeorgiu	Ciucșangeorgiu	Str. Kaszák (260-261-261/A)	41	41	7	Așezare săracă	Fără autorizație
Ciucșangeorgiu	Armășenii Noi	Gatal alja (Armășenii Noi 598)	80	80	16	Așezare săracă	Illegal, proprietate privată
Sântimbru	Sântimbru	Kúthegyiek (316)	19	19	5	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate publică
Sâncrăieni	Sâncrăieni	Dancsida (Vătrași)	130	130	40	Ghetou de romi	Fără autorizație
Sâncrăieni	Sâncrăieni	Duna (Corturari)	60	60	15	Ghetou de romi	Fără autorizație
Leliceni	Misentea	Sillók tizes (271-272, 241-242)	60	60	18	Așezare de romi	Regulamentar
Mihăileni	Mihăileni	Vasfuvó	50	50	11	Așezare săracă	Fără autorizație
Mihăileni	Mihăileni	Mihăileni 12,13,13A,39	39	39	10	Așezare de romi	Fără autorizație
Sânsimion	Cetățuia	Békás (Felsőtíz 198)	62	62	14	Hiper-ghetou	Fără autorizație

Sânsimion	Cetățuia	Nyomás (151)	39	39	7	Hiper-ghetou	Fără autorizație
Sânsimion	Cetățuia	Cetățuia 266-270	36	36	9	Așezare săracă	Fără autorizație
Sânsimion	Cetățuia	Cetățuia 286	27	27	8	Așezare săracă	Fără autorizație
Sânsimion	Sânsimion	Gyár (577)	17	17	4	Așezare săracă	Fără autorizație
Sânsimion	Sânsimion	Telep, Ifetesek (611)	130	100	31	Așezare de romi	Regulamentar
Sânsimion	Sânsimion	Gosztát (711)	47	47	15	Așezare de romi	Regulamentar
Frumoasa	Nicolești	Vígok (270)	41	41	10	Așezare săracă	Fără autorizație
Frumoasa	Nicolești	Domb(283)	36	36	12	Așezare săracă	Fără autorizație
Frumoasa	Frumoasa	Str. Templom	45	45	11	Așezare de romi	Regulamentar
Miercurea Ciuc	Miercurea Ciuc	Str. Tavasz 1 (24)	171	171	41	Hiper-ghetou	Fără autorizație
Miercurea Ciuc	Miercurea Ciuc	Str. Tavasz 2	132	132	36	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate publică
Miercurea Ciuc	Miercurea Ciuc	Somlyó 33	241	241	55	Ghetou de romi	Illegal, proprietate publică
Miercurea Ciuc	Jigodin Băi	Jigodin	21	21	5	Ghetou de romi	Fără autorizație
Atid	Atid	Vágás	150	150	40	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate publică
Atid	Atid	Alszeg	200	200	40	Așezare săracă	Fără autorizație
Atid	Atid	Feketevár (gabori)	60	60	20	Așezare de romi	Regulamentar
Atid	Cușmed	Gandza	120	120	35	Așezare săracă	Fără autorizație
Lupeni	Firtoșu	Firtosvárallja	100	100	30	Așezare de romi	Fără autorizație
Lupeni	Morăreni	Morăreni	40	40	10	Așezare de romi	Fără autorizație
Felicești	Văleni	Patakon tül	56	56	5	Așezare de romi	Regulamentar
Brădești	Brădești	Str. Margaretei 1	15	15	3	Așezare de romi	Fără autorizație
Porumbeni	Porumbenii Mici	Str. Belső (Eperjes)	31	31	5	Așezare de romi	Illegal, proprietate publică
Porumbeni	Porumbenii Mici	Str. Külső (Malom)	27	27	6	Așezare de romi	Fără autorizație
Porumbeni	Porumbenii Mari	Pusztá (Porumbenii Mari)	225	225	40	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate privată
Porumbeni	Porumbenii Mari	Str. Malom	31	31	7	Așezare săracă	Illegal, proprietate publică
Gălăuțaș	Gălăuțaș	Colonie Gălăuțaș	48	48	20	Așezare de romi	Fără autorizație
Joseni	Joseni	Döglkert (str. Horváth 17)	54	54	8	Hiper-ghetou	Fără autorizație

Ciumani	Ciumani	Szederpataka 1316, 1318	21	21	3	Așezare săracă	Fără autorizație
Corbu	Corbu	Str. Iazului	22	22	6	Hiper-ghetou	Regulamentar
Corbu	Capu Corbului	Str. Zlănaru	71	71	18	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate publică
Remetea	Remetea	Alszeg (str. Bethlen Gábor 12,14, 16a)	44	44	9	Așezare de romi	Regulamentar
Lăzarea	Lăzarea	Str. Cigányok (35)	60	60	15	Așezare săracă	Fără autorizație
Lăzarea	Lăzarea	Str. Új (57, 60)	40	40	7	Așezare săracă	Fără autorizație
Gheorgheni	Gheorgheni	Fabrica de cărămizi	250	250	38	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate publică
Gheorgheni	Gheorgheni	Str. Kárpátok	150	150	27	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate publică
Gheorgheni	Gheorgheni	Malom I-IV	30	30	5	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate publică
Gheorgheni	Gheorgheni	Str. Alma	35	35	13	Așezare de romi	Regulamentar
Suseni	Valea Strâmbă	Völgybeliek (str. Máté 3)	61	61	11	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate privată
Suseni	Valea Strâmbă	Út mentiek (Terenu de fotbal), Pérás	42	42	13	Ghetou de romi	Fără autorizație
Suseni	Valea Strâmbă	Filpea 12-19	155	155	65	Așezare de romi	Fără autorizație
Subcetate	Filpea	Subcetate	51	51	12	Așezare săracă	Fără autorizație
Subcetate	Subcetate	Subcetate	54	54	17	Așezare săracă	Fără autorizație
Lunca de Jos	Valea Boroș	Valea Boroș 132	15	15	5	Așezare de romi	Regulamentar
Lunca de Jos	Valea Rece	Gura Văii Rece	70	70	15	Așezare săracă	Illegal, proprietate publică
Merești	Merești	Patak, str. Zsigmondok (126-127,161-173 ,275-290,373,501)	300	300	80	Ghetou de romi	Fără autorizație
Mărtiniș	Adea	Str. Rózsa 1-58	244	244	61	Așezare de romi	Fără autorizație
Mărtiniș	Comănești	Târnovița 2	55	55	20	Așezare de romi	Fără autorizație
Mărtiniș	Comănești	Târnovița 1	25	25	5	Așezare de romi	Fără autorizație
Ulieș	Daia	Daia 68-116	56	56	15	Hiper-ghetou	Fără autorizație
Ulieș	Iașu	Iașu 1-11	10	10	3	Așezare de romi	Fără autorizație
Ulieș	Petecu	Cigányok utcája; Külső utca (125-181)	81	81	25	Ghetou de romi	Fără autorizație

Căpâlnița	Căpâlnița	Romii Loki	81	81	13	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate publică
Plăieșii de Jos	Plăieșii de Sus	Plăieșii de Jos	360	360	80	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate privată
Corund	Corund	Ólves	710	710	130	Așezare săracă	Fără autorizație
Corund	Corund	Sokad (Câmpul Rusalii)	470	400	80	Așezare săracă	Fără autorizație
Corund	Corund	Sárosvapa	140	120	40	Așezare săracă	Fără autorizație
Corund	Corund	Tanórok	590	360	120	Așezare de romi	Fără autorizație
Lueta	Lueta	Csató (249-276)	108	108	27	Așezare de romi	Fără autorizație
Lueta	Lueta	Kovácsok (934-943)	50	50	15	Așezare de romi	Fără autorizație
Satu Mare	Satu Mare	Nagykertiek (Marton utca 255/A-261/A)	227	227	55	Așezare de romi	Illegal, proprietate publică
Satu Mare	Satu Mare	Külsők (Leshegy)	119	119	37	Așezare de romi	Illegal, proprietate publică
Satu Mare	Satu Mare	Cekendaljiak (Somosnyaka, 337-339)	72	72	13	Așezare de romi	Illegal, proprietate publică
Satu Mare	Satu Mare	Dombiak (Fő út)	62	62	18	Așezare de romi	Illegal, proprietate publică
Toplița	Toplița	Pârâul Baciului (str. Târgului)	349	349	89	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate privată
Toplița	Toplița	Zápodea	61	61	11	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate privată
Toplița	Toplița	Murelor	80	80	17	Așezare de romi	Fără autorizație
Ocland	Crăciunel	Rókavár (2-12)	70	70	10	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate privată
Ocland	Satu nou	str. Principală 2-10, 1-11	76	76	15	Așezare de romi	Fără autorizație
Ocland	Ocland	Felszeg 24-32, Kanyas nr.1-7	50	50	14	Așezare de romi	Fără autorizație
Dealul	Dealul	Cigányok (8 szám)	15	15	3	Așezare săracă	Regulamentar
Dealul	Sâncrai	Negyed (Sâncrai 319-320)	100	100	28	Hiper-ghetou	Fără autorizație
Praid	Ocna de Jos	Str. Bányá (Salinei)	75	75	30	Așezare săracă	Fără autorizație
Praid	Ocna de Sus	Békert	250	250	90	Așezare de romi	Fără autorizație
Praid	Praid	Baromtér (str. Cigány)	450	450	150	Așezare de romi	Fără autorizație
Praid	Praid	Gabori/ciurariestások	58	58	15	Așezare de romi	Regulamentar

Șimonești	Chedia Mică	Chedia Mică	55	36	22	Așezare săracă	Regulamentar
Șimonești	Rugănești	Capăt de sat	117	117	30	Așezare săracă	Fără autorizație
Șimonești	Rugănești	Str. Temeț	28	28	10	Așezare săracă	Fără autorizație
Șimonești	Șimonești	Deal	85	85	22	Așezare săracă	Fără autorizație
Șimonești	Șimonești	Alszege (str. Alsó)	84	84	27	Așezare săracă	Fără autorizație
Șimonești	Șimonești	Felszeg	38	38	14	Așezare săracă	Fără autorizație
Șimonești	Șimonești	Șimonești 97	13	13	5	Așezare săracă	Fără autorizație
Șimonești	Mihăileni	Str. Erdő	48	48	18	Așezare săracă	Fără autorizație
Dirjii	Dirjii	Lászlóhegye	31	31	12	Așezare săracă	Fără autorizație
Dirjii	Mujna	Katos	12	12	3	Așezare săracă	Fără autorizație
Cristuru Secuiesc	Betești	Vizen túl (52E/F/D szám)	162	162	29	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate publică
Cristuru Secuiesc	Filiaș	Kárahegy (192-194)	294	294	81	Ghetou de romi	Fără autorizație
Cristuru Secuiesc	Cristuru Secuiesc	Str. Zata (cartier Benyovszki)	85	60	17	Ghetou de romi	Locuință socială
Odorheiu Secuiesc	Odorheiu Secuiesc	Str. Termés	135	135	30	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate publică
Odorheiu Secuiesc	Odorheiu Secuiesc	Str. Völgy (Élétökút)	60	60	18	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate publică
Odorheiu Secuiesc	Odorheiu Secuiesc	Budvár	600	600	150	Ghetou de romi	Regulamentar
Odorheiu Secuiesc	Odorheiu Secuiesc	Str. Hólló	40	40	15	Așezare de romi	Illegal, proprietate publică
Avrămești	Cechești	Domb	122	122	32	Hiper-ghetou	Illegal, proprietate privată
Avrămești	Firtănuș	Sás	52	52	11	Așezare săracă	Illegal, proprietate publică
Avrămești	Goagiu	Faluvege	86	86	17	Așezare săracă	Illegal, proprietate publică
Avrămești	Goagiu	Zongota	152	152	36	Așezare de romi	Illegal, proprietate privată
Avrămești	Avrămești	Papoda	176	176	52	Așezare de romi	Fără autorizație
Avrămești	Avrămești	Str. Új (Vasvár)	65	65	26	Așezare de romi	Fără autorizație
Vlăhița	Vlăhița	Cigánydomb (str. Fenyő)	294	294	90	Ghetou de romi	Fără autorizație
Vlăhița	Vlăhița	Blocul romilor, Garzon (József	370	260	120	Ghetou de romi	Regulamentar

Vlăhița	Vlăhița	Attila 3B, 11)	85	85	16	Așezare de romi	Fără autorizație
Tușnad	Tușnad	Rákos 16-20	114	114	26	Hiper-ghetou	Ilegal, proprietate privată
Tușnad	Tușnadu Nou	Csinód	120	120	28	Hiper-ghetou	Ilegal, proprietate privată
Seculeni	Eliseni	Rétpataka, Csinód	500	500	180	Așezare de romi	Fără autorizație
Voșlobeni	Voșlobeni	Puszták (51-77; 245-269; 130-170); Kancsó puszta, Templom puszta, Szőlő puszta	41	41	10	Așezare săracă	Fără autorizație
Zetea	Zetea	Peste linie	22	22	7	Așezare săracă	Ilegal, proprietate privată
Zetea	Zetea	Str. Szent Imre	520	520	120	Ghetou de romi	Fără autorizație
		Gátmegett					

PREȘEDINTE
Borboly Csaba

VICEPREȘEDINTE
Biró Barna Botond

Director general
Zonda Erika

Întocmit,
András Lóránd

CONSILIUL JUDEȚEAN HARGHITA

Direcția generală programe și proiecte

Nr. 130103/2023

PROCES VERBAL

încheiat azi, la data de 13 iulie 2023 cu ocazia
afișării unui proiect de hotărâre a Consiliului Județean Harghita

Subsemnații, în temeiul prevederilor Art. 7 a Legii nr. 52/2003, republicată, privind transparența decizională în administrația publică, am procedat la afișarea următorului proiect de hotărâre a Consiliului Județean Harghita la afișierul Consiliului Județean Harghita, în mass-media și pe pagina web a Consiliului Județean Harghita, respectiv www.judetulharghita.ro:

**Proiect de hotărâre
privind aprobarea Strategiei pentru incluziunea socială a romilor din județul
Harghita pe perioada 2023-2027**

Pentru soluționarea observațiilor care vor fi eventual formulate în legătură cu proiectul de hotărâre, se poate apela într-un termen de 30 de zile calendaristice de la apariția anunțului, la Direcția generală programe și proiecte, biroul 209, tel. 0266-207700, interior 1301.

Kardalus Enikő

András Lóránd

Miercurea Ciuc, 13 iulie 2023

